

XOCOLATES

ELS MÉS VELLS
D'ESPANYA

Casa fundada l'any 1800

127 anys d'èxit creixent

Xocolates des de 1'50 a 4 ptes. els 400 grams

DEMANEU-LOS ARREU

OBRES DE JOSEP PLA

COSES VISTES (exhaurida).

RÚSSIA (una enquesta periodística).

LLANTERNA MÀGICA.

Per sortir el 25 de març:

RELACIONS

Relacions serà el primer llibre absolutament inèdit de Josep Pla i mostrarà un aspecte novíssim de la personalitat d'aquest escriptor.

EN PREPARACIÓ:

MADRID (un diari).

ESTUDI DE TRIANGLE (novel·la).

CARTES DE LLUNY (viatges).

LA NOVA REVISTA publicarà aviat de Josep Pla
EL DESCOBRIMENT DEL MEDITERRANI

Les obres de Josep Pla són publicades
per l'EDITORIAL DIANA
Biblioteca d'Escriptors Independents

Dipòsit: LLIBRERIA CATALONIA.-Pl. Catalunya, 17
BARCELONA

VOLUMS D'APARICIÓ PROXIMA

CONTES

DE

JOAN OLIVER

SIS JOANS

DE

CARLES RIBA

ELS FRUITS SABOROSOS

(EDICIÓ CORREGIDA)

DE

JOSEP CARNER

EDICIONS "LA MIRADA"

SABADELL

LLIBRERIA VERDAGUER

A. DOMÈNECH, S. en C.

*Fondo especial d'obres
catalanes i referents
a Catalunya - Gran
«stock» d'obres cien-
tífiques i artístiques,
espanyoles i estran-
geres - Subscripcions
Enquadernacions*

BARCELONA

Rbla. Centre, 5 - Tel. A. 3868

R. VAYREDA

Instal·lacions

ESTILS ANTIC
I MODERN

Diputació, 111
(xamfrà Borrell)

BARCELONA

ANUNCIANTS

La publicitat en

LA
NOVA
REVISTA

*constitueix una garantia de la qualitat
dels vostres productes*

Jordi Friginals

per J. Pous i Pagès

ALGUNES VALUOSES OPINIONS SOBRE AQUESTA NOVEL·LA:

"...Tinc la seva novella per una obra d'art exquisida, tant per la forma impecable i castissa del llenguatge, com per la seva forma intensament dramàtica i emotiva."

L. NICOLAU D'OLWER

"...Els caràcters, sentits i dibuixats amb sòbria fermesa, viuen i palpiten, i aquest és per mi el secret principal de la novella i el drama, infantar vertaderes criatures que ens atreguin més pel que són que pel que fan, de manera que l'acció tingui per principal objecte revelar-los. En Jordi, el seu pare, la seva dona, àdhuc altres personatges més secundaris, tenen, quiscun a sa faisó, dintre les ordinàries habituds de la vida casolana en què es mouen, una certa grandiositat de línies que parla d'una raça granada i forta. L'assumpte és greu i senzill; l'ambient molt ben il·luminat, sense descripcions fatigoses; les escenes capitals, com la de l'incendi del bosc, d'una plasticitat admirable, sols donada als que troben la fàcil correspondència entre la visió justa i l'expressió vigorosa i ràpida; la prosa viril, castissa i d'una perfecta i reposada naturalitat, no trobant-s'hi ni un sol moment de lluita febrosa amb la forma rebel o la imatge que no es deixa caçar, i tota l'obra construïda amb l'eurítmia i l'aplom que sols els mestres assoleixen."

JOAN ALCOVER

"...una de les novel·les més robustes, més sòbries, més reals i més ideals que han estat publicades en ço que va de segle... La novella és novella, tota una novella i no altra cosa que una novella. I per això és tantes coses. L'autor no comenta, no disserta, no divaga. Però com que narra amb suprem art, suggereix."

MIGUEL DE UNAMUNO

Un exemplar curiosament editat. 3 pessetes

A TOTES LES LLIBRERIES I DIRECTAMENT DE

Editorial Mentora, S. A. - Rosselló, 154

BARCELONA

Am

ELS TRES PRIMERS VOLUMS
DE "LA MIRADA"

FRANCESC TRABAL

L'ANY QUE VE

PRÒLEG DE JOSEP. CARNER

...una llum elegantíssima, depuradora, ens ve, dones, de Sabadell. Una crítica civilíssima, una causticitat reconfortant... Són barcelonins amb una perspectiva... *L'Any que ve* és una defensa natural contra l'elefantiasi insuportable de la nostra Obvietat...

JOSEP CARNER (Del pròleg)

...Humorisme òptim, modern, genuí. Certament per comprendre'l cal un esperit refinat, astut, avençat. Si no és té aquest esperit, aquest llibre ha d'esperverar, com esparvera a segons qui Cocteau. Cal un paladar avesat a les bones salses per gaudir de les meravelles d'aquest volum...

GIUSEPPE RAVEGNANI (De *La Fiera letteraria*)

GUERAU DE LIOST

OFRENA RURAL

POEMES

...En *Ofrena rural* tot és rar i subtil... Tot té, evidentment, un dring de modernitat i de catalanitat... Solament un poeta modern i un poeta català hauria pogut escriure aquest llibre...

DOMENEC GUANSÉ (De la *Rev. de Catalunya*),

El seu ús únic dels èpítets li permet resoldre un paisatge en un epigrama. La seva hipersensibilitat fa possible que tradueixi en els seus versos tot el tresor subconscient i tràgic de la vida del camp en repòs.

OCTAVI SALTOR (De *Revista de Poesia*)

...*Ofrena rural* és una represa, en trenta poemes, del to personal de Guerau de Liost, però madurat i polit per l'experiència de l'autor, en la vida i en l'art...

A. ESCLASANS (Del *Diari de Sabadell*)

BELLAFILA

TRES ESTELS

I UN ROSSEC

...Es tracta, en definitiva, d'un llibre divertit, escrit dia per dia, en fulls voleiadissos però en un estil que té beutat metàl·lica, marmòria i fionjos coixins de matisos. Un llibre que pot fer, ell tot sol, la glòria d'un escriptor... Amb *Tres estels i un ròssec* "La Mirada" s'ha enriquit d'una manera decisiva i l'Impressor Sallent ha guanyat més i més la nostra admiració...

T. GARCÉS (De *La Publicitat*)

...La literatura catalana ens interessa apassionadament, però donarem la meitat de tots els llibres inútils de versos i novelles que s'han publicat a Catalunya, per aquest llibre sobri, elegant i gairebé diminut, que ens arriba de Sabadell...

JULIÀ GUAL (De *L'Ona*)

Demaneu-los a la vostra llibreria Am

PARTIDA 2

El Club d'escacs Barcelona, iniciador del gran torneig del setembre passat, ens ha permès la publicació de la present partida jugada a la 6.ª tanda el 29 d'aquell mes. Ho agraïm per ésser inèdita.

Blanques J. Vilardebó.
Campió de Catalunya

Negres A. Fernández

Defensa Petroff

P 4 R	1	P 4 R
C 3 A R	2	C 3 A R
C X P	3	P 3 D
C 3 A R	4	P X P
P 4 D	5	P 4 D
A 3 D	6	A 3 D
Enroc	7	A 5 C R
T 1 R	8	— — —

Es té per més forta fer en 6, A 2 R.

Aquesta jugada és recomanada pel doctor Tarrasch.

— — —	8	P 4 A R
P 4 A D	9	

El Dr. Tarrasch prefereix fer en 9, C 3 A D; perquè la jugada del text ha estat resposta per ell mateix amb un sistema de defensa basat en què les negres juguen C D 2 D sacrificant el peó de dama, a fi d'obtenir més tard un bon atac. Aquest sistema posteriorment ha estat practicat per Marshall amb un bon èxit; ha influït que els teòrics s'hi pronunciessin a favor de la jugada 6 de negres A 3 D.

Sobre aquest particular es pot veure la notable obra francesa d'A. Goetz, *Cours d'Echecs*, p. 107.

— — —	9	Enroc
P 3 T R	10	A 4 T R
P 5 A D	11	— — —

Un avanç anàleg com el d'aquest peó, fou jugat abans de jugar T 1 R, i era a la partida John-Marshall en el torneig d'Hamburg de 1910. El Dr. Tarrasch, en comentar aquella partida a la seva obra *Die Moderne Schachpartie*, considera com una in-conseqüència l'avanç d'aquest peó, perquè després, el peó avançat no ataca l'apoi del cavall negre. En la partida present, la circumstància d'empènyer l'alfil negre vers un camp de la línia de rei i demés, essent dominada per la torre blanca, la fa menys censurable.

— — —	11	A 2 R
C D 2 D	12	P 3 A ?

Aquesta jugada costa un peó.

D 3 C	13	— — —
-------	----	-------

Les blanques fan la precisa

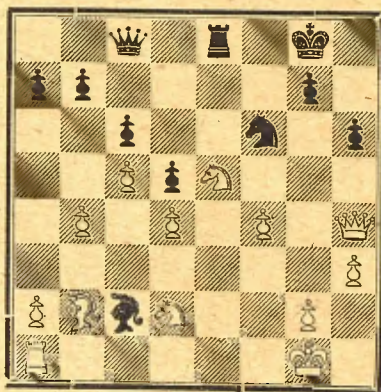
— — —	13	D 2 A
A X C	14	P A X A
T X P	15	C 2 D

Un error més gros encara, que demostra que el Sr. Fernández, jugador molt distin-

tingit, no es trobava en una bona disposició en jugar aquesta partida.

T X A	16	T D 1 R
D 3 R	17	D 1 D
T X T	18	T X T
C 5 R	19	C 3 A R
P 4 C D	20	A 3 C R
D 5 C R	21	A 7 A
P 4 A R	22	D 2 A D
A 2 C D	23	P 3 T R
D 4 T R	24	D 1 A D

Vegi's la situació després de 24, D 1 A D.

P 4 C R	25	D 3 R
T 1 R	26	C 5 R
C D 3 A	27	T 1 A R
P 5 A R	28	D 1 R
C 6 C R	29	D 1 D

Les negres ja havien d'haver abandonat en perdre l'alfil sense compensació (16). No poden jugar T 3 A, perquè les blanques seguirien en 30, P 5 C R, i si les negres fan P X P donarien aquelles mat en tres jugades. 31, D 8 T; 31, R 2 A; 32, C X C — 32, C X C; 33, D X D mat.

C X T	30	D X C
C 5 R	31	C 4 C R
T 3 R	32	A 5 R
D 2 A R	33	D 1 D
P 4 T R	34	Abandona

Duració: 50 i 55 minuts respectivament. Comentaris de V. Marin.

PARTIDA 3. (Inèdita)

Jugada a Nova York, a la 6.ª tanda, març de 1927.

Defensa Caro-Kann

F. J. Marshall J. R. Capablanca

Blanques		Negres
P 4 R	1	P 3 A D
P 4 D	2	P 4 D
C 3 A D	3	P X P
C X P	4	A 4 A !

Aquesta jugada, teòricament recomanada, fa fer a les blanques una indecisa, per P A R, puix se'ls torna un lloc de flaqueza.

C 3 C	5	A 3 C
P 4 A R	6	P 3 R
C 3 A	7	A 3 D
A 3 D	8	C 2 R
Enroc	9	C 2 D
R 1 T	10	D 2 A
C 5 R	11	— — —

Això és forçat, o bé la pèrdua del peó. Marshall se'n preserva, i tot ve de la 4, A 4 A!

— — —	11	T D 1 D
D 2 R	12	A X A
C X A	13	Enroc
A 2 D	14	P 4 A D
C 4 R	15	— — —

Ara les blanques han preparat un sorprenent *pifall*. Si en 15, P X P; 16, C X A; 16, D X C; i en 17, A 4 C es guanya una figura, però Capablanca ho ha vist!

— — —	15	C 4 A!
P X P	16	C X P
C D X C	17	A X C
A 3 A	18	A 5 D
T D 1 D	19	A X A
C X A	20	T X T
C X T	21	T 1 D!!

Es molt interessant veure la cuirassa que fa Capablanca amb els peons al flanc de Dama.

C 3 A	22	D 3 C
T 1 D	23	T X T +
C X T	24	D 5 C
D 2 A	25	P 4 T R
P 3 T D	26	D 3 D
C 3 A	27	D 5 D
D X D	28	— — —

Si Marshall no canvia la Dama, Capablanca hauria jugat D 7 D o guanyarà el P A R; encara que fos poc, són les conseqüències de la 4.ª jugada A 4 A!

— — —	28	C X D
C 4 R	29	C X P
C 6 D	30	C 6 R
P 4 T D	31	C 4 D!

La lluita d'aquests dos cavalls per la presa de peons, és esplèndidament jugada per Capablanca, qui no es precipita, puix és forta la seva 29, C X P.

C X P C	32	C X P
P 4 C D	33	C 4 D!
P 5 C	34	C 6 A
C 5 T	35	C X P T
C 6 A	36	R 1 A

Totes les jugades de Capablanca són oportunes i precisades. Aquest final és del més instructiu que podria presentar-se a la pràctica!

C X P	37	R 2 R
C 6 A +	38	R 3 D
R 1 C	39	P 3 A
R 2 A	40	P 4 R
C 8 D	41	R 2 D
C 7 C	42	R 2 A
C 5 T	43	C 6 A
R 3 A	44	C X P
R 4 R	45	C 3 D +
R 5 D	46	R 2 D
C 6 A	47	C 1 A
C 8 C +	48	R 2 R
C 6 A +	49	R 2 A
C 8 D +	50	R 1 R
C 7 C	51	i tot seguit les

blanques abandonaren. Un gran final!

(Reservada la publicació.)

Solucions

Al Problema núm. 1, de P. Riera:

Jugada Clau: C 7 A

Per aquells jugadors que fessin per clau D 8 A D, hem de fer constar que responnent les negres C 7 R ja no hi fan mat. Un problema famós entre els nostres autors.

Al problema 2, d'E. E. Westbury:

Jugada Clau: P 6 A

(Amenança R 4 D) 2, T 6 A. Si — — — — 1, T 3 C; 2, P 4 A. Si 1 — — — — P X T; 2, D X P +. Si A X P; 2, D X A. Si T X P; 2, D, 3 R +. Si mou cavall, 2, C 3 A +. Si R X T, un mat més curt.

Una selectíssima variació de posicions, amb un joc de final molt efectiu i veritablement model.

A l'estudi 1, de J. Zumpe:

Amb un interessant joc de sacrifici, el rei cau dins d'una xarxa de mat.

1, C 8 R + — 1, R X C. 2, P 7 C! — 2, A X P és obligat, puix fent altra cosa vindria P 8 C = C i fóra mat.

3, C 6 D, i 5 A o bé a 7 A fa mat.

Cas que les negres fessin en 1, R 1 T.

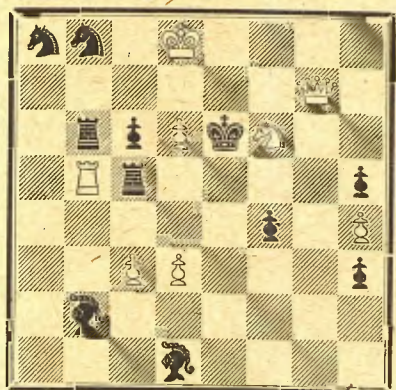
2, C 7 A + — 2, R 1 C. 3, C 6 A + 3, R 2 C.

4, P + P i guanyen.

Un estudi molt instructiu i profitós que es presenta en la pràctica.

PROBLEMA NÚM. 3

T. SALAMANCA

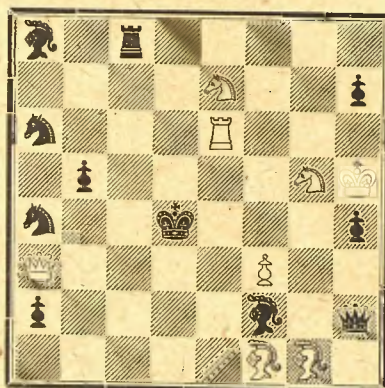

8 x 11

Les blanques juguen i fan mat en tres.

PROBLEMA NÚM 4

G. C. ALVEY

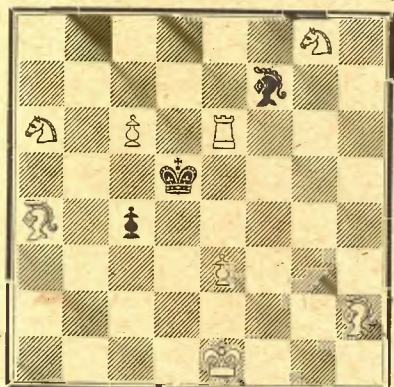

8 x 11

Les blanques juguen i fan mat en dues.

PROBLEMA NÚM. 5

JOAQUIM GARCIA. — Barcelona (Inèdit)

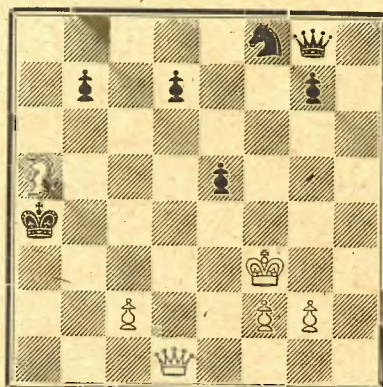

8 x 3

Les blanques juguen i fan mat a la segona.

ESTUDI NUM. 2

R. A. L. KUBBEL

6 x 7

Les blanques juguen i guanyen.
Un profitós estudi, elegant, difícil i no gens vulgar.

(Les solucions, al número de maig.)

NÓTULES

A primers del vinent maig l'eminent mestre txec Ricard Réti serà hoste nostre. Donarà unes conferències sobre "Mein System". Ja en farem esment.

—En l'"Escola de Mar" de Barcelona, des de fa molt temps, s'as-sabenta a la mainada de les nòtules dels escacs. Adhuc s'hi fa un torneig anual, com a Anglaterra.

—En el torneig internacional de Nova York, J. R. Capablanca ha aconseguit el primer premi (2,000 dolars) amb dos punts i mig damunt A. A. Alekhine, qui el va desafiar per al campionat del món. Capablanca no hi ha perdut cap partida, i totes les d'ell són de mestre.

—El nostre Valentí Marín ha guanyat el primer premi al segon torneig de problemes de la *Wiener Schachzeitung* de Viena.

—El llibre de H. Rinck *700 fins de partie* causarà una revolució al joc dels escacs per la teoria tan ben fundada en l'escola del seu autor. És ben recomanable. (Barcelona).

—*Chess Annual* (1926). El millor conjunt de tot l'esdevingut dins el nostre joc en l'any 1926: partides, problemes, reportatges, etc., etc. Un petit però gran llibre. (Londres.)

—*The Chess Problem*, per H. Wenink, editat per G. Hume i A. C. White. Una il·lustració magnífica, únics exemples, etc.; una obra per a l'estudi del gran problema. (Stroud Glos. Anglaterra.)

—El "Club Golmayo" de Múr-

cia, que per mitjans d'abril farà un gran torneig, ha invitat En V. Marín i aquest ha acceptat.

—El campionat del Club d'Escacs "Barcelona" és una lluita entre uns cultíssims jugadors, però amb partides de mestre!

—En J. Vilardebó ha donat una profunda impressió del seu joc en les simultànies que donà a Vich, fent valer l'honrós títol de Campió de Catalunya.

—Al torneig internacional de Londres, vuit noves Federacions més demanaran l'admissió a la F. I. D. E. Aquesta organització donarà un màxim reglament a tots els jugadors de tot el món, i celebrarà anualment un torneig. El 1928 serà a Amsterdam.

—E. A. Znosko-Borovsky (rus) ha jugat en un mes a Anglaterra en dotze simultànies 240 partides! N'ha guanyat 197 i perdudes 17; el restant taules. Es proposa venir a Espanya i ensems donar conferències.

—El Sr. J. Paluzie Lucena ha estat honorat amb el quart premi del difícil torneig de problemes, sota el tema del *Dresdner Anzeiger* de Dresde.

—Un nou problemista se'ns presenta al nostre honorable estol, En Joaquim Garcia. Encara que modest, promet ja coses de bona empena. Ho celebrem.

—El joc dels escacs és un gran mitjà educatiu.

V. F. BORT-BARBOSA

Monografies mèdiques

PUBLICACIÓ MENSUAL

Director: **JAUME AGUADE I MIRÓ**

Redacció i Administració: **Corts Catalanes, 464, 1.ª, 1.ª**

Exemplar, 2 ptes. Subs. a tres fascicles successius, 5'50 ptes. Estranger, 8 ptes.

I. — *Fisiologia, fisiopatologia i clínica de les glàndules de secreció interna*, per Leandre Cervera.

II. — *El Psico-anàlisi*, per Emili Mira.

III. — *Aplicacions pràctiques del Psico-anàlisi*, per Emili Mira.

IV. — *Immunitat i vacunoteràpia preventiva*, per Pere Domingo.

V. — *La Cirurgia en els processos abdominals aguts*, per Manuel Corrachà.

VI. — *Diagnòstic de les malalties de cor per l'electrocardiografia*, per Cristian Cortès.

VII. — *El metabolisme basal*, per B. Danés.

EN PREMSA:

Fisio-patologia del Simpàtic, per J. M. Bellido.

Vacunes curatives i sèrums, per Pere Domingo.

Les distròfies per retràs, per August Pi i Sunyer.

La diabetes, per R. Carrasco Formiguera.

Deontologia Mèdica, per J. Mestre Puig.

Nous tractaments de la sífilis, per Antoni Peyrí.

Els anàlisis de sang, per Joan Bta. Corominas.

La lepra a Catalunya i València, per Jaume Peyrí.

Els tractaments de la tifoidea. — *La tifoidea a Catalunya*, per H. Puig Sais.

Els tractaments de la tuberculosi pulmonar, per Lluís Sayé.

La follia a Catalunya: Preservació i lluita, per Salvador Vives.

Història de la medicina medieval catalana, per Josep M. Roca.

El tractament mèdic de la litiasi biliar, per Jacint Vilardell.

El tractament quirúrgic de la litiasi biliar, per E. Ribas Ribas.

Interpretació de les imatges radiològiques de l'estómac, per Marius Cortès.

L'alimentació i els trastorns alimenticis de la infància, per Salvador Goday.

El raquitisme, per J. M. Girona.

El tractament de les psico-neurosis, per Emili Mira.

Nous estudis sobre la fisio-patologia cardíaca, per J. Codina Altés.

Nous estudis sobre el càncer, per Lluís Guilera.

La mortalitat infantil, per J. Brosa.

L'estètica facial, per Francesc Montanyà.

La recto-colitis: Diagnòstic i tractament, per F. Gallart Monés.

Fisiologia i exploració dels Ronyons, per J. M. Bellido.

Les deformitats congènites i adquirides, per F. Pell i Cufí.

L'obra de Ramon Turró, per August Pi i Sunyer.

Profílaxi de malalties venèrees, per Antoni Carreras.

Precàncer. Lessions de pell i mucoses, per Jaume Noguer i Moré.

Parteratge patològic, per Francesc Carreras.

Indicacions d'un anàlisi i valorització del seu resultat, per J. Grifols Roig.

Ptosis digestives, per J. Tarruella.

Els cossos estranys de les vies digestives i respiratòries, per Ll. Suñé i Medan.

Trastorns intestinals de la infància, per J. Roig Raventós.

EDITORIAL BARCINO

Portaferrissa, 17

BARCELONA

PRINCIPALS PUBLICACIONS:

Enciclopèdia “Catalunya”

De 6 a 10 volums anuals. Subscripció, per cada sèrie de 3 volums: Edició en cartró, *14 pessetes*. Edició en tela, *18 ptes*.

Els Nostres Clàssics

De 4 a 6 volums anuals. Subscripció, per cada sèrie de 4 volums: Edició corrent, *15 ptes*. Edició en paper de fil, *48 ptes*.

Col·lecció Sant Jordi

De 8 a 12 volums anuals. Subscripció, per cada sèrie de 6 volums: Per als subscriptors a l'Enciclopèdia “Catalunya” o a “Els Nostres Clàssics”, *12 ptes*. Per als no subscriptors a aquestes col·leccions, *15 ptes*.

Col·lecció Popular Barcino

Més de 12 volums anuals.

La Revista dels Llibres

Publicació mensual. Subscripció anual: *6 ptes*.

R. SUNYER
JOIES, ARGENTERIA
I ESMALTS

BARCELONA
Granvia, 660
Tel. 813 S. P.

LA PINACOTECA
de **GASPA ESMATGES**

MARCS I GRAVATS
Exposicions permanents

CORTS, 644
(entre P. Gràcia i Claris)
Telèfon 3043 A
BARCELONA

SALA PARÈS

ESTABLIMENTS MARAGALL

EXPOSICIONS D'ART
PRESENTS
MOTLLURES
MARCS
LLIBRES

Petritxol, 5 / Tel. 3523 A.
BARCELONA

COGNAC

BARBIER

EL MILLOR

REPRESENTANT:

LLUIS VILAPLANA
Corts, 692 / Telèf. 2125 S. P.

Sala Parés-Llibreria

LLIBRERIA NACIONAL I ESTRANGERA

Es cerquen llibres esgotats

Actualment en venda uns bons exemplars de

DAREMBERG ET SAGLIO

*Dictionnaire des antiquités
grecques et romaines*

8 vols. Hachette, Paris, 1877-1919

PALLADIO ANDREA

Lo studio dell'Architettura

2 vols. Venèzia, 1800

Petritxol, 3 i 5 Telèfon 3523 A.

BARCELONA

FUNDACIÓ BÍBLICA CATALANA

SYNOPSIS EVANGELICA

EDICIONS DEL TEXT GREC I DEL TEXT AMB VERSIÓ CATALANA

AMB l'edició de la *SINOPSI EVANGÈLICA* inaugura la "Fundació Bíblica Catalana" les seves publicacions. El volum que acaba d'aparèixer és l'edició magistral de la *SINOPSI* grega, text establert pel P. Lagrange, l'eminent dominic fundador de l'Escola Bíblica de Jerusalem. És coneguda l'autoritat universal que s'ha conquerit el P. Lagrange amb la seva edició i comentari dels Evangelis. Aquesta publicació nostra és la primera *SINOPSI* grega catòlica, d'un alt valor científic ensems, i per tant de gran transcendència dins el món de la cultura cristiana.

Ha sortit, també, la versió catalana, feta per la comissió que integren els doctors Lluís Carreras i J. M. Llovera. Aquesta versió de la *SINOPSI* — colpidor retaula de la vida de Jesús, seguint l'ordre i el material ofert per les harmonies dels quatre Evangelis — serà la primera que existirà en llengua neolatina. No cal, doncs, insistir sobre la seva importància. Porta al davant, corres-

ponent-se pàgina per pàgina, columna per columna, el text de la *SINOPSI* grega del P. Lagrange. La completeu noïmes les notes filològiques i exegetiques indispensables. Així i tot, és un magnífic volum, únic en el seu gènere, de més de quatre-cents pàgines en foli, veritable monument de la ciència bíblica i de les nostres lletres.

Després d'aquestes publicacions, la "Fundació Bíblica Catalana" anirà realitzant el pla anunciat, concebut primordialment com una versió completa de la Bíblia, amb el text grec, el Nou Testament, i sense el text original, l'Antic.

Com en totes les fundacions degudes al mateix generós mecenatge, una gran cura és presa en la presentació dels volums. Excel·lent paper de les millors fàbriques nostres, bella tipografia, format elegant i seriós alhora. La imatge de Jesús que la F. B. C. ha triat per emblema és treta d'un capdalletra de la Bíblia de Sant Pere de Roda.

CONDICIONS DE VENDA PER A LA «*SINOPSI EVANGÈLICA*»

- I. EDICIÓ DEL TEXT GREC. — Magnífic volum de 212 pàgs., format en foli, imprès amb els caràcters grecs especials de la «Fundació Bernat Metge» i en paper especial Torres Domènech. Preu: 25'— ptes.
- II. EDICIÓ DEL TEXT GREC AMB LA VERSIÓ CATALANA. — Formarà un magnífic volum d'unes 420 pàgines, en foli, imprès amb els caràcters grecs i llatins elzevir de la F. B. M.
Hi haurà dues edicions:
 - A. Edició corrent en paper especial Torres Domènech. Preu: 45'— ptes.
 - B. Edició en paper de fil fabricat a mà, a posta, per la casa Guarro, amb filigrana especial de la «Fundació Bíblica Catalana», edició de gran luxe i limitada, impresa a grans marges, exemplars numerats. Preu: 75'— ptes.

NOTA IMPORTANT: Les comandes poden ésser adreçades directament a l'administració de l'«Editorial Alpha, S. A.» (Via Laietana, 30, 7.è, Barcelona, tel. 1203 S. P.), la qual servirà l'obra a domicili als compradors de Barcelona i l'enviarà contra reemborsament als compradors de fora, sense cap recàrrec per embalatge, ports i certificat.

BANCA MARSANS

BARCELONA: RAMBLA DE CANALETES, 2 i 4

Apartat de Correus número 1 : Telèfons: 4530 A i 4532 A
Direcció Telegràfica i Telefònica: MARSANSBANK

MADRID:

BANC INTERNACIONAL D'INDÚSTRIA I COMERÇ

Carrera de Sant Jeroni, 43 : Telèfons: Interurbà 67: Urbans 5207 M i 4955 M
Direcció Telegràfica: BANKINTER

PRINCIPALS OPERACIONS

Compra-venda al comptat de tota classe de valors de contractació corrent.—Dipòsit de títols en custòdia.—Admetem valors en Compte Corrent i abonem els cupons respectius, lliures de tota despesa, concedint crèdit contra els diets comptes prèvia consulta.—Compliment d'ordres en les Borses nacionals i estrangeres.—Adquisicions en ferm i emissió d'emprèstits.—Obertura de comptes corrents en moneda nacional i estrangera.—Descompte de cupons i títols amortitzats.—Revisió acurada de les amortitzacions mitjançant els cupons que se'ns presentin al cobrament, donant avis als interessats en el cas de resultar algun títol amortitzat.—Compra i venda al comptat i a terminis de paper sobre l'estranger. Emissió de xecs i cartes de crèdit pagadors en totes les places mercantils.—Transferències telegràfiques.—Canvi de tota classe de monedes i bitllets nacionals i estrangers.

CAMBRA CUIRASSADA

amb compartiments de lloguer des de 22 pessetes anuals.

AGENCIA DE VIATGES

Bitllets de ferrocarrils, senzills, d'anada i tornada, circulars, individuals i col·lectius.—PASSATGES MARITIMS per a tots els ports del món.—Bitllets quilomètrics espanyols.—Els entreguem a l'instant juntament amb la fotografia.—Excursions acompanyades.—Viatges a «forfait».—Peregrinacions.—Travelers xecs.—Cupons d'hotel.—Assegurances d'equipatges i contra els accidents del viatge.

SUCURSALS:

MADRID, Carrera de Sant Jeroni, 43 : **SEVILLA**, Tetuan, 16 : **VIGO**, Urzàiz, 2
Delegacions a Espanya: **PALMA**, Conquistador, 42 : **VALENCIA**, Pintor Sorolla, 16 : **SARAGOSSA**, Plaça de Sas, 5

Corresponsal a totes les ciutats importants d'Europa i d'Amèrica

"AMERICAN EXPRESS Co."

LA NOVA REVISTA

JOSEP MARIA JUNOY, DIRECTOR

PÀGINES ANTOLÒGIQUES

RAMON MUNTANER

EN CORRAL LLANÇA A LES COSTES DE BERBERIA

*L*O dit senyor infant En Pere havia en casa sua dos fills de cavallers qui eren venguts ab madona la reina Constança muller sua, e la u havia nom En Roger de Llòria, qui era de honrat llinatge de senyors de senyeres; e sa mare havia nom madona Bella, qui nodrí la dita reina madona Constança, e ab ella venc en Catalunya, e era molt sàvia dona e bona, e no es partí null temps, mentre fo viva, de madona la reina; e així mateix lo fill, que havia per nom Roger de Llòria, no es partí de ella ans nodrí en la cort: així que ell era molt fadrí con venc en Catalunya. E la baronia sua era en Calàbria, qui són vint e quatre castells en son tinent, e el cap de la dita baronia havia nom Llòria. E el dit En Roger de Llòria ja en aquest temps fo creegut e fo gran e aut e feia's molt amar al senyor infant e a madona la reina e a tots.

E així mateix venc ab madona la reina altre honrat fadrí qui era de comte fill, e era parent de madona la reina e havia nom En Corral Llança; e sua germana, nina e fadrina, que era a nodrir ab madona la dita reina. E aquest En Corral Llança eixí dels bells hòmens del món e el mills parlant e pus savi; sí que en aquell temps se deïa que el pus bell catalanesc era, del món, d'ell e d'En Roger de Llòria.

E així lleixar-vos he ara a parlar del dit noble En Roger de Llò-

ria, con avant ne parlarem: que ell fo aquell e tal, que els seus fets aportaran raó que jo en deja parlar, que dir pot hom que, anc pus Déus venc en madona Santa Maria, no fo null hom, qui fill de rei no fos, a qui Déus faés tantes gràcies ne encara honràs son senyor en tots fets qui comenats li fossen. E tornaré un poc a parlar de son cunyat En Corral de Llança, [d'un] fet qui per gràcia de Déu e del senyor rei En Pere li esdevenc.

Lo senyor rei d'Aragó deu haver tots temps traït del rei de Granada e del rei de Tirenès e del rei de Tunis; e per ço cor havia molt de temps que el traït no havien tramès al dit senyor rei d'Aragó, ell féu armar en València quatre galees, e féu-ne lo dit noble En Corral Llança capità. Sí que anà al port de Tunis e a Bugia e per tota la costera, barrejant e trencant tots los ports. Sí que venc en la mar del rei de Tunis e de Tirenès, en una illa que ha nom Alfabiba; e en aquell lloc ell venc per llevar aigua. E així com ell venc en aquell lloc per l'aigua a llevar, deu galees de sarraïns qui eren del rei de Marrocs e eren estades armades a Cepta, vengueren en aquell lloc mateix així per llevar aigua. E aquestes deu galees de sarraïns eren les millls armades e de mellors gents de sarraïns que jamés no fossen armades; e havien ja fet gran dan a llenys que havien preses de crestians, e tenien moïts catius en les galees, de què era gran pecat.

E con les galees d'En Corral Llança veeren venir les deu galees, eixiren de la posta; e los sarraïns qui les veeren, que ja n'havien haüda llengua, cridaren en llur sarraïnesc: *Aur, aur!* — e molt vigorosament vengren ves les galees d'En Corral Llança. E les galees d'En Corral Llança estegren en roda e aplegaren-se totes quatre ensems e hagren llur consell. E lo dit Corral dix-los:

—Senyors, vosaltres sabets que la gràcia de Déu és ab lo senyor rei d'Aragó e ab sos sotmeses e sabets quantes victòries han haüdes sobre sarraïns. Ben podets saber que el senyor rei d'Aragó és present ab nós en estes galees, que veus aquí lo seu estandard, qui representa la seva persona. E així, que ell sia ab nós, la gràcia de Déu e d'ell nos ajudarà e ens darà victòria. E seria gran vergonya del dit senyor rei e de la ciutat de València, d'on som tuit, que per aquests cans giràssem la cara, que anc null hom qui del senyor rei d'Aragó fos ho féu. Per què io us prec a cascuns que us membre lo poder de Déu e de madona Santa Maria e la santa fe catòlica e la honor del senyor rei e de la dita ciutat de València e de tot lo regne; e vigorosament tots, així com estan afrenellades totes quatre les galees, que firam, e vui en aquest dia façam tant que tots temps parlen de nós. E segurament que nós los ven-

çrem e serem tots temps benanants. Emperò, tuit veets que tants havem d'ells aventatges que a nostre sau nos en podem anar, que si ens volem no ens podem forçar de batalla. E així cascuns digam ço que mellor nos en parrà; mas de mi ja us he dit mon enteniment. E encara vos ho dic e us prec de part del dit senyor rei e de la ciutat de València, que firam, que tots són nostres. —

E tots començaren a cridar: — Firam, firam! que tots són nostres —. E sobre açò armaren-se tuit molt ben, e els sarràins faeren atretal. E con foren armats cascun de cascuna part, En Corral Llança ab una voga bella tirada anà-se'n envés ells, si que hi hac sarràins qui dixeren al llur capità que les galees venien a ell per ço que es retessen a ell; e gran res dels sarràins eren en aquesta opinió, per ço com en les galees dels sarràins havia molt bo cavaller sarràí e no es pensaven que els crestians fossen tan folls que ab ells se volguessen combatre.

Mas l'almirall dels sarràins era savi hom de mar e era estat en molts fets d'armes e havia provats los catalans qui eren, e començà a menar lo cap e dix: — Barons, foll pensament havets vosaltres!; no coneixets les gents del rei d'Aragó així com io els conec. Ara siats certs que ells se vénen bé i sàviament combatre ab nós e vénen així acordats de morir, que ¡guai lo fill de la mare qui els espera! Per què així com ells vénen acordats d'haver victòria o de morir, que us metats al cor açò mateix: que vui serà lo dia que si bé no us esforçats que serets tots morts o catius. E plagués a Déu que io fos lluny cent milles, mas pus així és, io em coman a Déu e a Mahumet. —

E ab aitant féu tocar les trompes e les nàcares, e ab gran brugit e ab grans crits començaren a fer un baixa mà molt vigorós. E les quatre galees tot bellament e menys de crits e de paraules e de tabustol negun, van ferir en mig de les deu galees.

Aquí la batalla fo molt cruel e aspra e durà del matí entrò a hora de vespres que anc no hac negun l'aer de menjar ne de beure. Mas Nostre Senyor ver Déus e la sua beneita Mare, de qui vénen totes gràcies, e la bona ventura del senyor rei d'Aragó donà als nostres victòria en tal manera que totes les deu galees foren desbaratades e los hòmens morts e preses. Beneit sia aquell Senyor qui ho féu!

E con hagueren vençuda la batalla e totes les galees desbaratades e preses, deslligaren los crestians catius que hi trobaren e a cascun donaren aitant bona part de ço que hi trobaren, que Déus los havia donat a guanyar, com a negun d'ells.

TRES ASSAIGS

ELS DOTZE HOHES

L'ALTRE dia, mentre estava meditant sobre la moralitat i Mr. H. Pitt, vaig ésser, per dir-ho així, arrabassat i ficat en la llotja d'un jurat per a judicar la gent. L'arrabassament durà unes setmanes, però a mi em semblà una cosa súbita i arbitrària. I vaig ésser posat en el jurat per la raó que jo vivia al barri de Battersea i el meu nom començava amb una C. Bo i mirant al meu entorn vaig veure que hi havia aplegat en el Tribunal, de servei, un nombre d'homes que vivien a Battersea, els noms de tots els quals començaven amb una C.

Sembla que hom convoca sempre els jurats amb aquest escombrador sistema de l'ordre alfabètic. Per la virtut d'aquesta crida oficial, Battersea, per dir-ho així, és despoblat de tots aquells caps de casa els noms dels quals comencen amb una C. I hom deixa que Battersea faci el fet de la millor manera possible amb tots aquells altres caps de família els noms dels quals no comencen amb una C. Així, en un carrer hom hi troba a faltar un Cumberpatch; en un altre hi manca un tal Chizzolpop; tres Chucksterfields han deixat la llar dels Chucksterfields; la mainada d'una casa està cridant per l'absència d'un Cadgerboy; la dona de la casa de la cantonada plora pel seu Coffintop i no vol que la conhortin.

Ens asseiem amb desembaràs, en rotllo, en les nostres cadires, car nosaltres, els que vivim a Battersea i tenim un nom que comença amb C, som una raça gosada que donem molt a fer al diable; i hom ens administra un jurament, que gairebé no sentim, per mitjà d'un individu que sembla un cirurgià d'exèrcit en la seva segona infància. Entenem, però, que hem de judicar bé i honorablement el cas que se'ns presentarà entre el nostre sobirà, el senyor rei, i els presos que diu que hi ha a la banqueta, cap dels quals, però, no ha aparegut encara.

* * *

Precisament quan estava pensant, amb sorpresa, si el rei i els presos estaven, potser, aplegats en alguna sala adjunta per tractar de fer amicalment les paus, sorgí darrera la barana de davant la banqueta, la testa d'un pres. Era acusat de robar bicicletes i semblava el retrat vivent d'un gran amic meu. Comencem amb l'afer del robatori de bicicletes. I estudiem bé i honorablement el cas plantejat entre el rei i el processat, en l'assumpte de les bicicletes. I després d'una breu però raonable discussió, arribem a la conclusió que el rei no té art ni part en l'assumpte: que no li va ni li ve. Després passem al cas d'una dona que negligí els seus fills i que feia l'efecte que ella al seu torn havia estat prèviament negligida per algú o per alguna cosa. I jo sóc un dels que s'imaginava quina cosa era la que l'havia negligida.

Durant tot el temps que el nostre esguard veia la successiva aparició d'aquestes febleses humanes i mentre el cervell s'entretenia a fer judicis crítics, sentia en el cor una pietat i un temor bàrbars, de profunds que eren; una pietat i un temor que els homes mai no han estat capaços de manifestar, però que constitueixen la gran força de la meitat dels poemes del món. Aquest sentiment complex no pot ésser ni inadequadament suggerit sinó d'una manera aigualida, dient que la tragèdia és la més alta expressió de la infinita valor de la vida humana.

Mai no he estat més a prop del dolor i mai no he estat, alhora, tan lluny del pessimisme. En realitat jo no havia d'haver parlat de cap manera d'aquestes pregones emocions, car és massa difícil de parlar-ne; però les esmento per una raó particular i específica que explicaré tot seguit. Parlo d'aquests sentiments perquè gràcies a ells es forja una curiosa realització d'una veritat política o social. I amb una mena d'estranya i indescriptible claredat he vist el que realment representa el jurat i la raó per la qual no hem de deixar que desaparegui mai.

La tendència de la nostra època va cap a l'especialisme i el professionalisme. Tendim a tenir soldats ben instruïts, per tal com instruïts lluiten millor; tendim a tenir cantors d'Escola, per tal com així canten més bé; volem tenir homes especialment entrenats en la rialla, perquè així riuen millor, etc., etc. El principi de l'especialització s'ha aplicat al dret i a la política, per innombrables escriptors moderns. Molts *fabians* han insistit que una part més gran de la nostra tasca

política hauria de realitzar-se per experts. Molts legalistes han declarat que un jurat inexpert hauria d'ésser sempre substituït per un jutge de carrera, és a dir, per un expert.

* * *

Bé. Si aquest món nostre és realment el que se'n diu una cosa raonable, no sé veure per què hom troba defectuós el jurat. Car el resultat veritat de tota experiència i el veritable fonament de tota religió és aquest: que les quatre o cinc coses que és més pràcticament essencial que un home sàpiga, són, totes elles, coses que la gent anomena paradoxes.

O sigui, que per bé que trobem, en la vida, que aquestes coses són veritats ben planeres, no podem, no obstant, expressar-les en mots sense incórrer en una aparent contradicció verbal. Una d'elles, poso per cas, és la inexpressable niciesa que l'home que obté més plaer per a ell és el que menys treballa per cercar-lo. Una altra, és la paradoxa del coratge, o sigui el fet que per evitar la mort cal no tenir-hi massa aversió. Qualsevol que no tingui massa cura de la seva pell, pot enfilar-se a una roca a on no arriba la mar alta i alliberar-se així de la mort gràcies a la seva manca de cura. Aquell que està disposat a perdre la vida és cabalment el que la salva. Heus aquí una manifestació enterament pràctica i prosaica.

Bé; una d'aquestes quatre o cinc paradoxes que haurien d'ensenyar-se a tots els infants soplujats en la falda de la seva mare, és la següent: Com més un home esguarda una cosa, menys la pot veure, i com més un home aprèn una cosa, menys la sap. L'argument fabià de l'expert, o sigui que un home especialitzat és l'home en el qual hom es pot confiar, seria completament irrefutable si realment fos cert que l'home que estudia una cosa i la practica cada dia, devé cada cop més i més coneixedor de la seva significació. El cas és que no s'esdevé així. Cada cop devé menys i menys coneixedor de la seva significança. El mateix passa, ai las!, entre nosaltres, que cada cop veiem menys i menys la significació del cel o de les pedres, a no ésser que ens agullonem i esperonem amb la gratitud i la humilitat.

* * *

És una cosa terrible destriar un home, marcar-lo i exposar-lo a la venjança dels homes. Però és una cosa a la qual hom pot anar acos-

tumant-se, com un es pot acostumar a altres coses terribles: pot, per exemple, anar-se acostumant a la llum del sol. I el que realment és terrible en tots els representants de la llei, àdhuc en els millors, tant si es tracta de jutges, com de magistrats o advocats o detectius i policies, el que realment és terrible en ells, no és pas que siguin perversos (algun d'ells són unes belles persones), ni que siguin estúpids (car un nombre d'ells és completament intelligent): és, simplement, que s'han acostumat massa a llur feina.

En realitat, ells no veuen pas un processat a la banqueta: ells no fan més que veure l'home usual en l'indret usual. No veuen l'imponent espectacle d'un Tribunal de Justícia en funcions, sinó solament llur tasca burocràtica. Per això la civilització cristiana ha declarat sàviament que en la tasca de judicar cal infondre en tot moment sang fresca i el pensar ingenu i vulgar de la gent del carrer. Cal que hi acudin homes que contemplin el cas criminal i l'espectacle del judici oral i les tosques cares dels policies i dels delinqüents professionals, les façs estragades dels rebregats i les cares fictícies dels advocats, de la mateixa manera que un home esguarda una pintura novella o acut a una representació que encara mai no havia vist.

La nostra civilització ha decidit—i ho ha decidit ben justament—que la tasca de determinar la culpabilitat o la innocència d'una persona és una feina massa important perquè pugui confiar-se a gent experta. Vol que la llum irradiï sobre aquest paorós afer; demana que pugin a l'estrada del jurat homes que no sàpiguen de dret més del que en pugui saber jo que no en sé gens. Quan li cal catalogar una biblioteca, o que es descobreixi el sistema solar o qualsevol altra futesa d'aquestes, es val dels especialistes; però quan desitja que es faci alguna feina realment seriosa, crida dotze homes vulgars, del seu voltant. El mateix féu, si la memòria no m'enganya, el fundador del cristianisme.

EL VENT I ELS ARBRES

ESTIC assegut sota uns arbres molt alts i el bufarut fa moure llurs copes com onades marines, per manera que llur agitada munió de branques i fulles es gronxa i brama amb un aire d'exultació i d'agonia alhora. Sento, realment, com si estigués assegut al fons de la

mar, en mig d'àncores i cordes, mentre damunt la meva testa, sobre la claror verdosa de l'aigua, sonés l'eterna abrivada de les ones i el cruiximent i el fracàs i enfonsament d'enormes vaixells. La ventada sacseja els arbres com si anés a arrabassar-los de soca i arrel, igual que una embosta d'herbeta. O, per assajar encara una altra figura desesperada, d'aqueixa grandiosa energia, els arbres es retorcen i s'esqueixen i es flagellen com si fossin una tribu de dracs que estiguessin fermats per la cua.

Mentre lluco aquests gegants de pesanta testa, torturats per un embruixament invisible i violent, una frase torna al meu cervell. Recordo un infantó conegut meu qui, una vegada, es passejava pel Parc Battersea, sota un cel de plom i sota uns arbres moguts com els d'ara. A ell no li plavia gens el vent. Li bufava massa a la cara i li feia cloure els ulls i li llevava el barret del cap — cosa que el molestava molt. Tenia, si la memòria no m'enganya, una cosa així com quatre anys. Després de plànyer-se repetidament del desbridament atmosfèric, digué a la fi, a la seva mare: "Bé. Per què no treieu els arbres, que així no faria vent?"

Res no podia ésser més intelligent o natural que aquest error. Qualsevol que ullés per primera volta els arbres podria imaginar-se que són veritablement vastos i titànics ventalls que no els cal més que moure's per agitar l'aire de llur entorn, llegües ençà, milles enllà. Res, us dic, no és més humà i més excusable que la creença que són els arbres els que fan el vent. Car, veritablement, la creença aquesta és tan humana i tan excusable que, de fet, constitueix la creença d'un noranta nou per cent dels filòsofs, reformadors, sociòlegs i polítics de la gran edat en la qual vivim. El meu xicarró amic era, de fet, ben semblant als principals pensadors moderns, però amb la diferència a favor d'ell d'ésser molt més simpàtic.

* * *

En el senzill apòleg o paràbola que ell, així, tenia l'honor d'inventar, els arbres venien a ésser totes les coses visibles i el vent representava les coses que són invisibles. El vent és l'esperit que bufa per lla on roda; els arbres són les coses materials del món que són somogudes pel buf de l'esperit. El vent és la filosofia, la religió, la revolució; els arbres són les ciutats i les civilitzacions. Solament sabem que fa vent perquè els arbres d'un turó llunyedà devenen, de sobte, com folls.

De la mateixa manera que la silueta d'un arbre devé, de sobte, frenèticament moguda i apar que una cresta fantàstica o cues de drac es belluguen, així la ciutat humana s'aixeca per l'impuls de la ventada en gegantescos temples o en súbites torres. Cap home mai no ha vist una revolució. La plebs que envaeix com un rusc els palaus, la sang que corre com un rierol, la guillotina enlairada per damunt del tron, una presó en runes, un poble en armes, totes aqueixes coses, no són pas la revolució, sinó els resultats de la revolució. No podeu veure el vent; podeu solament veure que fa vent. Tampoc no podeu veure una revolució; solament podeu veure que hi ha una revolució. I mai no hi ha hagut en la història del món una revolució veritat, brutalment activa i decisiva, que no hagi estat precedida per una inquietud i un nou dogma en la regió de les coses invisibles. Totes les revolucions comencen essent abstractes; la majoria de les revolucions comencen essent pedantment abstractes.

El vent existeix en el món abans que es mogui una fulla d'arbre. Així mateix cal que hi hagi una batalla en el cel abans que hi hagi una batalla en la terra. I des del moment que és lícit de pregar per la vinguda del reialme, és lícit també de pregar per la vinguda de la revolució que ha de restaurar el reialme. És lícit de tenir l'esperança de sentir el vent del cel com mou els arbres. És lícit de pregar: "La teva ira vingui a la terra com és en el cel".

* * *

El gran dogma humà, per tant, és que el vent mou els arbres. La gran heretgia humana és que els arbres mouen el vent. Quan la gent comença a dir que les circumstàncies materials són les úniques que han creat les circumstàncies morals, no fan més que negar la possibilitat d'un canvi seriós. Car si les meves circumstàncies m'han fet completament estúpid, ¿com puc ni tan solament estar cert que jo tingui el dret d'alterar aquelles circumstàncies?

L'home que es representa tot pensament com un mer accident material, no fa més que aixafar i desacreditar tots els seus propis pensaments, àdhuc el pensament que té del pensament. Tractar la intel·ligència humana com si fos la suprema autoritat, és necessari a tot pensar, àdhuc al del lliurepensador. I res no serà reformat mai en aquest temps o en aquest país, si no reconeixem que el fet moral va al davant.

La majoria de nosaltres, per exemple, suposo que hem vist en

lletres de motllo i sentit en els clubs i aplecs socials una discussió que mai no acaba, entre els socialistes i els abstencionistes. Els primers diuen que la pobresa duu a beure; els darrers diuen que el beure duu a la misèria. El que em sorprèn és que tant els uns com els altres es contentin amb aquestes senzilles explicacions materials. Segurament que és obvi que la cosa que mena el proletariat anglès a la misèria és la mateixa cosa que el mena a beure: l'absència d'una forta dignitat ciutadana, l'absència d'un instint que resisteixi la degradació.

Quan hàgiu descobert per què els enormes latifundis d'Anglaterra no foren redistribuïts temps enrera en petites parcelles, com en la terra de França, llavors haureu descobert per què l'anglès és més embriac que el francès. L'anglès, entre el seu milió de delectables virtuts, té la de posseir realment aquella qualitat que en podríem dir de "posar-se la cullera a la boca", car sota la influència d'aquesta virtut la mà d'un home cerca automàticament la seva boca en lloc de cercar — com caldria molts cops — el nas del seu opressor. I l'home que diu que la desigualtat anglesa quant a la distribució de la propietat és deguda solament a causes econòmiques, diu quelcom tan absurd que és inconcebible que realment hagi pensat de bo de bo el que diu.

I no obstant, tan absurd com això, és el que es diu i s'escriu sota la influència d'aquell gran espectacle d'infantilisme impotent: la teoria econòmica de la història. Hi ha gent que creu que tots els grans motius determinants dels fets històrics han estat purament econòmics. Els marxistes més radicals, a Anglaterra, es presenten ells mateixos com una minoria reduïda i heroica que prova eixorcament d'induir el món a fer ço que, segons llur teoria, el món sempre està fent cabalment d'una manera fatal. La veritat d'això és que, naturalment, hi hauria una revolució social en el mateix moment que la cosa deixés d'ésser purament econòmica. No és que es faci una revolució per instaurar una democràcia. Cal, pel contrari, instaurar una democràcia per poder fer una revolució.

* * *

M'aixeco de dessota els arbres perquè el vent ha amainat i el roineig de la pluja ha cessat. Els arbres romanen drets i immòbils com pilars auris que brillen sota l'afalac de la clarícia solar. El sacseig dels arbres i l'udol del vent s'han esvaït simultàniament. I a causa d'això em penso que encara hi haurà filòsofs moderns que sostindran que els arbres són els que fan el vent en lloc de reconèixer que és el vent que fa moure els arbres.

L'EXTRAORDINARI AURIGA

EL dia que vaig trobar l'estrany cotxer havia esmorzat jo en un modest restaurant de Soho, en companyia de tres o quatre dels meus millors amics. Els meus millors amics són, tots ells, o bé escèptics de cap a peus o bé uns credulars sense control, per manera que la nostra discussió, mentre menjàvem, relliscà devés les idees més últimes i més terribles. I tota l'argumentació es reduïa a això: que la qüestió radica a saber si un home pot estar ben cert d'alguna cosa. Jo crec que un home pot estar cert de quelcom, car si — com vaig dir al meu amic, bo i brandant furiosament una botella buida — fos impossible, intel·lectualment parlant, de mantenir una certitud, ¿quina mena de certitud seria aquesta que fos impossible de mantenir? Si jo mai no he experimentat una cosa com a certitud, mai no podré dir que una cosa no sigui certa.

Semblantment, si mai no he tingut l'experiència d'una cosa de color verd, no podré dir ni tan sols que el meu nas no sigui verd. Pot ésser tan verd com possible sigui, si jo no tinc realment l'experiència de ço que és de color verd.

Així escridassàvem els uns als altres i movíem un gran rebombori en el menjador; car la metafísica és l'única cosa capaç d'emocionar així. I la diferència que ens separava els uns dels altres era molt pregona, car era una diferència que atanyia a tot això que se'n diu "una ment ampla" o "el descloure's de l'intel·lecte". Car el meu amic deia que ell obria l'intel·lecte de la mateixa manera que el solell obre els ventalls d'una palmera; és a dir, l'obria, per obrir-lo, indefinidament, per sempre. I jo li objectava que jo obria l'intel·lecte d'una manera semblant a com obro la boca, o sigui, per tal de cloure-la novament damunt alguna cosa sòlida. En aquell moment ho feia. I, tal com deia amb passió, hauria semblat extraordinàriament brètol que jo hagués obert la boca i l'hagués mantinguda així, oberta, indefinidament, per sempre.

* * *

Quan l'argument s'acabà o almenys se suspengué (car aquest argument mai no s'esgota), vaig sortir amb un dels meus companys — qui en mig de la confusió i relativa follia d'unes eleccions generals

havia sortit, no vulgueu saber de quina manera, membre del Parlament — i vaig muntar amb ell a un cotxe que hi havia a la cantonada de la plaça de Leicester, fins a la porta d'entrada dels diputats a la Casa dels Comuns, on la policia em rebé amb una amabilitat desusada. Si la policia es cregué que ell era el meu secretari o que jo era el secretari d'ell, això és una discussió que encara continua entre el meu amic i jo.

És necessari, en aquesta narració, de servir la més gran exactitud en els detalls. Després de deixar el meu amic en la Cambra popular, vaig fer anar el cotxe unes quantes centes yardes fins a un despatx del carrer Victòria, on havia de parlar amb un. En arribar-hi vaig davallar del cotxe i vaig oferir al cotxer més de la tarifa. L'auriga es mirà els diners, però no pas amb l'aire insolent de dubte i amb el tarannà especial que acostumen a tenir els cotxers per verificar si la moneda és bona. Així ho hauria fet un cotxer vulgar. Però aquest no era un cotxer vulgar, sinó que era un cotxer humà. Es mirà els diners amb una estranyesa obaga i infantil, completament genuïna.

—¿Us heu fixat, senyor — em digué — que m'heu donat solament un xiling i vuit pènics?

Jo vaig remarcar-li, amb certa sorpresa, que ja m'hi havia fixat.

—Doncs, ja sabeu, senyor — em digué el cotxer amb un to amable, raonable i convincent — ja sabeu que aquesta no és la tarifa des d'Euston...

—Euston? — vaig repetir d'una manera vaga, car el mot, en aquells moments, em sonava com si fos la Xina o l'Aràbia —. Què dimoni té a veure Euston amb nosaltres?

—Em cridàreu justament a l'entrada de l'estació d'Euston — digué el cotxer amb sorprenent precisió — i llavors em diguéreu...

—Però, en nom dels tàrtars!, què us empatol·leu! — vaig exclamar amb una cristiana paciència —. Jo us vaig llogar al cantó sud-oest de la plaça de Leicester.

—La plaça de Leicester? — digué ell, amollant un esguard sorprenent —. Si no hi hem estat ni de prop en tot el sant dia! Em cridàreu a l'entrada de l'estació d'Euston i em diguéreu...

—Sou boig o ho sóc jo? — vaig preguntar amb una calma científica.

Vaig esguardar aquell home. Cap cotxer ordinàriament desaprensiu no hauria pensat a crear una mentida tan sòlida i tan colossal. I aquest home no era pas un cotxer desaprensiu. Si mai una faç hu-

mana ha estat formal i sincera i humil i amb uns ulls blaus tan grans sortints com els d'una granota; en una paraula, si mai una faç humana ha estat talment com una faç humana ha d'ésser, era cabalment la faç d'aquell ressentit i respectable cotxer. Vaig atalaiar amunt i avall del carrer: una foscor, entre dos llustres, desusada, semblava apropar-se. I, durant un segon, el vell pesombre de l'escèptic posà el seu dit en els meus nervis. Quina cosa era la certitud? Hi havia algú que estigués cert d'alguna cosa? Déu meu! Mireu que caure en l'estúpida rodera dels escèptics que van pel món preguntant si existeix la vida futura! Quan la qüestió palpitant per l'escepticisme real és si posseïm una vida pretèrita! Què és això de fa un minut, racionalment parlant, llevat d'una tradició i d'una pintura? La foscor que envaïa el carrer es feia cada cop més densa. L'auriga amb una gran calma i seriositat em donà els detalls més concrets dels gestos, de les paraules, de la complexa però consistent manera d'actuar que jo havia adoptat des d'aquella remarcable ocasió en què jo l'havia cridat, de fora de l'estació d'Euston estant. ¿Com podia saber jo — haurien dit els meus amics escèptics — com podia saber jo que no l'havia cridat de l'estació d'Euston estant? Jo estava ferm en la meua afirmació; el cotxer estava igualment ferm en la seva. Ell era, indubtablement, un home tan honrat com jo i un membre d'una professió molt més respectable que la meua. En aquells moments l'univers i els estels es mogueren un pèl de llur posició d'equilibri i foren remoguts els fonaments de la terra. Però per la mateixa raó que crec en l'acte de beure vi, per la mateixa raó que crec en la naturalesa essencial de la virtut — raó que pot expressar-se solament dient que jo no he escollit d'ésser boig —, vaig continuar creient que aquell honrat auriga estava equivocant i vaig repetir-li que jo l'havia llogat realment a la cantonada de la plaça Leicester. Ell començà altra volta amb la mateixa evident i forta sinceritat:

—Vós em cridàreu a fora de l'estació d'Euston i em diguéreu...

I en aquell moment passà per la seva fesomia una mena de misteriosa transfiguració, d'excitada sorpresa, com si hagués estat encesa de dins com un llum.

—Ai, sí! Perdoneu-me, senyor — em digué —. Perdoneu-me; us demano que em perdoneu. Vós heu pujat a la plaça de Leicester. Ara me'n recordo; perdoneu.

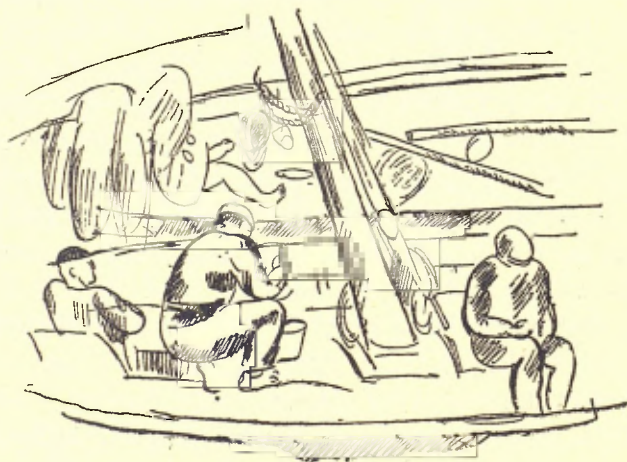
I, això dit, aquell home sorprenent féu un sorollet sec amb les xurriaques i rodà carrer avall. I aquest fet, amb tots els ets i uts, juro, davant el penó de Sant Jordi, que és absolutament veritat.

* * *

Vaig mirar l'estrany auriga mentre s'anava fent petit a còpia de distància i de boira. Jo no sé si jo tenia raó o no en imaginar que, per bé que la seva faç m'hagués semblat tan de bona persona, hi havia en ell quelcom de sobrenatural i demoníac, quan era vist peí darrera. Potser havia estat tramès per temptar-me en la meva adhesió a aquells principis de sentit comú i de certesa que jo havia defensat abans, durant aquell dia. Tanmateix jo sentia un gran plaer en recordar que el meu sentit de la realitat, per bé que hagués vacil·lat durant un instant, havia romàs dret i ferm.

G. K. CHESTERTON

(R. N. i B., trad.)

J. SUNYER

SIS SONETS DEL PETRARCA

EN EL VIe CENTENARI
DEL SEU ENAMORAMENT DE LAURA.

6 d'abril de 1327.

*Mille trecento ventisette appunto
su l'ora prima il di sesto d'aprile
nel laberinto entrai, ne veggio ond'esca.*

(Sonetto CLVII. - In vita di Madona Laura.)

IN VITA DI MADONNA LAURA

SONET CLVII

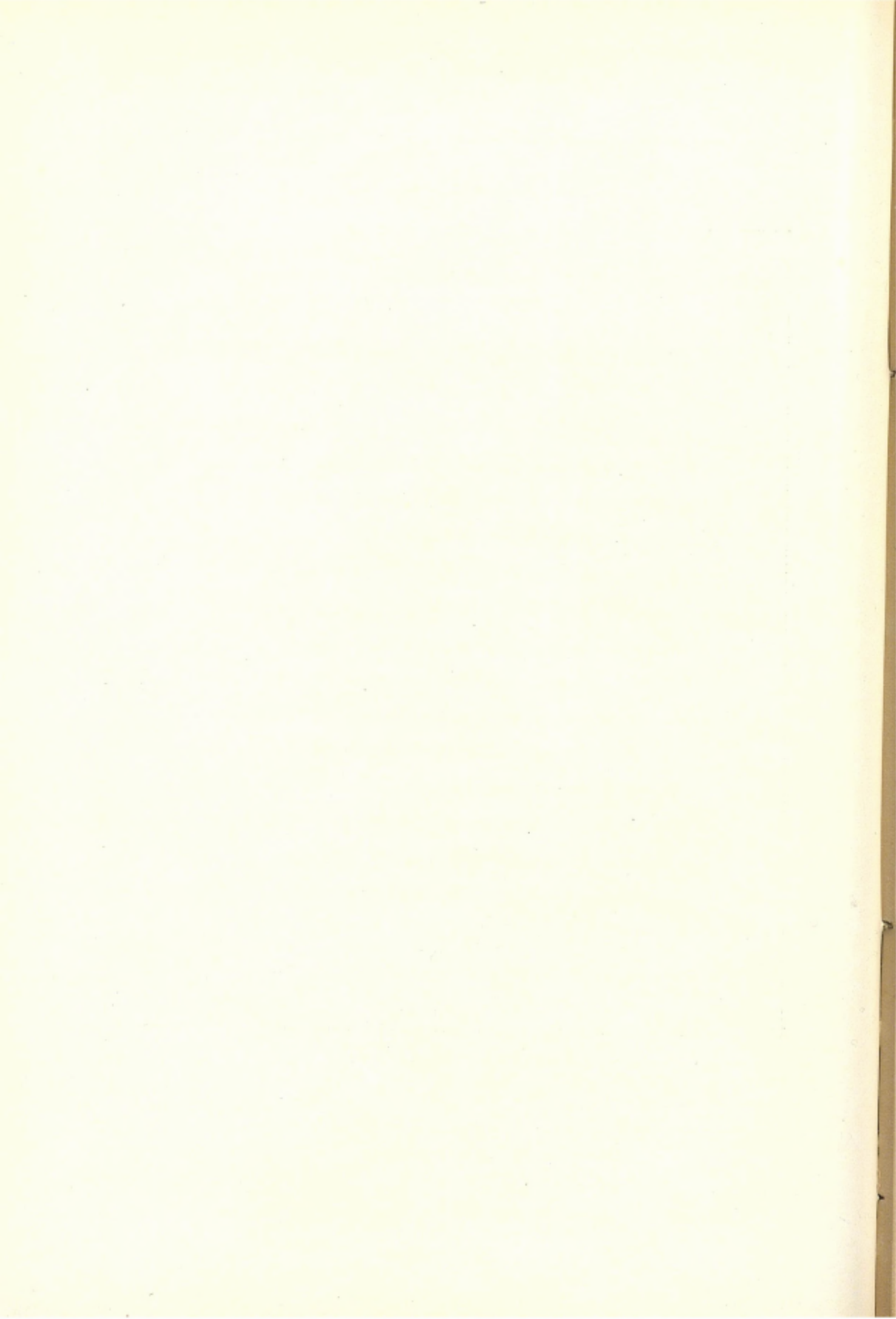
DE COM I QUAN ENTRÀ AL LABERINT D'AMOR
I COM HI SIGUI EMPRESONAT

M'ESPERONA Voler, Amor em guia,
 Plaer m'estira, Usança me transporta,
 m'afalaga Esperança i reconforta,
 i allarg ma destra al cor, que es decandia:
 el míser pren la mà, si Amor delia,
 no veu l'escolta deslleial que ell porta:
 regna el sentit, i la raó apar morta;
 d'un vagarós desig l'altre sorgia.
 Virtut, honor, bellesa, a l'ombradís
 són qui m'ajunten del ramatge car (*)
 on el cor s'envesca fora mida.
Mil tres cents vint-i-set fou l'any precis,
que el matí sis d'abril, m'hi veié entrar
al laberint del qual no en veig eixida.

(*) El ramatge del llorer, al·legoria de Laura (segons el comentari del Camerini).

PL. N.º XIII. — M. A. ESPINAL: INTERIOR

SONET LXXXIV

LAURA EMPAL'LIDEIX A LA NOVA QUE ELL HAGI D'ALLUNYAR-SE.

L'AMABLE empallidir que amb dolç encís
sa faç com d'una boira recobria,
amb tanta majestat m'apareixia,
que mon cor se li féu encontradís.
Com es veu l'un amb l'altre al Paradís,
aquella pietat se m'oferia
talment, que altri ni veure-la podia,
mes jo sí, que res més no em fa felïç.
Tot acte angèlic, tot esguard humil
que hagi acomplit donzella enamorada,
fóra una ombra, només, d'això que dic.
Baixava a terra el seu mirar gentil,
i em semblà que digués, restant callada:
Ah! qui m'allunya mon fidel amic?

SONET LXXXVIII

DESCRIU UNA BATALLA DE PENSAMENTS QUE SENT
DINS DEL SEU COR, PER L'ESTAT EN QUÈ ES TROBAVA.

SI amor no és, què és doncs el que jo sent?
Si és amor, quina cosa hi ha d'igual?
Si és bona, on hi ha efecte més mortal?
Si és mala, on hi ha més dolç turment?
Si el sent de grat, per què m'estic planyent?
Si de mal grat, el plànyer de què val?
Oh viva mort, oh delitable mal,
com podràs tant en mi si no et consent?
I si et consent, el dolre'm és follia.
Entre dos vents, ma barca malastruga
es troba en alta mar, sense govern,
tan lleu de seny, i tan d'error feixuga,
que jo mateix no som el que voldria,
i, tremolant d'estiu, m'abrús d'hivern.

IN MORTE DI MADONNA LAURA

SONET II

ES PLANY A ELL MATEIX PER LA DOBLE PÈRDUA DEL COLONNA (*)
I DE LAURA.

TRENCADA és la Columna, és mort el Llor,
ombratges de la ment en son deliri;
del Nord a l'Austre és per demés que em giri,
i del mar Indi al mar on la llum mor.
Mort, tu m'has pres mon car doble tresor,
que m'afranquia el viure de martiri;
i recobrar no el pot terra ni empiri,
ni gemma oriental, ni força d'or.
Mes si consentiment és del destí,
què puc fer, amb el dol qui m'esllangueix,
més que anar ulls humits, amb el cap cli?
Oh vida que tan bella ens apareix!
Com es perd àgilment en un matí
ço que en molts anys i amb pena es conquereix!

(*) El Cardenal Giovanni Colonna, mort poc temps després de Laura.

SONET LX

DEMANA EN GUASARDÓ DEL SEU AMOR QUE LAURA LI APAREGUI EN MORIR,
I TINGUI COMPASSIÓ DELS SEUS AFANYS.

SI honesta amor merèixer pot mercè,
si encara pietat pot el que sol,
mercè jo hauré, car clara més que el sol
a Ma Dona i al món és ja ma fe.
Ara no pot dubtar del cast volé
que em feia i em fa avui cercar consol;
car si un temps l'aparent mirava sol,
ara esperit i cor ja els veu de ple.
Per ço esper a la fi que dolre es vulla
de tants de greus sospirs, ara qui es mostra,
del cel estant, en plena pietat.
I esper que en caure ma mortal despulla
em vengà ella a cercar, amb la gent nostra,
vera amiga de Crist i honestedat.

SONET LXXXVI

REGRACIA LAURA DE LA SEVA PRÒPIA SALUT, QUE RECONeix DEGUDA
A LES DURESES I A L'AMABILITAT D'ELLA.

RÉPULSEs bondadoses que em colpíreu,
plenes de casta amor i pietat;
desdenys gentils, que en veure'm arborat
temperar-me (ara ho veig) aconseguíreu.
Oh paraules discretes que junyíreu
amb cortesia suma, honestedat!
Flor de virtut, fontana de beutat,
que tot baix pensament del cor baníreu.
Esguard qui m'abellia, esguard de cel,
ja altiü per enfrenar la ment ardida
que anés a desviar-se, ja fidel
i prompte a confortar ma trista vida;
de ma salut eix canvi fou la rel,
que altrament ma salut fóra esvaïda.

MARIA-ANTÒNIA SALVÀ, *trad.*

DE VIATGE

Un núvol daurat havia passat la nit
en la sina d'una roca gegant...

LERMONTOV

EN la cambra que l'amo de l'hostal (1), el cosac Simeó Tchistoplo-
ui (2), anomenava la "cambra dels viatgers", seia, prop d'una
gran taula de fusta blanca, un home alt, d'una quarantena d'anys, molt
ample d'espatlles.

Recolzat a la taula, dormia amb el cap descansant en el palmell
de la mà... Un tros de candela, plantada dins d'un pot buit de poma-
da, illuminava la seva barba rossa, el seu nas gran i ample, les seves
galtes colrades, les seves celles espesses i negres... Nas, galtes, ce-
lles, tots els seus trets, agafats un a un, eren pesants i grossers. Te-
nien, però, en conjunt, quelcom d'harmoniós, i, fins i tot, quelcom de
bell. És aquest, altrament, el secret de moltes fesomies russes: com
més grossers i pesants són els trets, més dolces i agradables resul-
ten, de vegades, les fesomies... L'home duia un gec ben tallat, pelat,
però enribetat amb un ample cordonet nou, una armilla de vellut i
uns pantalons negres que es ficaven dins d'unes altes botes.

En un dels bancs, dormia, sobre una pellissa de guineu, una
noieta d'uns vuit anys, vestida de color marró i amb unes llargues
mitges negres. Els seus cabells eren rossos, la cara pàl·lida, les es-
patlles esquifides, tot el seu cos magre i feble. El seu nas era ample
i gran, també, com el nas de l'home que seia al seu costat. La noieta
dormia profundament; una pinta corbada li havia lliscat dels cabells
i li mossegava la galta.

La "cambra dels viatgers" tenia un aire de festa. S'hi sentia
l'olor del pis rentat de fresc; cap drapot no penjava de la corda que
l'encreuava diagonalment, i, en el recó de la dreta, sobre de la taula,
tacant de vermell la icona de Sant Jordi triomfant, cremava una xin-

(1) *Traktir*.

(2) Els cosacs tenen noms molt pintorescos. Txekhov, que sempre bateja els seus personatges amb els noms més expressius, n'ha donat un dels més divertits a aquest propietari de *traktir*. *Tchistoploui* equivaldria al català *Escup net*.

xeta. Seguint la més severa i la més prudent gradació per passar del diví a l'humà, tota una renglera de gravats populars s'allargava a ambdós costats de la icona. A la vaga claror del tros de candela i de la xinxeta, aquestes imatges presentaven un fris continu de coloraines, constellat de fermes clapes negres. Quan la llar de faiança, posant-se a l'uníson del temps, aspirava l'aire retrunyidor del defora i els tions, com desvetllats, s'abrandaven amb una flama viva i gemegaven irritadament, unes taques rogenques començaven a dansar per les parets i tant es podia veure aixecar-se, per sobre l'home adormit, Serafí el venerable, com el xa Nassr-Eddin, com un Jesuset gran i bru, els ulls desmesurats, que xiuxiuejava alguna cosa a l'orella d'una Verge d'una simplicitat i d'una indiferència extraordinàries...

Al defora, la tempesta bramulava. Alguna cosa arravatada, dolorosa i profundament trista corria amb furor tot al voltant de l'hostal. Feia cruixir les portes, colpejava les finestres, gratava sobre la teulada, esgarrapava les parets, ara amenaçava, adés pegava, adés s'amansia una mica per entaforar-se més tard amb una mena d'udol joiós i pèrfid dins de la xemeneia; però, aleshores, els tions de la llar flamejaven, i el foc, com un gos d'atura, es llançava rabiosament en l'aire vers l'enemic; la lluita s'entaulava seguida de sanglots, de lladrucs i d'una bramulada furiosa. En tot això, allò era com un ressentiment inquiet, com un odi insatisfet, com una impotència d'alguna força imperiosa acostumada a vèncer.

Sota el sortilegi d'aquesta música salvatge, diabòlica, la "cambra dels viatgers" semblava muda i corglaçada per sempre! Una porta grinyolà, però, de sobte, i el vailet de l'hostal, en brusa nova d'indiana, entrà coixejant, guinyant els seus ulls ensunyats, esmocà la candela amb els dits, posà més tions a la llar i sortí. Al mateix instant, tocaren les dotze a l'església de Rogatchy, a tres centes passes de l'hostal. El vent començà de jugar aleshores amb els sons de la campana. Perseguint-los, els dispersava en tots sentits, algunes batallades eren tallades en sec, mentre d'altres s'allargassaven en un so ondulat i d'altres es perdien per complet entre mig d'aquell eixordador bramular general. Una de les campanades vibrà tan distintament dintre de la cambra com si hagués sonat sota mateix de les finestres.

La noieta dormida tremolà i aixecà el cap. Inconscientment mirà per un segon la finestra ombriuua, després Nassr-Eddin, sobre el qual lliscava en aquest instant el purpuri reflex de la llar, i a la fi adreçà la seva mirada envers l'home que dormia.

—Papà —, digué.

L'home no es va moure gens.

La noieta, rondinant amb còlera, s'acostà i arronçà les cames sota seu. Algú, hostal endintre, badallà llargament. Poc després, els golfos de la porta grinyolaren i retrunyiren unes veus confoses. Algú entrà, i, espolsant la neu dels seus vestits, colpejà sordament el sòl amb les seves botes de feltre.

—Què és això? — demanà emperesida una veu de dona.

—És la senyoreta Ilovaïski que arriba... — respongué una veu grossa.

A l'instant la porta grinyolà. Se sentia el soroll del vent que s'entaforava. Algú—probablement el vailet coix—s'atansà a la porta de la cambra dels viatgers.

—Per aquí, senyoreta, petita mare (3), entreu, entreu si us plau —digué una dona de veu cantaire —; aquí dintre, és net i hi ha foc encès; aquí dintre fa de bon estar.

La porta s'obrí del tot i a la llinda aparegué un mugic amb unes barbes molt espesses. Anava vestit amb una túnica de cotxer, duia sobre l'espatlla una gran maleta i anava cobert de neu de cap a peus. Darrera entrà, gairebé dues vegades més petita que ell, una silueta de dona, sense cara ni mans. Empaquetada, engualdrapada, semblava un paquet de farda, i tota coberta de neu també. El cotxer i el paquet de farda entraren precedits d'un baf de fred intensíssim. La flama de la candela vacillà.

—Quines follies!... — digué el paquet de farda amb una veu irritada —. No sé per què ens havem aturat; es pot seguir endavant perfectament! No resten més que dotze verstes i gairebé sempre a través de bosc; és impossible de perdre's...

—No ens hauríem pas perdut, senyoreta, però els cavalls ja no podien més — va respondre el cotxer —. Ah! el Senyor bon Déu n'és testimoni!... com si jo ho hagués fet expressament!...

—Qui sap on m'has portat!... Però, pst!... Em sembla que aquí hi ha algú que dorm... Vés-te'n, ja te'n pots anar.

El cotxer va deixar la maleta a terra; un pa de neu va davallar de les seves espatlles. Féu un xiulet semblant a un sanglot i se n'anà.

La noieta va veure sortir de seguida dues mantes del mig del fardell. S'aixecaren en l'aire i començaren a destriar nerviosament un embalum de xals, de mocadors i d'eixarpes. Primer caigué a terra un xal, després una gorra amb orelleres, després un mocador blanc

(3) Literàriament: senyoreta mareta (o mare petita).

de tricot. Havent desembolicat el seu cap, la viatgera es llevà la pellissa, i súbitament va veure's reduïda a la meitat. Ara restà coberta d'una llarga capa grisa amb grossos botons, i amb butxaques, va treure's un rotllo de paper, i, de l'altre, un penjoll de claus molt grosses, que llançà amb tan poca cura sobre la taula, que l'home adormit tremolà i obrí els ulls.

Esguardà un instant estúpidament al seu voltant, com si no comprenguéss on era; després brandà la testa, s'aixecà i anà a seure's en un recó de la peça... La nou vinguda va treure's la capa i fou encara reduïda a la meitat. Va despullar-se de les seves botes amb sobre de felpa i també va seure's.

Ara sí que no semblava pas un fardell. És tractava d'una noia petita, bruna i magra, d'una vintena d'anys, minsa com un petit serpent, la cara allargada i blanca, els cabells rinxolats. Tenia un nas llarg i punxegut, la barba també llarga i punxeguda, les pestanyes i els recons de la boca punxeguts, i, gràcies a totes aquestes punxes, l'expressió de la cara semblava aguda. Cenyida dins d'un vestit negre, amb una profusió de randes al coll i a les mànegues, amb colzes punxeguts i amb llargs dits rosats feia pensar en un retrat de dama anglesa de l'edat mitjana. L'expressió seriosa i concentrada de la seva cara augmentava aquesta semblança.

La jove examinà l'habitació, mirà de cua d'ull l'home i la noieta, i, després d'arronçar les espatlles, va asseure's prop d'una finestra. Les finestres fosques, tremolaven al vent humit de l'oest. Grans borrellons de neu, resplendents de blancor, s'enganxaven als vidres, però desapareixien de seguida, enduts pel vent. La música salvatge esdevenia més i més sorollosa.

Després d'un llarg silenci, la noieta es girà de sobte i digué mesurant rabiosament cada paraula:

—Senyor, Senyor, que sóc desgraciada!... Més desgraciada que ningú més!

L'home s'aixecà, i com si hagués comès una falta, en petites passes precipitades, que no s'adeien pas del tot amb la seva talla enorme ni amb la seva barba, s'apropà a la noieta.

—Que no dorms, petitona? li demanà amb to d'excusa —. Què vols?

—No vull res. L'espatlla em fa mal. Tu ets un dolent, papà, i Déu et castigarà! Ja ho veuràs com et castigarà!

—Estimadeta, prou que ho sé que tens mal a l'espatlla, però, què puc fer-hi jo, petitona? — digué l'home, amb el mateix to que un

marit una mica embriac es justifica davant de l'esposa severa —. Si tens mal a l'espatlla, Sâcha (4), és a causa del viatge. Demà arribarem; reposaràs i tot passarà!...

—Demà... demà... m'ho dius cada dia... Encara estarem, al menys, vint dies pel camí!...

—Però, petitona, et juro que demà arribarem. Jo no menteixo mai. Si el temporal de neu ens ha sorprès, no és pas culpa meva.

—Jo no puc suportar-ho més! No puc més!... No puc més!...

Sâcha picà de peus brusquement i emplenà la cambra de plors aguts i desagradables. El seu pare deixà caure la mà amb postració i esguardà, desconcertat, la dona jove. Aquesta aixecà les espatlles i s'apropà irresoluta a la criatura.

—Estimada, digué, per què plores? És veritat que no és pas agradable que l'espatlla faci mal; però què vols fer-hi?

—Fixeu-vos, senyora, digué l'home amb vivacitat, com si es disculpés, fa dues nits que no dormim, i hem fet el viatge en un vehicle horrible. Així doncs, ben cert, és natural que estigui malalta, i n'està bastant. I encara, figureu-vos, ens hem trobat amb un cotxer embriac, i ens han robat la maleta... I sempre la gran nevada... Però d'això, a plorar, senyora!... Al capdavant, a mi també m'ha fatigat d'haver de dormir assegut; em trobo igual que un embriac. Creu-me, Sâcha, en tinc el cor prou ple sense que tu ploris!

L'home féu ballar el cap, féu un gest d'esgotament i va asseure's.

—És veritat, no s'ha pas de plorar, digué la jove bruna; només ploren els nens de metes. Si estàs malalta, bonica, cal que et despullis i que dormis. Deixa'm despullar-te!

Quan això fou fet, i la noieta s'hagué calmat, el silenci es restablí. Asseguda prop de la finestra, la jove esguardà encara amb perplexitat la cambra de l'alberg, la icona, la llar... Era ben visible que aquesta cambra, la nena del nas gros, en camisa curta de noi, i el pare de la petita, li semblaven estranys. Aquest home singular, assegut al seu recó, confós com un embriac, mirava d'un costat i de l'altre i es fregava la cara amb el palmell de les mans. Callava, guinyant els ulls i, en mirar la seva fesomia d'aspecte culpable, era difícil de suposar que es posaria a parlar ben aviat; i fou justament ell qui començà primer.

Abaixant les mans fins als genolls, després d'haver tossit, i somrient amb sorna, digué:

—És una comèdia, us ho juro!... Miro i no crec els meus ulls.

(4) Diminutiu d'Alexandra.

Per què diable el destí ens ha llançat en aquest repugnant hostal? Què pretén ensenyar-nos amb això? La vida, de vegades, fa uns salts tan perillosos que hom obre els ulls, encegat... Perdoneu, senyora; aneu molt lluny?

—No, respongué la jove; vaig des de la nostra propietat a vint verstes d'aquí, a una hisenda on viuen el meu pare i el meu germà. Em dic Ilovaïski i la hisenda duu el nom nostre; és a dotze verstes d'aquí. Quin temps més desagradable!

—No pot pas ésser pitjor.

El coixet entrà i posà una nova candela dins del pot de pomada.

—Ens hauries de portar, petitet, un samovar, digué l'home.

—Qui és que pren te en aquestes hores?, respongué el coix rient. És pecat de beure'n abans de matines.

—Bah! no seràs pas tu qui es cremarà a l'infern.

Tot prenent el te, les noves coneixences parlaren. La senyoreta Ilovaïski va saber que el seu interlocutor es deia Gregori Petrôvitch Lîkharev, el qual era germà d'aquell Lîkharev que era mariscal de la noblesa en un dels districtes veïns, en el qual, ell mateix, altre temps havia fet de propietari, si bé, però, acabà per arruïnar-s'hi.

Lîkharev, del seu costat, va saber que la senyoreta Ilovaïski es deia Maria Mikhâïlovna, i que el seu pare posseïa una propietat immensa, de la qual, però, s'ocupava ella sola, perquè el seu pare i el seu germà només miraven la vida d'un costat i estimaven massa els perdiguers i la cacera.

—El meu pare i el meu germà són sols a la masia, absolutament sols, contà la senyoreta Ilovaïski bellugant els dits. (Tot parlant, tenia el costum de bellugar els dits pel davant de la seva cara punxeguda i, després de cada frase, passava la seva llengua, també punxeguda, per sobre els seus llavis.) Els meus homes són apàtics i no es molestarien pas a aixecar un dit per si sols. El meu pare és llunàtic i el meu germà, cada nit, té un segament de cames. Penso en qui els arranjarà un sopar de fi de dejuni (5). La meva mare és morta i tenim uns criats que, sense jo, ni saben parar taula com cal. Figureu-vos doncs llur situació. No tindran sopar, i m'és precís romandre tota la nit aquí. Que és estrany tot això!

La senyoreta Ilovaïski arronçà les espatlles, va beure algunes gotes de te i digué:

—Algunes festes tenen un perfum particular. Per Pasqua, per

(5) Com les altres tres quaresmes russes, la que precedeix Nadal és molt llarga i molt severa.

la Trinitat i per Nadal, l'aire té una sentor especial. Adhuc els mateixos incrèduls estimem aquestes festes. El meu germà, per exemple, pretén que Déu no existeix; però, per Pasqua, és el primer a comparèixer a la missa de mitja nit.

Likharev, divertit i rialler, aixecà els ulls vers la senyoreta Ilovaïski.

—Es pretén, continuà la jove, fent també la rialla, que Déu no existeix pas, però digueu-me, doncs, per què tots els escriptors cèlebres, els savis, la gent d'esperit acaben per creure a la fi de llur vida?

—Senyoreta, aquell que no ha cregut en la seva joventut, tampoc creurà en la seva vellesa, encara que sigui un arxi-escriptor...

A jutjar per la seva tos, Likharev tenia una veu de baix, però, per por sens dubte de parlar massa alt o per tímidesa, parlava com si tingués una veu de tenor.

Després d'un instant de silenci, sospirà i digué:

—Per mi, la fe és una disposició particular; és com un talent, es neix amb ella. Per tot el que puc jutjar per mi mateix, per la gent que he trobat en la meva vida i per tot el que ha passat al meu entorn, aquesta disposició és, en el grau més alt, particular als russos. Em voldríeu omplir una altra tassa? La vida russa és un seguit ininterromput de fes i d'exaltacions, i pel que fa a la incredulitat o a les negacions, si voleu que us ho digui, encara no hi ha arribat. Si un rus no creu en Déu, és que creu en una altra cosa.

Likharev agafà la tassa de te que li allargava la senyoreta Ilovaïski, va beure'n d'un glop la meitat i reprengué:

—Per mi, heus aquí el que puc dir-vos. La naturalesa ha posat en la meva ànima una extraordinària facultat de creure. La meitat de la meva vida — no caldria pas dir-ne la nit — pertany a la legió dels ateus i dels nihilistes; però en la meva vida, no hi ha hagut una sola hora durant la qual jo no hagi cregut. Tots els talents es revelen d'ordinari de la més petita edat, i la meva facultat es féu també dia quan encara caminava per sota la taula. A la meva mare li agradava que els nois mengessin molt i, quan em servia, deia: "Menja, el principal dins la vida, és la sopa." Jo la creia i menjava sopa deu vegades al dia; me n'empassava com un tauró fins a la repugnància, fins a trobar-me'n malament... La meva mainadera m'explicava contes, i jo creia en els lars, en els follets, en totes les diableries. Robava sublimat corrosiu al meu pare; n'amania bescuits i els portava al graner per tal que, figureu-vos, els lars, després d'haver-ne menjat, rebentessin... I quan vaig aprendre de llegir i vaig comprendre allò que llegia, en-

cara fou més bonic! Marxava a Amèrica, fugia amb els bandolers, demanava per entrar en un convent, i pagava als nois perquè em fessin sofrir per l'amor de Crist. I remarqueu que la meva fe sempre era activa i no lletra morta. Si fugia a Amèrica, mai no era tot sol; arrossegava algun petit imbècil com jo, i era feliç quan em gelava a la barrera del poble i quan em pegaven per les meves proeses. Si me n'anava amb els bandolers, tornava inevitablement amb la cara assenyada. Una infància, us ho asseguro, de les més mogudes! I quan em posaren al col·legi i hom cuità a aclarir-me tota mena de veritats com el moviment de la terra al voltant del sol, o com el blanc no és blanc, sinó compost de set colors, el meu cap rodà de debò. Tot s'enfonsà al meu entorn, Josué que va aturar el sol, la meva mare que no admetia els parallamps per respecte al profeta Elies, i el meu pare, a qui no feien ni fred ni calor les veritats que m'ensenyaven. Allò que m'era revelat m'inspirava. Caminava com un allucinat per casa meva, per la quadra, predicant les meves veritats; m'esglaiava de la ignorància comuna, cremava de rancúnia contra aquells que en el blanc no hi veien més que blanc. Al capdavant, tot això no són més que futeses i criaturades. Les meves exaltacions serioses, i, per dir-ho així, virils, començaren a la Universitat. Sens dubte, senyoreta, heu seguit els cursos en algun lloc?

—A Novotcherkassk, a l'Institut del Don.

—Així no heu pas seguit els cursos de la facultat i no sabeu pas què cosa són les ciències. Totes les ciències, tantes com al món n'hi hagi, porten una mateixa lliurea sense la qual són mirades com a impossibles: és la recerca de la veritat. Cadascuna d'elles, àdhuc una vaga farmacognòsia, no té per fi ni la utilitat, ni les comoditats de la vida, sinó la veritat. És remarcable! Quan un comença a estudiar una ciència, el començament sempre us impressiona. No hi ha res de més atraient, de més magnífic, us ho he de dir; res no atordeix i no arrossegua millor l'esperit que el començament de qualsevol ciència. Després de les cinc o sis primeres lliçons, unes esperances lluminoses us deixen entreveure el cel; ja us creieu amo de la veritat... I vaig donar-me a les ciències tot enter, apassionadament, com un es dona a la dona que estima. Era llur serf, i, fora d'elles, no solia conèixer cap altra claror. Nit i dia ni podia redreçar l'espina, treballant. Vaig arruïnar-me comprant llibres. Plorava quan, davant dels meus ulls, veia que els altres explotaven la ciència en profit de llurs interessos privats. Però la meva mania no durà pas molt de temps. Cada ciència és un fet, té un començament, però no té final, igual que les frac-

cions periòdiques. La zoologia ha descobert 35.000 espècies d'insectes; la química compta amb 60 cossos simples; si, amb el temps, s'afegeixen a la dreta d'aquestes xifres desenes de zeros, la zoologia i la química seran tan allunyades de llur fi com avui mateix; tot el treball científic modern no consisteix en res més que a engrossir les xifres. Vaig adonar-me d'aquest joc quan vaig trobar una trenta-cinc-mil-i-unena espècie, sense sentir-ne cap satisfacció. Ni vaig tenir temps de sofrir per la meva decepció, car ben de pressa una nova creença s'apoderava de mi. Vaig llançar-me dins el nihilisme amb les seves proclames, els seus repartiments negres (6) i totes les seves facècies. Anava envers el poble. Vaig treballar en les fàbriques. Vaig fer d'engrassador, de manxaire. Més tard, quan recorrent la nostra Rússia, vaig poder endevinar la vida russa, vaig esdevenir un perfecte adorador d'aquesta vida. Estimava el poble rus fins al sofriment; l'estimava i creia en el seu Déu, la seva llengua, les seves produccions, etc... En el meu temps vaig ésser eslavòfil. Vaig arribar a avorrir Aksâkov (7) amb les meves cartes, vaig ésser ucraïnòfil, arqueòleg, colleccionista d'espècimens d'art popular... M'ennuegava de les idees, de la gent, dels esdeveniments, dels llocs... M'enganyava vegada darrera vegada. Fa cinc anys, vaig lliurar-me a la negació de la propietat. La meva darrera fe fou la no resistència al mal (8).

Sâcha sospirà moltes vegades i es bellugà; Lîkharev s'aixecà i s'atansà a ella.

—Petitona, va dir-li amb tendresa, no vols pas te?

—Beu-te'l tu, respongué grosserament la noieta.

Desconcertat, Lîkharev tornà cap a la taula amb el posat d'haver comès una falta.

—En total, heu tingut una vida alegre, digué la senyoreta Ilovaïski; teniu molta matèria per als records.

—Oh, si voleu, tot això és xiroi quan un home és assegut per pendre el te amb una amable interlocutora i quan hom parloteja; però demaneu-me què m'ha costat aquesta alegria, que m'ha costat la diversitat de la meva vida! Creia, fixeuvos, senyoreta, no com un doctor alemany en filosofia que creu *zierlich manierlich* (9); jo no fugia

(6) Es tracta del repartiment general de les terres segons "un terme enigmàtic, manllevat a la parla popular de l'Alt Volga". Vegi's A. Leroy-Beaulieu, *l'Empire des tsars*, t. II, p. 550 i següents.

(7) Iv. Serg. Aksâkov (1823-1886), cèlebre periodista, propagador de les idees eslavòfiles.

(8) És una de les principals idees de Tolstoi.

(9) Bufona i ben criada, a la manera sentimental dels alemanys romàntics. Els russos es plaien a ajuntar aquests dos adverbis en parlar dels alemanys.

pas del món, i cada prova d'una nova fe m'esgotava i esquinçava la meva carn. Jutgeu vós mateixa. Jo era ric com els meus germans, i avui, sóc pobre. En la fumera de les meves exaltacions, he dilapidat la meva fortuna, la de la meva dona i molt de diner dels altres. Ara tinc quaranta dos anys; la vellesa és a prop, i em trobo sense asil, com un gos que s'ha separat en la nit de la corrua de carros. En la meva vida, no he sabut què cosa era el repòs. La meva ànima llanguia sens fi; sofria àdhuc de les seves esperances... M'extenuava en un treball penós, desordenat. He suportat privacions. He estat cinc vegades a la presó. He estat arrossegat als governs d'Arkàngel i de Tobolsk... Fa de mal recordar. Vivia i, en l'embriaguesa dels meus entusiasmes, no veia passar la vida. Ho creureu, no em recordo de cap primavera; ni m'adonava que la meva dona m'estimés, ni com neixien els meus fills. Què us diré, encara? Èra una desgràcia per a tots aquells que m'estimaven... La meva mare portà dol per mi ben aviat farà quinze anys, i els meus germans orgullosos que, per culpa meva, han sofert en la seva ànima, enrogit, doblat l'espina, gastat el diner, han acabat, a la fi, per detestar-me com la metzina.

Likharev s'aixecà i tornà a asseure's.

—Si no hagués estat res més que desgraciat, en donaria gràcies a Déu, prosseguí sense mirar la senyoreta Ilovaïski. La meva dissort personal passa en segon terme quan em recordo les vegades que en els meus engegaments vaig ésser inepte, allunyat de la veritat, injust, cruel i perillós. Quantes vegades he odiat i menyspreat amb tota l'ànima aquells que hom hauria d'estimar, i vice-versa! He traït a la gent milers de vegades. Avui creia i em prosternava, i, a l'endemà, renegava i fugia, com un malvat, els meus déus i els meus amics de la vetlla, i m'empassava en silenci el nom de cretí que em cridaven tot darrera meu. Només Déu sol ha vist quantes vegades els meus entusiasmes m'han fet plorar de vergonya i mossegar el meu coixí! Ni una sola vegada en la meva vida no he mentit conscientment ni he fet cap mal; però la meva consciència no està pas tranquil·la. Senyoreta, ni tan sols puc lloar-me de no tenir el pes de cap vida sobre la meva consciència: la meva dona ha mort sota els meus ulls, esgotada pels meus desconcerts. Sí, la meva dona!... Teniu, hi ha dues maneres de captar-se envers les dones. Els uns amiden llurs cranis per provar que la dona és inferior a l'home, cerquen els seus defectes per fer escarni d'ella, semblar original als seus propis ulls, i justificar llur animalitat respecte a elles; altres intenten amb totes llurs forces d'aixecar la dona fins a ells, dit d'una altra manera, de fer-li empassar les 35.000 espè-

cies d'insectes i de fer-li dir i escriure les mateixes bestieses que ells diuen i escriuen...

La cara de Likharev es féu ombrívola.

—I jo us diré, prosseguí amb veu greu, colpejant la taula amb el puny, jo us diré que la dona ha estat i serà sempre l'esclava de l'home. És una cera dúctil, delicada, de la qual l'home sempre ha modelat tot allò que ha volgut. Senyor, Déu meu! per l'imprecís engegament de qualsevol home, la dona talla els seus cabells, deixa la seva família, mort exiliada... I de les idees per les quals es sacrifica, no n'hi ha ni una de femenina!... Una esclava absoluta, incondicional! Jo no he pas admirat cap crani, dic això només per una dura i amarga experiència. Les dones les més senceres, les més independents, quan arribava a comunicar-los allò que m'inspirava, em seguien sense raonar, sense preguntar, i feien tot el que jo volia. Vaig fer una nihilista d'una monja la qual disparà més tard, segons he sentit a dir, sobre un policia.

La meva dona no m'abandonà ni un minut en els meus traque-teigs. Com un penell, canviava la seva fe quan jo canviava les meves idees.

Likharev s'aixecà i caminà al llarg i a l'ample de la cambra:

—Esclavatge noble, enlairat! És en ell justament, digué ajuntant les mans amb estrèpit, on radica el sentit enlairat de la vida de la dona! De l'esglaiadora barreja de nocions que s'ha fet dins del meu cap durant tot el temps de les meves relacions amb les dones, he conservat en la meva memòria, com sobre un filtre, res d'idees, ni de grans paraules, ni de filosofia, sinó únicament aquesta extraordinària submissió al destí, aquesta extraordinària pietat, aquest perdó de tot...

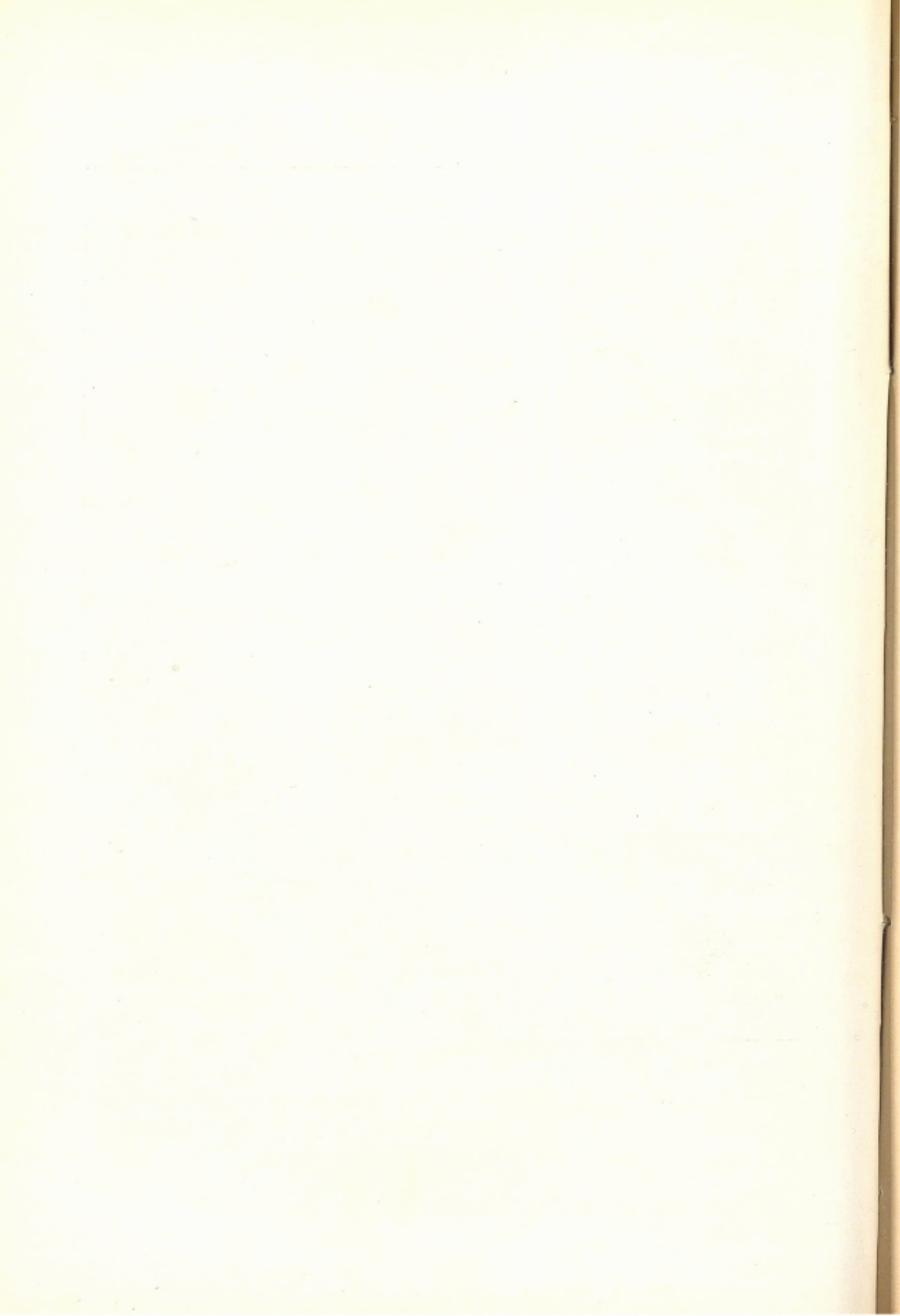
Likharev va cloure els punys, mirà fixament al seu davant, i, amb un esforç apassionat, com si xuclés cada paraula, deixà passar entre les seves dents serrades:

—Oh! aquesta generosa paciència, aquesta fidelitat fins a la tomba, aquesta poesia del cor... El sentit de la vida femenina consisteix justament en aquest martiri resignat, en aquestes llàgrimes que esto-varien la pedra, en l'amor infinit que ho perdona tot, que aporta al caos de la vida la llum i l'escalfor...

La senyoreta Ilovaïski s'aixecà lentament, féu un pas envers Likharev i posà els seus ulls sobre d'ell. Per les llàgrimes que brillaven a les seves pestanyes, per la seva veu trèmula i apassionada, per la rojor de les seves galtes, se li feia ben clar que les dones no havien pas estat per Likharev un motiu de conversa simple i fortuit; elles eren l'objecte del seu nou entusiasme, o, com ell deia, de la seva nova fe.

PL. N.º XIV. — JOAN COLOM: DIA DE MERCAT A LA BISBAL

Per primera vegada en la seva vida, Ilovaïski es trobava al davant d'un home apassionat, que creia amb ardentor. Gesticulant, els ulls brillants, va semblar-li foll, exaltat, però, en el foc dels seus ulls, en la seva conversació, en els moviments del seu gran cos, hi havia tanta beutat que, sense adonar-se'n, restava davant seu petrificada i el mirava amb èxtasi.

—Agafem la meva mare mateixa, digué Likharev, les mans allargades vers ella, la cara suplicant. Jo he emmetzinat la seva existència; he deshonrat, segons ella, el nom de Likharev; li he fet tant de mal com el seu pitjor enemic. I què ha esdevingut? Els meus germans li donen cèntims pels seus pans de comunió i per fer dir pregàries, i ella, violentant el seu sentiment religiós, estalvia aquest diner i l'envia d'amagatotis al seu fill desencaminat Gregori... Aquesta coseta sola forma i ennobleix molt millor l'ànima que totes les teories, les grans paraules, les 35.000 espècies d'insectes. Podria donar-vos-en milers d'exemples, però no toquem ningú més que vós. Al defora, és negra nit, hi ha tempesta de neu i vós aneu a trobar el vostre germà i el vostre pare per reanimar-los amb les vostres carícies en un dia de festa, malgrat que ells, potser, no es recordin de vós i us hagin oblidat. Tingueu paciència; si estimeu algú, el seguiríeu al pol nord!... no hi aniríeu?

—Sí; si... estimés...

—Ja ho veieu, digué Likharev, tan satisfet que picà de peus. Us asseguro, que estic ben content d'haver fet la vostra coneixença! Aquesta és la meva sort: sempre trobo una gent excellent. Sigui el dia que sigui, a una troballa així val la pena de sacrificar-li la seva ànima! En aquest món, hi ha molta més gent bona que dolenta. Mireu, hem parlat sincerament, amb el cor obert, com si ens coneguéssim des de fa un segle... De vegades, veieu, un home calla deu anys seguits, s'amaga de la dona i dels amics, i en el vagó troba un cadet (10) a qui obre tota la seva ànima. Tinc l'honor de veure-us per primera vegada, i m'he confiat a vós com mai no ho he fet amb ningú. Per què?

Fregant-se les mans i somrient joiosament, Likharev caminà per l'habitació i de bell nou tornà a parlar de les dones. Entretant començaren a tocar a matines.

—Déu meu!, digué Sàcha tot plorant, amb les seves converses, no em deixa dormir!

—Ah! sí, petitona, digué Likharev aturant-se, tinc culpa. Dorm, dorm... A més d'ella, murmurà, encara tinc dos nois. Ells, senyoreta, viuen a casa de llur oncle, i aquesta no pot viure ni un dia sense jo. Pa-

(10) Deixeble d'una escola militar o naval.

teix, em renya, però s'enganxa al seu pare com les mosques a la mel. He enraonat massa, senyoreta, i no seria per demés que reposéssim. Voleu que us aparelli un llit?

Sense esperar la resposta, espolsà la pellissa mullada d'Ilovaïski, va estendre-la sobre el banc, el pèl en l'aire, recollí els mocadors i els xals que eren en terra, amb la capa enrotllada arranjà una capçalera, i tot això en silenci, amb una expressió de veneració servil, com si no remenés vestits de senyora, sinó romanalles d'uns vasos sagrats. Tenia quelcom de vergonyós, de confós, com si, en presència d'un ésser feble, sentís vergonya de la seva talla i de la seva força...

Quan la senyoreta Ilovaïski fou acotxada, apagà la candela i va asseure's sobre un escambell prop de la llar.

—És tal com us he dit, senyoreta, xiuxiuejà, encenent una cigarreta i enviant el fum dins la llar. La naturalesa ha donat a Rússia una extraordinària capacitat de fe, un esperit de recerca i el do de pensar; però tot això és reduït a no-res per la seva indiferència, la seva pessa, el seu ensunyament i la seva lleugeresa d'esperit... Sí, senyoreta...

Ilovaïski, admirada, obria els ulls dins l'obscuritat i no veia res més que una taca vermella sobre la icona i el guspireig del reflex de la llar sobre la cara de Lîkharev. L'obscuritat, el so de les campanes, el bramul de la tempesta, el coixet, la planyívola Sâcha, el desgraciat Lîkharev i els seus propòsits, tot es confonia, creixia en una sola impressió, i el món li semblava fantàstic, ple de mirades i de forces encantadores. Tot el que acabava de sentir sonava a les seves orelles, i la vida humana li semblava un bell conte poètic que no té acabament.

Aquesta forta impressió creixia, creixia; posà un vel al damunt de la seva consciència i va canviar-se en una son molt dolça. Ilovaïski dormia, però veia la xinxeta i el nas gros de Lîkharev sobre el qual resplendia el foc vermell.

Va sentir plorar.

—Papà, pregava amb tendresa una veu d'infant; tornem a ca l'oncle. Hi ha un arbre de Nadal... Stiopa i Kolia hi són (11).

—Petitona, que puc fer-hi? —contestava amb un to persuasiu una veu greu; comprèn-ho. A veure, fes-te'n càrrec!

I als plors d'un infant s'afegiren els d'un home. Aquesta veu de la dolor humana dins del roncar de la tempesta sonà a les orelles de la jove com una música tan dolça, tan humana, que no pogué suportar-ne l'encís; ella mateixa es posà a plorar.

(11) Diminutiu del nom de dos infants, Estefan i Nicolau.

Va sentir apropar-se la gran ombra, collir el xal caigut a terra i tapar-li els peus.

Un bramul estrany despertà Ilovaïski. Va sobresaltar-se i mirà, admirada, al seu entorn. L'aurora blavissa esguardava per la finestra mig coberta de neu. Dins de la cambra regnava una penombra grisa a través de la qual es dibuixava netament la llar, la noieta dormida i Nassr-Eddin. La llar i la xinxeta eren apagades.

Per la gran porta oberta, es veia l'ampla sala de l'hostal, el taulell i les taules. Un individu de cara embrutida de tzigan, els ulls meravellats, estava dret al mig de la sala en un bassal de neu fosa; tenia al capdamunt d'un bastó una gran estrella vermella (12). Una munió d'infants, immòbils com estàtues, coberts de neu, l'enrondeva. La claror de l'estrella, filtrant-se a través del paper vermell, emporprava llurs cares mullades. La munió cantava a tort i a dret, i, amb el bruelar, Ilovaïski no va comprendre més que un cuplet:

*Hola, petit noieta,
pren un ganivet esmolat;
matem, matem el jueu,
aquest fill malfactor...*

Prop del taulell, estava Likharev; mirava els cantaires amb tendresa i marcava el compàs amb el peu. En veure Ilovaïski, va somriure amb tota la seva cara i s'acostà cap a ella; ella també va somriure.

—Us desitjo una bona festa, va dir-li. He vist que heu ben dormit.

La senyoreta Ilovaïski el mirà i seguí rient.

Després de la conversa de la nit, Likharev no li semblava d'una talla tan gran, ni tan ample d'espatlles, sinó petit, com ens sembla petit el més gran dels vaixells del qual ens diuen que ha creuat l'oceà.

—Apa, ja és hora de marxar — digué ella. — Cal vestir-se. Digueu-me, on aneu ara?

—Jo, senyoreta? Vaig a l'estació de Klinouçhki, i d'allà a Serguievovo, i més lluny, en vehicle, a quaranta verstes, a les mines de carbó d'un beneit, un cert general Chachkôvski. Els meus germans m'hi han trobat una plaça d'intendent. Extrauré carbó.

(12) Duent una gran estrella de paper que representa l'estrella dels Reis, els nois russos van, per Nadal, a cantar i a captar de porta en porta i de casa en casa. — Vännka, *els Mugiks*, t. II, p. 188.

—Permeteu-me, conec aquestes mines. El vostre Chachkôvski és el meu oncle. I amb quin títol hi aneu?, demanà ella, mirant Likharev, admirada.

—Com intendent, per dirigir les mines.

—No ho comprenc! — digué ella, alçant les espatlles. — Aquestes mines... és l'estepa nua, deserta, i tan trista que no hi romandreu ni un dia!... El carbó és molt dolent; ningú no vol comprar-lo; i el meu oncle és un maniàtic, un dèspota, un arruïnat; ni tan sols us pagarà el vostre sou.

—Això no hi fa res — digué Likharev indiferent. — Gràcies per les mines siguin com siguin!

La senyoreta Ilovaïski arronçà les espatlles i caminà, agitada, per l'habitació.

—No ho entenc, digué bellugant els dits pel davant de la seva cara; no ho entenc pas. És impossible i... irracional. Feu-vos càrrec que és pitjor que la deportació! És la tomba per a un home viu. Ah! Déu meu, digué, amb calor, acostant-se a Likharev, i bellugant els dits el davant de la seva cara somrient (el seu llavi inferior tremolava i la seva cara aguda era pàl·lida); però representeu-vos l'estepa desolada, la solitud!... No hi ha ningú amb qui parlar, i... les dones us interessin! Les mines i les dones!...

Ilovaïski, de cop, tingué vergonya de l'animació amb que parlava; s'allunyà de Likharev i s'atansà a la finestra.

—No, no! — digué passant de pressa els dits per sobre dels vidres, no podeu anar-hi!

Tenia la percepció, no tan solament per la seva ànima, sinó pel seu dors, que, darrera seu, hi havia un home infinitament desgraciat, perdut, abandonat; i ell, com si no comprengué la seva dissort, com si no fos ell qui havia plorat durant la nit, la mirava somrient amb bonhomia; més hauria valgut que seguís plorant!

Agitada, la jove féu algunes passes per la cambra, després va aturar-se i pensà: Likharev deia alguna cosa, però ella no l'escoltava. Girada d'espatlles, va treure's del seu porta-monedes vint-i-cinc rubles, els refregà llarg temps en les seves mans, però, en girar-se vers Likharev, s'enrojolà i es ficà el bitllet a la butxaca.

Darrera la porta va sentir-se la veu del cotxer. Ilovaïski, silenciosa, el posat sever i concentrat, començà a embolicar-se. Likharev l'abrigà bé i parlotejava alegrement; però cadascuna de les seves paraules posava un pes sobre la seva ànima. No fa cap alegria sentir bromejar els dissortats i els moribunds.

Quan la transformació d'un ésser vivent en un fardell fou acabada, Ilovaïski mirà una darrera vegada la "cambra dels viatgers". Restà silenciosa i va somriure lentament. Likharev l'acompanyà.

Al defora, Déu ho volia, seguia la tempesta. Núvols de neu, grossa i molla, giravoltaven inquiets per sobre la terra, no trobant un lloc on posar-se. Els cavalls, els trineus, els arbres, un bou lligat a una estaca, tot era blanc i semblava dolç i borriolat.

—Què Déu us acompanyi!— barbotejà Likharev instal·lant Ilovaïski dins del trineu. — No serveu de mi cap mal record...

Ilovaïski callava. Quan el trineu marxà i començà a fer la volta a un gran piló de neu, es decantà vers Likharev com si volgués dir-li alguna cosa. Ell corregué vora seu, però ella no li digué ni paraula. Només va mirar-lo a través de les seves llargues pestanyes, de les quals penjaven alguns borrallons de neu.

L'ànima sensible de Likharev va saber llegir en aquesta mirada o bé el va enganyar la seva imaginació? Va semblar-li, en tot cas súbitament, que si hagués afegit a tot el que havia dit dues o tres tirades vigoroses i bones, la jove li hauria perdonat les seves xacres, la seva manca de joventut, el seu abandó, i l'hauria seguit, sense preguntar, sense raonar.

Romangué llarg temps com clavat a terra, mirant els rastres que els patins deixaven sobre la neu. Els borrallons es posaven àvidament sobre els seus cabells, la seva barba, les seves espatlles... Ben tost, el senyal del trineu hagué desaparegut, i ell mateix, cobert de neu, semblava una roca blanca.

Però els seus ulls cercaven encara alguna cosa dintre els núvols de neu.

ANTONI TCHEKHOV

(ALFRED GALLARD, trad.)

BUTLLETINS DEL TEMPS

I

VÓS, qui escometeu amb acusació de pedanteria el ciutadà de les lletres en nom del vostre localisme, ja sabeu ben bé el que voleu dir?

Vós, qui anatematitzeu Agustí Èsclasans perquè invoca una sistematització de la seva ciutadania literària, heu pensat mai que homes com A. Thibaudet poden escriure llibres de cinc centes pàgines comentant la breu producció de Mallarmé sense negligir-ne les íntimes preocupacions per desentranyar la psicologia de les lletres de l'alfabet com una preparació a l'estudi de l'anglès, per exemple?

I què em diríeu, no ja dels estudis d'Henri Brémond sobre la poesia pura i oració i poesia, sinó dels treballs (i de la copiosa bibliografia que els acompanya) de Marguerite Lips sobre l'estil indirecte lliure, a l'abast d'una Biblioteca popular normal?

Això de les capelletes literàries, del centralisme de la capital lingüística i de l'absorció de les revistes consagrades, són problemes de les literatures fetes amb tradició segura i esdevenidor ambiciós. A casa nostra no hem arribat encara a definir la professionalitat i una excessiva benvolença fàcil i amb solemnitat de veïllada literario-musical, aixopluga els rapsodes, en repòs d'una cursa de Pegàs sota els llorers d'Apolló.

I tanmateix la nostra ambició és tota altra.

II

G. A. Borgese en el seu llibre, publicat de poc, Ottocento europeo, comprèn el vuitcents entre el pre-romanticisme i la mort de Tolstoi, i els quatre després, que foren les vigílies de la guerra del 1914.

És mort Brandés, un gran cordial respirador de tots els aires del dinovè. De Nietzsche a Eugeni d'Ors la impaciència intel·lectual, embafada d'enterniments pintorescos, havia sentenciat prematurament la fi del segle. Léon Daudet, ahir mateix, amb verbolà inexhaurible, n'engreixava les truculències de l'estupidesa; Romain Rolland n'era el recensionador i Artur Farinelli n'és encara un il·luminat.

Les nostres impaciències (potser una certa conveniència abstractista) havien anticipat, aquí, el noucents espiritual sota màscara cronològica. La postguerra ha rectificat les definicions cronològiques i ha fixat el límit inicial del noucentisme d'una manera més estricta.

Per això, feta l'excepció de sinceritat amb què Sainte-Beuve justificava el seu verí: c'est soi-même encore toujours qu'on préfère et qu'on célèbre chez les autres, ens ha semblat d'una parcial ardència allucitada la tenacitat de Joan Santamaria enfront de les noves generacions catalanes a les quals reiteradament alludeix amb tota la llibertat de les ficcions novel·lesques; i, amb incessant fervor retrospectiva, caricaturitza, com una minva grotesca de l'afany comú de glòria, de lluita i de perfecció d'idealitat, que animava, diu ell, les darreries del vuitcents a Catalunya, i ho diu amb la mateixa descarnada naturalitat que els russos blasmen el mal de pensar i oposen la vida orgànica a les sensibilitats professionals.

Repliquem a les contradiccions instintives que la nostra feina és de garbellar coses dissemblants i disperses i maldar per coordinar-nos una tradició que ens manca. Del patronatge de La Ben Plantada a llibres com les Caceres a l'Àfrica, d'En Rubió, i la monografia de la Cerdanya, d'En Pau Vila, o de la ideologia del Dietari, d'En Rierola, a l'exegesi del Pare Nostre, del P. Miquel d'Esplugas, o a l'història de l'Expansió de Catalunya a la Mediterrània Oriental, d'En Nicolau d'Olwer, si no hi ha encara tota la plenitud patida d'experiència pairal (pensem ara, per remotes associacions, en el Zogoibi, d'Enric Larreta), a l'endemà de les il·lusions d'unitat moral i dels desigs de les consciències cremades pel daler de justícia, hi ha una voluntat de tradició que el vuitcents desconeixia.

Hi ha també el treball de coordinar aquesta voluntat en lluita amb la facilitat de fatiga i l'audàcia de recomençament que assenyala la inestabilitat dels pobles sense tradició i dels pobles amb la tradició interrompuda o mutilada. Josep Pijoan podria confirmar-ho.

La conferència del senyor Sarrà Serravinyals: Xenius. La nova promoció catalana davant de la campanya de descrèdit orsià, intenta una posició d'equanimitat entre una depressió de fatiga i una il·lusió de recomençament. Cal, però, reconèixer que, salvada la noblesa intencional del gest, l'autor es perd en increpacions de direcció no concretada i no arriba a desentranyar del cas Ors sinó les constatacions anecdòtiques o la contradicció d'alguns textos literaris circumstancials.

La qüestió és massa important per reduir-la a literatura. De Xenius literat n'han escrit lliurement, amb la justícia que el senyor Sarrà demana, En Riba, En Nicolau, l'Esclasans... Del cas Xenius potser només podria parlar-se'n despersonalitzant-lo, com feia Josep Pla en constatar que havia estat un cas de peresa col·lectiva: el cas d'una generació a la qual Xenius estalviava de pensar.

Podríem completar — (sense el joc d'una banda simplement pejoratiu

i d'altra banda complicadament inquietat que del mot pensament fa Josep Pla). — I el cas d'una generació que necessitava tradició i s'apressava a cercar-la. I és clar que només ens referim, i de manera estrictament informativa, no crítica, a un dels múltiples aspectes d'aquesta qüestió, sense tocar-ne d'altres com el tancament xenià de les fronteres espirituals, el contrabandisme de les idees, els dissolvents morals de l'èxit, etc.

Per això, l'estalvi de pensar paradoxalment igual al daler de tenir ja fet el pensament, era retribuït amb el crèdit més generós que mai la collectivitat hagi obert a cap home. Per això també fou oficialitzada aquella concentració de pensament amb la simulació de l'espectacle d'una tradició que tot just preparàvem.

Una tradició feta, seria la nostra memòria i amb ella tindriem l'ajut de repòs en la paraula i de claredat en els nostres actes que voldria el senyor Sarrà. Valorariem.

Ara, amb Xenius o sense Xenius, ha perdurat la ingènua tendència oficialitzadora i semblen deseparats els esforços aliens al mot d'ordre que substitueix les múltiples originalitats de la normalitat vital.

I si d'aquest tràgic encerclament podem salvar-ne les essencialitats superiors a les abstracteses oficials i als lemes primaris del sentimentalisme espectacular és precisament per les virtuts que la mateixa exacerbació de l'orsianisme deixava intactes.

Recordo que l'any 1909 un estudiant francès, amic de les coses de Catalunya, novici d'un Col·legi missional, en exercici del servei militar, m'escriu:

..... la vie de soldat me fut neuve et rude et grossière et brutale. Je m'y suis fait et dès maintenant je la trouve plus acceptable. La discipline, l'ordre et la rudesse donnent des habitudes de patience, d'énergie et de décision. Le tout est de savoir accepter et assimiler les influences quelconques. Grâce à Dieu, je possède pour ma conduite naturelle, une philosophie d'acceptation et de résignation, dont vous pouvez demander les règles et les ordonnances à Eugeni d'Ors, sinon à Goethe. J'ai plus que cela, bien entendu, puisque je suis chrétien.

En aquestes paraules (i per elles morí qui les deia) és possible de trobar-hi, després de divuit anys, l'exacta explicació de moltes coses que el foraster veia clares i que nosaltres no podíem destriar. Precisen, també a distància, l'atenuant amb què avui podem ampliar la constatació d'En Pla i justifiquen que ens semblin igualment desmesurades la vexació derrotista d'En Santamària, i l'apel·lació puritana d'En Sarrà Serravinyals.

Ens calia un educador i havíem acceptat Xenius. Ens calia fervor i veneràvem la seguretat i ardidesa de la missió que li assenyàvem.

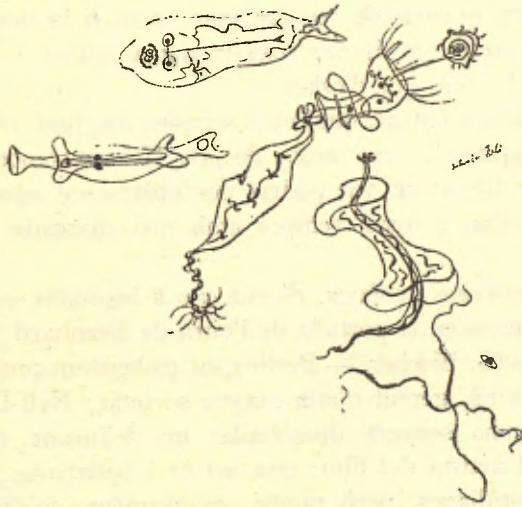
Xenius gairebé no existia. Era molt més: era la nostra necessitat; era la tradició per la qual utilitzàvem el passat i ordenàvem el futur al qual, plens d'una vocació virginal, oferíem el nostre apostolat.

En Rucabado, En Farran i Mayoral, En Joan Llongueres, En Rafel Benet, En Josep Lleonart, el qui això escriu saben l'ardència d'aplicacions concretes d'una abstracta divisa que els tornava la memòria. Moltes coses s'aguanten encara perquè les justifica aquesta tradició i perquè, estalviats de pensar, érem més disciplinats a servir.

Tots els mereixements tenen aquesta part obscura (sense herois, ha dit Piero Gobetti de l'italià), que és precisament la part que fa possibles els mites oficials i les vulgaritzacions de les mentides històriques.

El que ens cal és servir-ne la puresa d'aquesta part obscura, que és l'explicació del nostre noucentisme i pot ésser la valoració d'una política de la ideal ciutat, que havia pressentit Enric Prat de la Riba i que havia proclamat el patronatge civil de Leonardo de Vinci.

J. M. LÓPEZ-PICÓ

S. DALÍ

LLETRES ALEMANYES

LA NOVEL·LA FRENÈTICA

P APALLONEJANT o abellejant sobre els periòdics ilustrats alemanys en circulació (*Berliner Illustrierte Zeitung, Das Illustrierte Blatt, Hamburger Illustrierte, Münchner Illustrierte Presse*) ens hem fet una idea de les novel·les que aquests darrers anys publiquen. Hi figuren autors dels més granats. Sol encapçalar el seu primer full un títol en lletres impressionants; alguna que altra vegada acompanyen el text unes ilustracions al llapis carbó que és fàcil que tinguin una certa qualitat de revolucionari, com si la llum del ras hi fos somiada des d'una presó, les figures tiressin a maniquins, i tot plegat d'una *gaucherie* genial amb no sé què d'eslau.

Fureu, quasi diria a l'atzar, qualsevol setmana en dues, tres novel·les d'un periòdic diferent; repetiu-ho uns mesos després. Us convencereu que hi prepondera un tipus de literatura que podria desdoblarse en aquests termes: activisme pràctic; revolta. I quasi sempre amb una marcada ressonància social, unanimita.

Jo en diria la novel·la frenètica. Si ens cau a les mans — poso un cas — la llista dels personatges en la portada de l'obra de Bernhard Kellermann *Die Brüder Schellenberg* (S. Fischer. — Berlín), hi trobem un propietari de grans fàbriques; el seu germà, gerent d'una magna societat: Neu-Deutschland; un magnat industrial; una senyora divorciada; un delineant sense col·locació; un pintor, més tard artista del film; una actriu i ballarina... Pressentim de seguida visions quotidianes, però també, segurament, colossals. Ens dóna dret a aquest vaticini la tònica de les altres novel·les que seguidament haurem anat tastant en la mateixa *Berliner Illustrierte Zeitung* o altres ilustracions germanes. És un corrent del temps, una inclinació compenetrant-se entre autor i públic.

En aquestes novel·les dinàmiques: empreses, viatges, grans assoliments, grans topades, on hi viuen, amb ressò d'unanimita, el carrer i les munions hostils i s'hi travessen amb els xecs, els cables i els pànics, l'espionatge i el detectivisme, hi reapareix el personatge — home o dona — a la seva, passant per sobre de tot. El superhome nietzscheà ha endossat democràticament

la roba de l'enginyer, de l'acaparador, de la dona empesa a obrir-se pas com tot un home o de la noia que, ja que el diner és el grumoll de la felicitat, va a l'amor lliure no pas per relliscada passional, sinó per un càlcul d'acer, amb un seny terrible.

Semblen cridar poderosament l'atenció dels autors d'aquest tipus de novella frenètica, l'home pràctic, la resistència, l'èxit, i ho descriuen amb un apetit molt viu; identificats; generalment sense entretenir-se en psicologies, interpretacions, ni lirismes. Cal que la maquinària, els vehicles, els fets, vagin rotllant, i no és cas d'embadalir-se al mig del seu curs. Convé ésser contundent, ferreny, escultor repentista. Caçar el moment sintètic i, pel demés, deixar actuar grandiosament el drama mateix del món en marxa.

I els autors solen complir. Arriba a aixecar-se d'aquestes novel·les un ressò choral d'epopeia contemporània, amb els afanys dels Prometeus d'avui (el foc dels déus és l'or terrenal) i les bones fortunes dels Odisseus moderns (els llurs vehicles, el transatlàntic, l'aeroplà i la ràdio en totes les seves útils aplicacions: paraula, signe, imatge).

Potser una de les mostres més impressionants de la novella frenètica en el seu aspecte de ressò social tant com de sensació dinàmica és l'obra *Metropolis*, de Thea von Harbou, publicada en *Das Illustrierte Blatt* (August Scherl. — Berlín). L'autora, qui en els seus començaments era actriu, es troba avui en plenitud literària. — Sigui'ns permès dir que a través d'aquesta novella, com en tantes de suggestions d'altres obres alemanyes, endevinem una vegada més que dos noms hi ha, que no són solament noms — els quals el geni alemany no es treurà tan fàcilment de la sang i de la imaginació, si no sempre de la voluntat; l'un d'aquests noms és Leningrad. (L'altre és Sion).

Prenem a l'atzar unes planes de *Metropolis*. Som en plena revolta proletària:

“ — Freder, Freder!!! — Heimerding cridava fins a eixordar-se. La porta del cobert de l'auto era tancada. Heimerding va fer-s'hi amb els punys i els peus. L'obrí el xofer mateix amb el revòlver al clot de la mà. — Què dimoni és això! —

—Fes-te a un costat! On és el senyor Freder?

—Aquí! Què passa?

—Freder, han agafat Maria.

—Eh!

—Que han agafat Maria i estan per matar-la?

Freder trampelà. Heimerding li agafà el braç.

—Explica't — digué Freder abaixant la veu. Semblava que no volgués malbaratar ni un àtom de força. La seva faç era blanca com la pedra i els ulls s'hi arboraven amb la luxuositat severa de safirs.

—Cal no perdre temps! Jo sé cap on han tirat. Hem d'anar a la catedral!

—Fora! — digué Freder. Saltà al volant del cotxe de color clar i arrabassà Heimerding al seu costat. El cotxe sortí sense remor.

—Haurem de donar una volta tremenda — digué Heimerding, orientant el cercador. — Han fet saltar molts ponts entre els massissos de cases...

—Explica't — digué Freder. Li castanyolejaven les dents com si tingués fred.

—He sentit trucar. Obro i em veig Maria desatinada com una fera percaçada; tot d'homes udolant i dones li corrien darrera. N'he agafat un que s'ha entrebanat, però poca cosa n'he tret. Volien revenjar-se en la bruixa. En mig de la seva borrarxera d'ànima no ha sabut donar cap més raó. Parlava de la ruïna de la ciutat dels treballadors, udolant com un llop.

—Endavant!

—Freder... El motor no resistirà aquesta marxa seguida.

—Endavant!

—L'he deixat estar i he anat disparat cap al pont del carrer 30. He vist Maria escapolint-se plaça de la Seu amunt, i l'escamot de gent baladrejant al seu darrera. Volia arredossar-se dins l'església...

—Endavant!

—No hi ha arribat, Freder. L'han atrapada a les escales. Havia ensopergat. Els vestits li penjaven a esquinços...

—I...

—I han apilat coses davant mateix de la Seu per a fer un foc i cremar-hi la bruixa!

Freder no deia res. Va acotar-se més. El cotxe gemegà, va fer un salt.

Heimerding va crispar els dits damunt el braç de Freder. — Atura't... per l'amor de Déu!!!

El cotxe s'aturà.

—Hem d'anar més enllà, cap a l'esquerra... veus? El pont no hi és...

—I el de més a prop?

—No s'hi pot passar.

—Escolta...

—Què haig d'escoltar!

—No sents!...

—No-res.

—Sí, home!...

—Però què, Freder?

—Una cridòria... cap enllà...

—No sento res.

—Què em diràs!...

—No vols anar més enllà, Freder?

—I tu, no veus el cel rogenic cap allí?

—És de les atxes, Freder...

—No fan pas tanta resplendor.

—Freder, per què ens entretenim?...

Freder no responia. Fitàva els trossos de l'antic pont de ferro suspesos

sobre l'abisme del carrer. Calia enfilar-se per allí si volia arribar a la catedral pel camí més curt.

Els muntants de l'enreixat d'una torre malmesa travessaven el carrer de part a part llançant guspireigs metàl·lics en la bavor vaga de la nit que finia.

—Baixa! — digué Freder.

—Per què?

—Et dic que baixis.

—Vull saber per què!

—Perquè vull enfilar-me per aquí.

—Per on?

—Per sobre de l'enreixat.

—Enfilar-te per aquí... amb el cotxe?

—Sí.

—És un suïcidi, Freder!

—No et demanava pas que m'acompanyessis. Baixa!

—No ho permetré! És una bogeria!

—Bogeria... Aquella resplendor de foc d'allà dalt sí que fa tornar boig! Semblava que les paraules no sortissin pas de la boca de Freder, sinó que bruelés en elles cada ferida de la ciutat agonitzant.

—Doncs, enllà! — digué Heimerding amb la ràbia a les dents.

El cotxe sortí d'una embranzida. S'enfilava. Els ferros prims reberen el toc forfollejant de les rodes amb un so maligne i hipòcrita.

La sang espurnejava en els llavis de Freder.

—No frenis, no frenis... per l'amor de Déu, no! — cridà el company, i va fer una presa de foll a les mans de Freder. El cotxe, ja mig a l'atzar, s'arrencà. En l'enreixat hi havia un esboranc. Darrera d'ells la desferra cruixia i s'afonava en el buit amb un so mort. Ells, amb l'embranzida ja ingovernable assolien l'altre costat del carrer. Les rodes zumzejaven en la negror i el no-res. El cotxe s'havia parat d'un sobresalt. Freder se sentí enderrocat però va tornar a alçar-se amatent. L'altre no s'alçava.

—Heimerding!!

—Corre!... No és res! T'asseguro que no és res — . I amb un somriure tort, en la cara blanca: — Recorda't de Maria... Corre!"

I Freder corre, a peu; arriba a la plaça de la catedral. Van a cremar Maria. La turba s'adona d'ell i l'agafa. Sords, encegats de fúria, volen que vegi per força com cremen Maria. La turba excitada, la mole de la Seu, les atxes en la nit que fineix: llums, arquitectura, persones, fan una conxorxa d'elements que cooperen a la grandiositat. Vegem-ne un curt fragment:

“Una dona s'esquinçà un parrac del vestit i va lligar Freder de mans. L'amarraren a la balustrada amb unes cordes. Ell s'hi revinclà ferest, fent uns crits que les venes del coll cuidaven esclatar. Lligat, sense poder valdre's, va tirar el cap enrera i fità el cel estès sobre Metròpolis, d'un blau ver-

dejant, pur i tendre, perquè anava a fer-se de dia després d'una nit com aquella.
—Déu! — va cridar, forcejant endebades els lligams per a agenollar-se—
Déu! On ets?"

La darrera frase, posada on és, dona una mostra dels esclats sintètics de pensament — els quals en el que és descriptiu són pinzellades directes, de molta frescor imaginativa — que es destaquen, ça i enllà, del caràcter total de fulletí genial que té la novel·la *Metropolis*. Sobreexcitada com ens resulta a estones, en aquesta obra — obra filmable a tot ser-ho — la sobreexcitació resulta un element més, positiu, de qualitat.

A mi, en la novel·la frenètica, em sembla veure-hi alhora com la poció anti-espasmòdica, i el vas de vi amb pólvora propinat a l'home d'avui per a infondre-li ànim pel que encara pugui venir. Perquè dues formes hi ha de salvar d'espant social: l'una transportar l'home a una atmosfera contraposada, tranquil·la, honesta. L'altra, — quan vulgues o no l'home ha de viure la vida — és acabar de capbussar-li; vacunar-lo amb milions de microbis de la mateixa mena del mal. Així el ciutadà modern es fica a l'ànima amb aquestes novel·les la munió d'altres homes, d'altres societats més desballestats, més lacerats, més temeraris o pecadors que ell mateix — o almenys tant.

Aquesta espècie de novel·la que he batejat de frenètica amb l'únic intent d'englobar en un nom colpidor les seves característiques, sol tenir per pista el món i dins d'ella ens permetem els mitjans de locomoció i de relació ultraràpids. Acabats de llegir-ne uns quants capítols, no serà estrany que arribem a la significativa conclusió de Glòria en la novel·la de Ludwig Wolff *Garragan* (Ullstein. A. G. — Berlín):

"Glòria va arrapar-se a Macpherson:

—Salva'm, Leslie. No vull morir!

—Ens n'anirem de Nova York, Glòria.

—Però, a on, Leslie, a on? Si el món és tan horrorosament petit!"

En els esdeveniments d'aquestes mateixes novel·les — que no deixen d'ésser extracte d'història contemporània — podem veure com les idees i els corrents, la moral i l'amoralisme, l'espionatge i el contra-espionatge, tot s'internacionalitza. No endebades som fills d'un segle en el qual es va veient clar com, cada vegada més, dos o tres corrents político-socials, provant que el progrés és fatalment imperialista, malden per a fer-se ells sols difusius a tot el món, i emancipats dels límits d'un estat, influeixen, es combinen i acoloren els esdeveniments en els països de vegades més llunyans.

Ja hem insinuat — i no serà sobrer insistir-hi — que la possessió, les formes del diner, prenen en la novel·la frenètica una importància final, de meta d'herois. En algunes els milions hi corren com l'aigua. Vegi's, per exemple, *Weib, du siegst* en la *Münchener Illustrierte Presse*.

L'emprenedor incansable, amb el món per pàtria, rera el grapat d'or, sembla voler desindividualitzar-se i créixer, afanyós de viure en tot i per tot amb un panvitalisme exacerbant per la competència. Perquè tots hem vist com

des de la fenomenal suspensió de garanties morals de la guerra grossa s'ha accentuat i estès en formes més o menys míseres, més o menys revestides de lliurees legals, l'afany de qui serà primer, si el xic o el gran, si el poble o l'estat, a pessigar aquí, a llançar grapada posseïdora allà, damunt la pasta coblable (un afany que es pot anomenar amb un verb molt més curt).

És representativa en aquest aspecte de l'individu rampinyador la novel·la *Das Mädchen mit dem Löwenhaupt* (La noia amb el cap de lleó) de Wilhelm Speyer (Berlin-Ullstein. A. G.). Juliana és una encarnació de l'home modern frenètic de possessió, actiu, cronomètric, arriscat, cosmopolita, i transportant al món dels afers la màxima equívoca: "A la guerra com a la guerra". Noia jove, de la classe mitjana, possible hereva (i si no tant se val, ja s'ho farà) d'una tia riquíssima, els seus passos, la seva estratègia des del moment que ha vist aclucar els ulls a la parenta, són d'una ambició alegre i amoral, ingènua i terrible. Com més optimista, com més fresca la veiem en el seu pla, més ens esglaia. L'herència és complicada; posa a prova el seu temperament en potència, la seva astúcia s'eixamora, la seva cautela felina ablanceix fins els que financerament cauen sota peu d'ella, i arriba a fer-se'n aliats.

A l'únic fi de lligar els caps dispersos de l'herència fa seguits viatges. Li vénen damunt grans adquisicions i grans pànics; agafa les ocasions pels cabells, falsifica o procedeix fraudulentment si s'escau, firma escriptures estúpides, somia a fer saltar borses europees, posa en hotels de luxe però no està segura que el mes entrant, per un punt que li falli, no es trobi sense diners per pagar la pensió.

Juliana és una creació, i una troballa el fet d'encarnar precisament en una noia atraient el tipus modern del temperament gosat d'home pràctic i batallador. La suggestió que exerceix Juliana sobre un cosí menys benestant que ella i uns quants anys més jovenet, a qui fa seguir esbalaït món enllà com ajudant del seu gosat percaçament, pren un valor de símbol i té un gust picant de temptació.

El geni d'aquesta noia, les seves mateixes paraules ens el traçaran. Som a Itàlia, en terres d'Umbria — i es coneix i tot que a l'autor aquest contrast entre la figura i el país l'eixoriveix —. El cosí fa càrrecs a Juliana pels seus procediments:

"—Ai, Juliana, per què ho hem fet això? Que magnífic fóra tenir el diner just de butxaca i vagar per aquí la Umbria sense remordiment. Aleshores sí que seríem feliços!

—Et sembla?...—preguntà Juliana, incisivament, esbrotonant uns manadets d'herba d'en terra.—Saps el que em fa feliç? Saber que he tingut més cap que aquella gent d'allà baix. Cada oreneta que passa em xiscla aquests mots a l'orella, cada una el dibuixa en l'aire amb la traça del seu vol: He capissat! He estat cauta! No hauré de posar el coll sota el jou, alla baix. Seré una criatura del meu temps — és a dir — va riure amb un parrupeig de colom engojat d'amor — vull dir que seré un si és no és trapella."

El cosí defalliria. Ella, joiosa d'èsser com és, alleugerida de cap escrípol, el refà.

“—Encara no tens prou?” — li diu el cosí, en aquell indret de la Umbria. No; Juliana no es detura a mig camí.

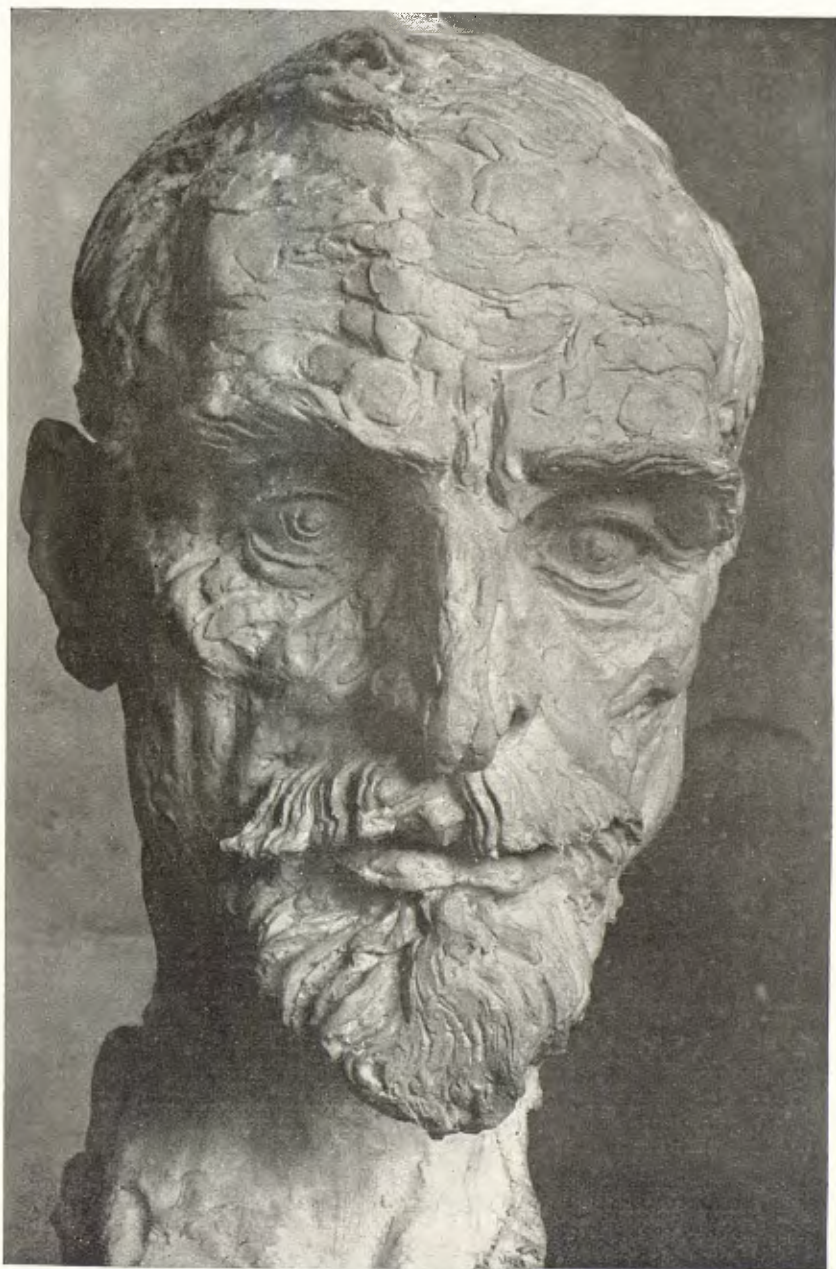
“—Vull aplegar tot el poder necessari en les meves mans — li respon — i així afermar, entrellaçar i complicar totes les coses a fi d'èsser perfectament inatacable.”

Així ens serveix Wilhelm Speyer la trapelleria sota la rosa evaica d'aroma camosina.

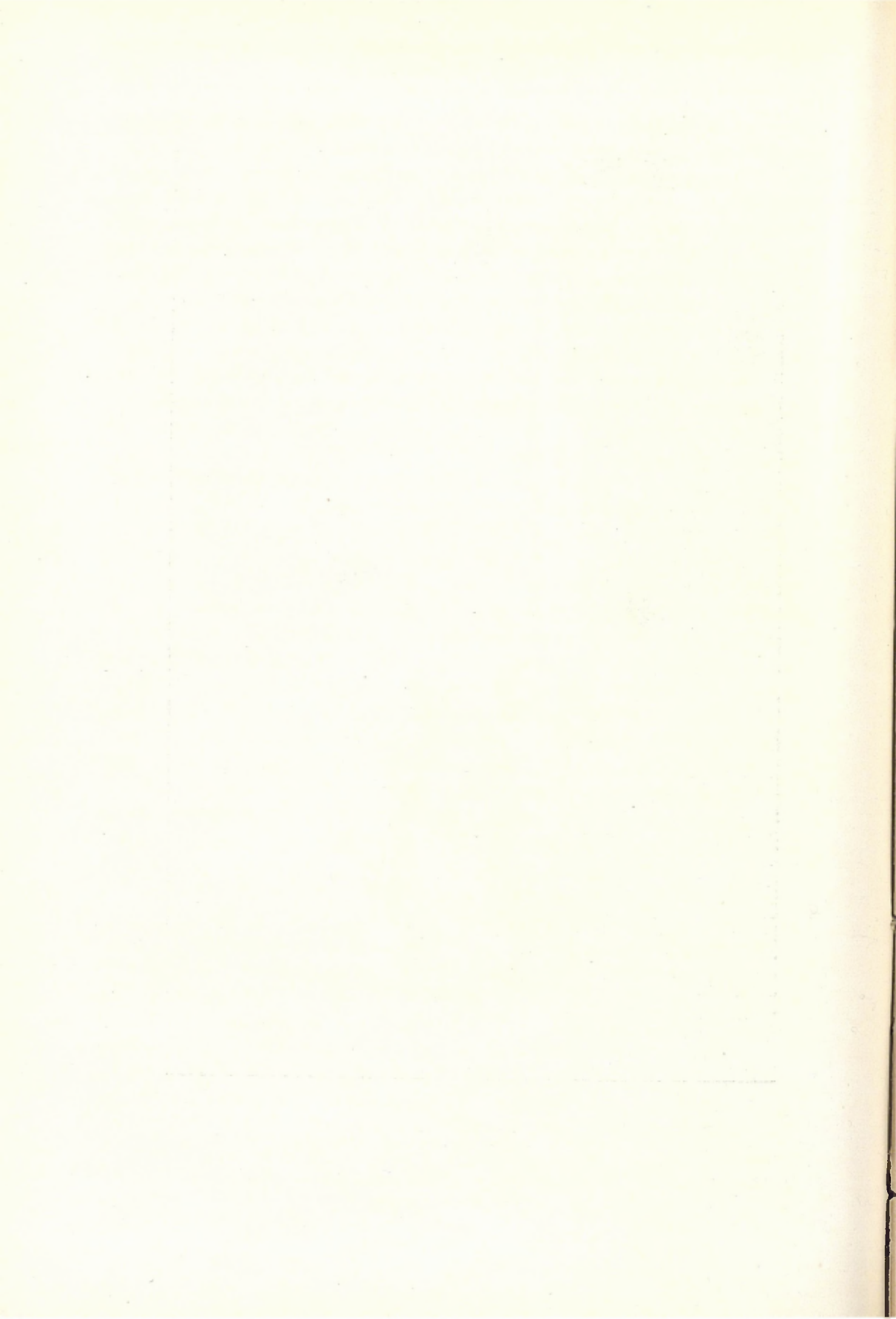
Sigui com se vulla, ens adonem que en aquest tipus de novella frenètica no ens trobem pas davant de l'antic perversisme d'artista aviciat, purament intel·lectual, de les darreries del vuitcents i principis d'aquest noucents. Dins del tipus d'ara, fins ens mig del seu freqüent sensacionalisme innegable, s'hi coneix que hi ha alguna cosa més viva, que ha passat per l'entranya social, que ha estat directament conegut, sentit, patit. És que del mil vuit cents noranta vuit, del mil nou cents dos ençà, no solament ha plogut sinó que ha llampegat i tronat molt sobre el nostre món. També els escenaris han millorat en un sentit. Recordem-nos del conjunt d'obres amb tendència social d'anys passats; semblaven confinades a un ambient d'una sola classe. Ara l'autor alterna els ambients oposats, va d'Europa a Oceania. Li plau el prisma pel seu afacetat i pel seu iris de colors; es complau a mostrar una ubiqüitat del dimoni, exigent, panvitalista com els seus mateixos herois industrials. Se m'apareix significativa d'aquest tarannà modern una obra teatral recent de la qual m'han explicat que cada acte passa en un pis diferent.

La preferència, quasi diríem sistemàtica, dels editors dels periòdics al principi en part esmentats, vers el tipus de novella frenètica, es demostra tant en les obres que publiquen dels mateixos alemanys com en les que donen traduïdes. Així, la massissa, l'aspra novella *Va banque!* del rus Alexej von Tolstoi que publica actualment *Das Illustrierte Blatt* de Francfort, novella de munions, de corrents racials. Així *Paprika*, la novella de l'anglès Geoffrey Moss (*Münchener Illustrierte Presse*) que ens presenta un caràcter d'ara, esglaiadorament d'ara, nat de les entranyes de ferro de les batalles: una noia londinenca, el pare de la qual morí combatent, que la necessitat del viure ha trasplantada a Hongria. Una caiguda consentida amb tot càlcul, pensant en el benestar dels propis; una barreja de sacrifici i pecat; un amoralisme amb seny, gosariem dir, d'una personalitat moderna, a fi de comptes esborrador.

No he volgut pas fer un estudi d'aquest ram de la novella frenètica germànica. Per a això hauria calgut estudiar peça per peça i hi trobaríem, certament, matisos i personalitats. N'he volgut donar només una visió panoràmica de la qual sortís destacat el fet típic central. — Registrem, incidentalment, que aquestes novel·les generalment es divulguen molt. Per no parlar sinó d'un dels periòdics, diré que ja fa uns quants anys s'expenien 550,000 nú-

PL. N.º XV. — ISMAEL SMITH: RETRAT DE FRANCESC CAMBÓ

meros de la *Berliner Illustrierte Zeitung*. — He volgut palesar el fet del caràcter generalment activista o social d'aquestes novel·les.

Potser, profunditzant, veuríem i tot per mitjà d'elles, una mena de socialització de l'escriptor, una certa desindividualització del geni que els esdeveniments grossos i petits, sans o corrosius de l'època, haurien exercit sobre un considerable estol d'escriptors de post-guerra, un afany de compenetrar el llur geni d'artista amb el rotllar formidable del món. És clar que no s'hi poden fondre del tot perquè la personalitat quan es té no s'esvaeix així com així.

Un darrer mot sobre la novel·la frenètica, el panorama de la qual he tractat de presentar. No negaré que després de saturar-nos, en una repassada, dels seus temes i visions, no ens vingui, en alçar els ulls a les coses, un daler instintiu de cercar, rera els vidres, les boques dels carrers, veiam per on arribarà... el nou dictador. O potser el nou apòstol... Perquè darrera certs estats del món això sembla inevitable.

JOSEP LLEONART

J. COLOM

LLETRES FLAMENQUES

ALGUNS COMENTARIS A LA LITERATURA FLAMENCA CONTEMPORÀNIA (*)

ABANS d'informar objectivament al lector de les qualitats genèriques i de les tendències particulars de la literatura flamenca, recordem-li que es tracta especialment de la literatura *contemporània*, i obrim de seguida un parèntesi indispensable. Per a judicar, en aquesta matèria, tal com cal, amb suficient imparcialitat, retinguem tots de bones a primeres que no posseïm una continuitat, ni el temps ni el pensament. Hem de tendir sempre, de bell antuvi, a formar-nos, a fabricar-nos de cada activitat uns precedents artificials i separar el nostre pensament — operació difícil, però que importa realitzar tan bé com ens sigui possible — de l'atmosfera de l'època en la qual prenen cos i que engendra, junt amb els nostres més purs entusiasmes, la major part dels nostres partits-presos i de les nostres pitjors tossaderies. No judiquem mai una obra de 1927 tal com en judiquem una de 1850; existeix entre elles un abisme que la millor de les bones voluntats no reïx a fer desaparèixer. Però tampoc no hem de judicar una obra de 1927 com en judicariem una de 1913, puix que l'abisme que les separa és encara més profund i la més sagaç habili-

(*) Aquests comentaris, expressament escrits per als lectors de LA NOVA REVISTA, estan destinats a servir de prefaci a la crítica d'obres literàries flamenques que, en forma de cròniques, d'aquí alguns mesos inaugurarem. Que se'ns dispensi d'haver trobat a aquest prefaci una utilitat. No té altra justificació que la de poder presentar millor als lectors catalans l'anàlisi d'aquestes obres literàries flamenques — que no cal creure hermètiques, però que copsen l'expressió renovada, la més alta alhora que la més personal, d'una raça que ha conegut en la història una fase de preponderància i que encara no és morta damunt la glòria del seu passat, sinó ben al contrari. Per una analogia remarcable amb les vicissituds del país al qual aquestes pàgines van destinades, la raça flamenca, d'uns cinquanta anys ençà, ha recreat gairebé del tot la seva llengua que havia deixat perdre, ha reagrupat les seves forces, ha definit la seva posició política i ha produït, en el terreny de les arts, prou obres per assegurar a un poble la consciència de la seva revifalla. I perquè aquesta revifalla depassi les petites fronteres de Flandes i s'incorpori amb èxit real al concert internacional, convé que hom l'aculli. Convé sobretot acollir-la en pobles que, com el català, presenten amb el nostre, malgrat les necessàries i harmonioses dissemblances, tanta de passió comuna.

tat no pot suplir ni aquesta última etapa de l'abisme. Aquest fenomen un poc paradoxal no s'explica pas amb exclusivitat per la reacció suficientment violenta de l'època present sobre la precedent. Malgrat totes les violències, la reacció s'anuncia gairebé sempre per alguns signes precursors, per esclats — prefacis repartits en distàncies desiguals, coratjosa invasió de fórmules esmussades — quan no hi ha, per a excitar-la a presentar-se de cop i volta, aquests llargs períodes d'immobilitat o bé desviaments sensacionals. Res d'això no trobem en la literatura que acaba pels volts de 1914, ni en la que comença en alguns llocs del 1916 al 1920. Però, entre ambdues literatures, vulgui's o no, hi ha la guerra. O millor, hi ha la post-guerra.

La post-guerra. No em pertoca pas, aquí, comptabilitzar els beneficis espirituals més o menys escandalosos de la post-guerra, ni el reconstruir, en llur exacta perspectiva, els eixos d'aquest període confús, en el qual tot es cavalca i es contradiu encara i on el gust del capgirament és sempre el bon gust. Em bastarà dir que, al nostre país almenys, la mentalitat executà alguna cosa semblant a una giravolta (que no vol pas dir ben bé que ella torni al lloc d'on ha vingut). I la reacció, d'això, en féu un escorç.

La guerra, en efecte, fou massa llarga, massa desmesuradament llarga, per no deixar al seu darrera més que el record d'un oratge o d'una sagnant aventura. Els canons i els gasos asfixiants no obriren solament una bretxa als cossos; hi ha al mateix temps la bretxa a les ànimes. Hom s'adonà, primerament amb vaguetat, després amb nitidesa, per fi amb obstinació, que per haver sollicitat o provocat o tan sols tolerat un semblant cataclisme, la civilització contenia un germen viciós, que era perversa i menyspreable. Davant d'aquest resultant, calgué somiar a partir d'un recomençament, a reconstruir en un estat de virginitat. Llavors, a fi de no reconstruir del tot debades, els joves sobretot (més lliures que els altres perquè eren més nous, menys adquirats de rutina i de prudència), els joves sobretot estavellaren la nau dels vells dogmes. De bon o de mal grat, els altres donaren pas als iconoclastes. No vull pretendre que els joves tingueren raó, ni que estaven en l'error. Res no hi ha de millor ni de pitjor que el que precedeix. Però la humanitat evoluciona i la seva llei és el moviment. El veritable crim seria no reconèixer i no acceptar aquest moviment, quan és ell qui remou les coses i, sense previ avís, gira les valors. Els joves, doncs, no foren sinó els obedients obrers d'una evolució excèntrica, però inevitable, d'un canvi prematur. Aquest fou el drama de la post-guerra, del qual ningú no gosarà afirmar que la cortina del primer acte ja s'ha clos.

En l'hora actual, la situació no fa altra cosa que nuar-se, el drama mesura encara les seves veritables proporcions. Partit de l'ordre — o del desordre — social, s'ha ràpidament complicat de catàstrofes econòmiques i, així, gangrena sense fer-se esperar totes les activitats espirituals. El romanticisme, un altre Titànic, s'esvaeix amb una darrera cançó. L'impressionisme esclata gai com un roser. No hi ha més que falsos déus i cadascun té la seva

mascota. Algunes mascotes, mentrestant, comencen d'acusar més virtut que les altres. Però ens enronda encara el caos, temible i magnífic, en el qual altra cosa no hi ha que una formidable quantitat possible.

Facívola cosa seria fer la lloança d'aquesta època d'excepció tan bella (i potser encara més que bella) que condueix a la gran Renaixença. Però no s'adiu gaire amb el meu rol. Em basta d'indicar al lector que una època, com la nostra, en la qual tot s'ha de refer — per tant, també la literatura —, en la qual la vida batega amb un ritme inaudit i no encara transportat, en la qual les descobertes antigues no són sinó una experiència perillosa o profitosa — qui ho diria? —; que una època així és la de les obres mestres, aquella en la qual res no val com l'acció de “crear”. Certament, l'esgarriada meravellosa en la qual s'acorden la majoria de les produccions contemporànies no està pas *sense cap correspondència* amb les obres anteriors. Hi haurà partidaris que podran assegurar que el Romanticisme encara no ha mort del tot; d'altres, que l'impressionisme no ha pas malbaratat els seus darrers recursos. Per altra banda, esperits seriosos i capacitats podran també, amb les aparences de la lògica, afirmar que les obres produïdes, per exemple, sota l'ègida d'ambdues influències, es garantitzen millor contra l'insuccés i passen per més meritoses que certes obres noves, inhàbils o massa temeràries. Però hom sent cabalment que la veritat ja no és d'ells, sinó que és d'alguns altres; és amb aquests alguns altres que ella s'expressa malament encara, que ella arrisca totes les aproximacions del bosqueig, totes les incertituds de la pressa i de l'audàcia; però que, reeixida o fracassada, bella o lletja, en aquests alguns altres *ella es troba*.

* * *

Des del punt de vista de la literatura flamenca contemporània pròpiament dita, convé reaccionar, d'antuvi, contra la idea preconcebuda, massa sovint emesa, que el poble flamenc és, abans que tot, un poble de pintors. Res no hi ha tan ver ni tan fals alhora. Si és exacte que en el seu passat immediat, així com en el més llunyà, brillaven les escoles de pintura, tan il·lustres, és exacte també que, encara en els temps presents, entre el món artista de Flandes, tenen relleu un gran nombre de pintors, i no és menys exacte que sobretot les darreres generacions d'escriptors s'han — inconscientment sens dubte — literàriament emancipat de tota influència pictòrica. Un pintor, no obstant, continua dominant-los, però és sortosament el més gran de tots i al mateix temps el menys “pintor” entre els grans pintors. És tracta de Breughel el Vell, anomenat “Breughel el Faceciós”, que morí l'any 1569, el qual mereixeria d'ésser pres com a ensenya d'una època bigarrada, truculent i tràgica com la nostra. Definir — o assajar de definir — les tendències de la literatura flamenca contemporània, és definir, no pas l'ofici o la manera de Breughel el Vell, sinó l'*esperit* de Breughel el Faceciós, amb la reserva, ben entès, d'afegir-hi tot el que el gran home no s'hauria oblidat de posar-hi si visqués els nostres dies.

Es veu de seguida quina admirable fantasia els nostres escriptors poden, així, explotar, amb tota sinceritat; puix que el nexa tal vegada no ha estat degudament establert encara, però no n'existeix pas menys entre Breughel el Vell i l'Ulenspiegel cèlebre, que, aquest, resta sempre — a través la llegenda — la més pura i la més sana encarnació de l'esperit flamenc, el d'adés i el d'ara.

No cerquem, doncs, abans d'hora les característiques d'una literatura que serà abans que tot:

I) — mística dins la seva faisó pintoresca,

II) — sensual a desgrat de la seva ironia,

III) — vinguda en línia recta de la terra, eixida del seu misteri i sana com ella, llorda i dreta com una de les torres de les tres ciutats germanes: Anvers, Bruges i Gant.

Prenem tot seguit un exemple i citem un fragment d'aquest bell poema de Marnix Gijzen: *Litanie à la lounge de Saint François d'Assise*, que un recent premi acaba de coronar:

*Pavot d'amour dans le champ régulièrement jaune de l'indifférence,
Tournesol de passion dans le jardin des sarments lents de paresse,
Rose de douceur au milieu des parfums lourds et perçants de violettes,
Violoncelle sonore d'extase passionnée,
Nostalgique accordéon de tendresse fondante, voilà comme tu es, ô
François.*

*Toi, dont l'image au milieu des déserts parfois dépouillés de vie est de
la joie d'enfant dans mon morne bureau — elle arrache l'obscurité des murs.*

Puissante tour de jubilation.

*Impétueux danseur sur une foire de printemps dans la béatitude du pa-
lais de la joie,*

Alerte son de cloche qui m'arrive sur l'aile du vent,

Rossignol et alouette de louange,

Chaussée droite,

Rue vespérale,

Cloche sonnant le plus haut de toutes,

Géranium sanglant,

Fusée nocturne,

Pyramide de flames,

Soleil estival du midi,

Alte Weise disant la nostalgie du ciel,

Mer,

Prie pour nous, insensés qui cherchons le bonheur dans le repos.

Je t'ai vu;

Ton corps: une ogive affilée de maigreur

Ta poitrine chantante: un porte-épingles de repentir

Ta face maigrie: un manchon de blanche lumière
 et,
 par la froide forêt de ma jeune âme, un son, subitement, comme d'un
 cor de chasse romantique,
 Au fond du soir dans la rue pacifique, tintement d'un tram rouge-vif,
 Sur un sentier rocheux et couvert de brume, cloche sonnante avec force,
 A travers ma vie pleine de désir et d'inconsciencés ta vie, subitement,
 comme une lettre-express tragiquement cachetée de rouge arrivant dans un
 béguinage blanc,
 mais simple comme un air populaire, jouissance pour des milliers,
 et simple comme une ronde enfantine dans le faubourg populeux,
 et simple comme des clochettes de traîneau sur une plaine de neige,
 voilà comment tu es, ô François.
 Mais dans la douleur
 tes yeux, brusques fanaux,
 ta voix, sirène d'auto,
 emporte-moi vers le précipice de ton amour,
 vers Dieu;
 de même que, libéré du quai,
 le navire est lamé
 — un coup puissant, une vague courageuse —
 loin du rivage
 vers le magnifique AU DELÀ DES MERS.
 Saint, saint François, voici les débris de mon cœur
 je n'ai pas davantage,
 Les chiens furieux des jours de jeunesse ont tout déchiré,
 Voici la fraîcheur de mes cheveux moites,
 Voici la faiblesse de mes pieds errants,
 Voici l'inutilité de ma langue bavarde,
 Je t'apporte le lamentable meilleur que j'ai,
 le myrrhe de mes paroles,
 l'encens de ma vénération,
 et le pauvre or de mon amour.
 Mais je t'apporte aussi le meilleur de ce qui compose mon âme:
 le souvenir de mon père,
 la probe sévérité de ma mère,
 la weltschmerz de mon frère, brûlante de désir,
 le doux silence de mon amie,
 et l'ironie délicieusement ironique de mon ami.
 François, j'ai choisi pour toi mes plus belles paroles, mes coraux étin-
 celants qui éclatent devant la fatigue poussiéreuse de tes pieds comme de
 fraîches bulles de savon, rafraîchissement momentané de tes orteils
 brûlants.

* * *

En les nostres crítiques, que seguiran a aquests preliminars, tindrem l'ocasió de detenir-nos en els grans noms de la literatura flamenca contemporànea. Convé mentrestant passar una ràpida revista als principals d'ells i determinar succintament llurs mèrits. Procedim cronològicament.

Tot just acabada la guerra, es troba, entre la generació que ja havia fet parlar d'ella abans de les hostilitats, quatre noms remarcables: K. Van de Woestyne, Herman Teirlinck, F. Timmermans i Styn Streuvels.

K. VAN DE WOESTYNE és un poeta altament fi que cisella els seus versos amb l'esment d'un orfebre. Poeta de tons de vori. No sense raó, ben cert, hom l'ha comparat a Paul Valéry. (K. Van de Woestyne comparteix amb H. Teirlinck l'originalitat de no ésser catòlic. Flandes és catòlica en massa, sobretot la jove Flandes. A propòsit d'això podria fer-se una curiosa assimilació amb el que passa un xic pertot: les conversions sensorials, a França notòriament, de Jean Cocteau, Montherlant, Ghéon, i aquelles no menys recents i no menys sensorials de joves escriptors alemanys. A Flandes, el fet és general; d'aquí, l'enervament que provoca un bisbe indiscret que condemna públicament — aquest és el cas que ha passat fa poc — el nacionalisme flamenc.)

HERMAN TEIRLINCK: és un escriptor remarcablement flexible i de gran caràcter. Sovint tindrem ocasió de parlar d'ell, fent la crítica de les seves pròximes noves obres de teatre. Abans de la guerra era el mestre incontestable del simbolisme, a Flandes. Hom li deu, en aquesta època, diverses novel·les que tot seguit foren classificades com a obres definitives (*Le petit singe d'ivoire*, *Soleil*, *Monsieur Serjanszoon*, *Mysticisme de la Nature*). Després de la guerra, sense donar-se la feina de preparar convenientment l'opinió, s'improvisà dramaturg, o sigui, dramaturg modern (*L'homme sans corps*, *Je sers*, *Le Film au ralenti*). Dramaturg d'alta valor, diem solament que la seva influència en la jove escola dramàtica flamenca és considerable; analitzarem les seves obres en articles venidors.

F. TIMMERMANS, poc conegut abans, es va fer de sobte un renom universal amb la seva novel·la *Pallieter*, obra desbordant de salut, de golosia, de joia profunda a la veritable manera de Breughel el Faceciós.

STYN STREUVELS fou un dels mestres de la novel·la d'avant-guerra, obres admirablement construïdes, de rara qualitat. Les seves darreres obres, publicades després de la guerra, no tenen, per dissort, mèrits tan rellevants.

Tot seguit que la fumerola dels coets de l'armistici s'esvaï i hom somià un xic en la literatura, i també en la poesia, el qui Flandes descobrí primer fou WIES MOENS, que en poques setmanes exhaurí mitja dotzena d'edicions de les seves *Lettres de Cèllule*, les quals són suficients per a assegurar la seva glòria. És tracta d'un jove poeta que figurarà, sense cap mena de dubte, entre els grans noms d'escriptors flamencs de demà. Provem de fer-li el retrat per als lectors catalans. Wies Moens és abans que tota altra cosa, un poeta catòlic. Poeta, descobreix la vida en l'estremiment de l'herba. Poeta catòlic, descobreix Déu en aquest mateix estremiment. De la raça d'aquest altre poeta flamenc, RODENBACH, és també el deixeble gloriós de GUIDO GEZELLE que tenia una ànima segurament tan igual i un esperit ricament dilatat i el cor del qual era un tabernacle de la beutat de Déu. Wies Moens faria gairebé somiar un escultor de braç poderós i de polze ferm — tan vius de formes i nets de contorns són els seus versos — i els seus poemes són ben bé com ell els ha volgut: "*eixits de la vida més profunda de l'ànima*, penetrats del dinamisme de la vida moderna, i bells com era bell el glavi de Sigfrid".

És difícil de parlar de Wies Moens sense parlar alhora de PAUL VAN OSTAYEN: Són dos caps de brot de la novella poesia flamenca. Dos electritzats pel mateix nom... que es repelleixen. Si l'un representa l'ànima, l'altre l'esperit. I no és que no es deguin res l'un a l'altre. No perdriem l'aposta que poguéssim fer assegurant que Wies Moens no reconeixerà mai P. Van Ostayen com a poeta, per les mateixes raons que li feren atacar Karel Van de Woestyne: perquè Van Ostayen és un propagandista de "l'art per l'art", perquè la poesia és un "joc de l'esperit" i no un "cant de l'ànima", perquè Van Ostayen vol viure fora de la multitud, mentre que Wies Moens vol restar en mig d'ella. En mig d'ella, per a entendre millor les seves veus i les seves desil·lusions, per a parlar-li de la seva il·lusió infal·lible: Déu (infal·lible en ell com un sol):

*Laissez-moi porter mon âme parmi la foule!
Me tenir parmi les humbles et diriger leurs yeux
Vers là-haut où scintillent les étoiles éternelles.
Je veux être un émondeur dans le vignoble,
Un ouvrier près des presses à raisins.*

*Laissez-moi porter mon âme parmi la foule!
Ma parole dans la bouche de ceux qui balbutient,
Ma main pour ceux qui gisent le long du chemin.
Et devant la fenêtre de ma maison
Une flamme dans la nuit
Afin que l'errant*

*Dirige ses pas
Vers l'Asile.
Je mettrai
Le pain et le vin sur la table
Et l'Evangile ouvert
A la Parabole du Bon Pasteur.*

Van Ostayen, flexible gimnasta vestit de perles, fa mirallar els mots, giravoltar els ritmes. La vida és per ell una llum artificial, viva, lleugera i plaent, una flama difusa, un concert de sons, una dansa, una fantasia.

Per Wies Moens, és la marxa cap a Déu. Per ell, Déu està present en cada petita pedra del camí. Wies Moens reinventa l'ànima de les coses i troba llur coherència per la voluntat de Déu.

Els primers versos que publicà Wies Moens eren ja plenament poesia. No ha publicat pas aquest llastimós primer recull que acorda el remordiment a tants poetes. La poesia va anar a ell, sembla, amb la llet maternal. Fou dòcil en les seves mans i ell l'elevà a Déu. En els seus primers versos — *Le Message* — realitzà una poesia mística, solemnia com d'un orgue, igual i conscient de Déu: el Déu dels homes. Déu entre els homes. Poesia nada de la solitud, però d'una solitud pervinguda sempre dels homenatges de simpatia de certes persones que estimaven el poeta i el consideraven un poc com un vivent símbol: el símbol de la jove Flandes que vol ésser ella mateixa. Solitud en la qual Déu era present, Déu: centre de gravetat del món, lligam que uneix els pobles i els coordina i fa del cor dels homes una fusada de bondat. *Le Message* és un credo, una regla de vida. D'ell flueix un desig de fraternitat nascut de la guerra, reacció contra la guerra que ha fet somiar el poeta francès Charles Vildrac.

En *Opgangen* (1), el poeta experimenta el seu art. Deixa la vida profunda, l'actitud meditativa, i somriu a la vida joiosa: els dies lleugers, la ciutat brillant amb les seves simfonies de robes i de colors, la crepitació dels tramvies, la sentor de l'estació, la color del cel, una flor. Hi ha una vibració — vibració un poc metàl·lica i aviat extinta — en aquests poemes sense arabescos, tot línies pures, transparents com l'aigua. El poeta hi arrisca les imatges més concentrades i es complau a voltes, direm, a comprovar llur funcionament. En aquestes imatges no es barreja cap fantasia; el poeta les veu com fonts molt pures, molt dretes, molt nues. Tot, en aquests versos, està en la quinta-essència.

Aquesta faisó de construir el poema ja no es troba més en *Landing* (2), on la vida gonfla cada vers com una vela; la forma és bellugadissa, envolupant, molt a prop nostre. La poesia és commoguda, penetrant, no mai replegada sobre ella mateixa, sinó desplegada com un fenomen magnètic. Brostes

(1) Emmotllades.

(2) Aterratges.

que cruixeixen al sol. Arc de Sant Martí posat damunt la terra refrescada.

D'una manera general, els poemes de Wies Moens mai no estan emmotllats a formes immutables. Cada poema té la seva forma pròpia, la forma necessària nascuda del tema, de l'atmosfera i del cor múltiple del poeta. El ritme del vers serà el ritme interior del poeta en el moment que visqui profundament aquest vers i li infongui la vida: és per això que els ritmes esdevenen tan nombrosos i tan variats com els sentiments. Wies Moens ha dit, ell mateix, "la valor del ritme en el meu vers es verifica en darrera instància pel seu ajustament a ço que Emerson anomena *the argument* del poema, la idea inspiradora si es vol, que és com la flama central de la qual el poema ha de desenrotllar-se lluminosament". El tema no és pas dut pel ritme: n'és la causa i el conductor. El ritme: alta necessitat del poema d'avui que transposa el moviment complex de la vida d'avui.

I és ben bé aquest el deure del poeta: sentir l'avui en totes les forçes i en totes les empreses. Ésser portat pel seu temps. *Ésser conscient.*

Ésser conscient. Hem passat ja el temps de les calitges i dels poemes somiats. El nostre vers ha de tenir per carcassa una aventura precisa i definida que se l'emporti en un nou pla. L'ànima ha canviat de forma i s'ha fusionat amb l'esperit. I això, àdhuc pels creients (estem lluny de l'Edat Mitjana). Només hi ha entre Wies Moens i nosaltres la diferència d'un punt de vista: per ell, la unitat de la vida resulta de la presència de Déu; per nosaltres, resulta dels reports i de les interferències entre les coses que fan la vida.

Ben diferent és el mecanisme de Paul Van Ostayen:

"La poesia, com tota altra art, és la matèria sensibilitzada. I aquesta matèria és la paraula amb totes les possibilitats del seu afectisme, fins el subconscient. En aquest sistema tota altra preocupació que la sensibilització de la matèria s'ha de foragitar, perquè ha d'ésser considerada com un cos estrany a la poesia. La preocupació metafísica del poeta no li pot permetre d'emprar els mots solament com les imatges dels fenòmens; aquesta preocupació metafísica s'ha de resoldre absolutament en la paraula per l'exactitud de la tria dels llocs, per la tria de les accions i de les reaccions, per l'assimilació de les seves amistats i el xoc de les seves enemistats. És la paraula i no la frase en la seva composició intel·lectual el que ens ha de revelar el transcendental. En la seva obra, el poeta ordena les paraules de tal guisa que elles revelen la suma subconscient específica que s'ha format ell entorn d'elles. És per la novetat, pel sorprenent d'aquesta suma que el poeta ens commou. No és pas la intel·ligència que ens ha de colpir, sinó més bé, forçant la intel·ligència, el subconscient. Que copsi la paraula en tota la seva profunditat! La paraula és una pedra que hom llença en l'abisme i malgrat la nostra passió exaltada per la rapidesa, prenem-nos prou temps per tal que la nostra orella interior percebi les seves darreres ressonàncies en les llunyanes fondàries. Per la comunicació d'aquestes ressonàncies, que difereixen de subjecte a subjecte, els

mots s'edifiquen al nostre davant: coses lluminoses de novetat. D'altra banda, la velocitat, participant del temps, arriba quasi a la meditació metafísica; és millor preferir-li el seu revers, la lentitud, que assaja una acció cap el reintegrament de les coses en l'ordre de l'immutable."

* * *

Veritablement, Flandes coneixerà aviat bells dies, quan aitals poetes assoliran la maturitat.

PAUL AVORT

Brusselles, març de 1927.

* * *

E.-C. RICART

LA FIGURA I EL PAISATGE EN L'OBRA DE JOSEP PLA

L'ESCRIPTOR Josep Pla acaba de publicar el seu quart llibre. El titula *Relacions*, i n'és format per una sèrie que llisquen amb l'estil tan saborós a què ens té ell avesats i es refereixen a la torre de Babel de les pensions on l'autor ha pogut pensar i viure.

Relacions té, dintre la producció de Josep Pla, el defecte d'ésser la més preocupada. En cap com en aquesta En Pla resta mancat de llibertat. *Relacions* és més virolada que cap altra de pensades de les quals hom no pot copsar la justesa. D'on haurà tret En Josep Pla, per exemple, el lligam subtil que hi pugui haver entre la malaltia del pobre nen Lluís Pallús i la seva vocació per a ésser "una glòria valuosa de l'església militant"? No obeeix a una gran preocupació d'esverar als timorats el fet, corrent en ell, d'acumular en les persones que ell dóna per catòliques totes les crueltats i totes les baixeses?

En Josep Pla és un home adolorit davant el món. Ell voldria un consol que el món li pogués dar per al seu inesborrable, permanent dolor. I aquest consol no l'ha sabut trobar encara dintre l'espècie humana. Del món ultraterrè ell se'n malfia i no el cerca allí tampoc. Només li queda el consol del paisatge i el consol de la figura lligada amb el paisatge. És d'una lògica perfecta aquesta posició quan l'artista que n'és de veres no obra com a res més que com artista. La humanitat que a riera desfermada corre dins l'obra literària d'En Josep Pla no es mou mai de les tanques del terreny artístic, perquè a la visió de l'autor li deu plaure tenir les ales eixalades temerosa de frisar pel més enllà. Situant-nos doncs en aquest pla de *terre à terre* és com podrem conèixer tota la mina inacabable de poesia i de vida que contenen les descripcions de Josep Pla. Car el desengany davant les ànimes, qui no l'ha sentit? El món és farcit de corrupció. Cerquem a vegades dintre l'ànima de la noia adolescent un lliri de puresa i ens trobem que ens surt de trascantó del rosat parèntesi dels seus llavis una frase vulgar, d'una rastrera picardia. El concepte que tenim ja ben format de les conseqüències de la Primera Caiguda aleshores se'ns referma. L'artista, però, vol una sortida, vol un consol, i el cerca en la PURA REALITAT FÍSICA, o sigui en la realitat física transmudada per l'esperit de l'artista. Quan En Pla no ens dóna a entendre la seva gran angoixa interior, quan — resolta o no resolta aquesta angoixa — endinsa la seva ullada forta dintre la vera realitat artística, llavors sí que ell dóna la justesa dels moments! Llavors no

hi resta pensament, el supleix la seva verba comprensiva; la paraula, l'estil són els instruments dels sentits sempre vigilants i ben amarrats a la terra que estimen. S'ha dit que en la literatura de Josep Pla manca pietat. Això, pel nostre humil criteri, no és pas cert. Aquesta manca de pietat és solament parcial. Aquesta manca de pietat es deixa sentir únicament envers aquelles persones que en concepte de l'autor van tarades d'hipocresia. Hi ha molta d'objectivitat en la descripció d'En Pla, però el comentari l'objectivitat el porta dintre, l'objectivitat és el millor embolcall d'aquesta espiritual anotació. Ultra la injustícia d'algunes de les seves preocupacions a les quals lleugerament hem alludit — injustícia que més de quatre vegades ens ha fet entristir l'ànima — la manca de precisió en els conceptes emesos en diàlegs no ens deixa estimar en l'obra d'En Pla, tant el que ell sol dir-ne capítols de novel·la com els paisatges i els retrats que són les figures que corresponen als paisatges. Figures i paisatges tenen vida i veritat físiques intenses i el pensament de l'artista admirable juga a cuít d'amagar dintre l'escenari on els paisatges i les ciutats van component-se, on els titelles de literats, d'infants, d'entretingudes, de polítics es van succeint: dintre l'escenari d'Europa. Mercès a Josep Pla els catalans coneixem el subconscient de les coses i dels paisatges de tot el nostre continent, siguin d'Amsterdam o d'Arezzo, de Salamanca o de Munic, de París o de Torruella. A més, no per desconexió de tota nova escola literària En Pla desenrotlla la transcripció de les seves visions en un estil d'acord amb son cognom, en un estil d'una sinceritat ben catalana; sinó perquè ell davant l'evocació de la realitat pura no pot deixar sortir una expressió que no tingui, àdhuc fonèticament, la sabor de cosa vertadera. Josep Pla ha pogut veure des de lluny, amb una precisió microfònica, la justa posició dels catalans; ha pogut tornar a veure, creiem passats ja els anys, amb una bellesa contundent per a esborrar totes les suposicions que de manca de pietat envers els personatges han estat llançades contra En Pla — pietat, repetim nosaltres, continguda dintre un formidable objectivisme — ha pogut tornar a veure el pobre Roby, el nen de *La tarda del barret fort* (a *Coses vistes*), un dels personatges més intensos que ha creat el nostre escriptor i que mai no s'allunyaran de l'esperit de qual-sevol home sensible que a través d'En Josep Pla l'hagi estimat.

Seria feina llarga cercar en l'obra literària de Josep Pla les frases que, pel sentit evocador del món tancat a aquell qui no és artista, són d'un realisme colpidor, barreja de bellesa i sofriment. La imatge neix "ja amb plenes facultats", com si diguéssim, de la pensa de l'escriptor que comentem. A vegades té tota la gràcia d'un joc: "De la vila en surt com un fil entortolligant una baldufa, el camí que puja al castell de Santa Caterina", diu, per exemple, a la *Vaga pintura de Torroella de Montgrí* (de *Llanterna màgica*), a vegades aconsegueix amb un just adjectiu posat a fi de frase donar a aquesta una rotunditat a posta per a produir al lector la sensació exacta: quan diu, per exemple, a *Relacions*: "l'herba era tendra, mullada, i el treball de destrucció i de voracitat de la màquina tenia un punt de morbidesa tèbia i trèmula,

agradable", o deixar-nos l'esperit suspens i al ritme de la idea suggerida; tal passa (al mateix llibre) en presentar-nos sòbriament Martha Duhois: "tenia divuit anys, un front amplíssim, els ulls blaus i extàtics i era molt alta, feta de formes allargades i suaus, plenes, d'una gràcia lenta".

Una de les meravelles més grans d'evocació de Josep Pla és el retrat de Léon Daudet, que hom posar al costat dels d'En Sagarra, d'En Carner i d'altres que li han estat molt celebrats, però potser encara els supera. Nosaltres, però, encara ens estimem més els seus paisatges, tan rurals com urbans. Dels *Perfiles de la tienda de Péguy* als retrats de la *Llanterna màgica* no hi ha potser tan clar el perfeccionament de l'obra de Josep Pla com en la successió de les seves tandes de paisatges. Començant, per exemple, pels paisatges d'Itàlia, hi veurem un saborós casolanisme ple d'encant, tal, per exemple, al començament de l'article *Orvieto*, que va publicar l'any 22 a *La Veu de Catalunya*:

"Ara és el temps que a Itàlia llicencien els soldats, i tots els trens són plens de taronges, de garrafes de chianti, de maletes abonyegades, de cançons i de brutícia. Deixar a la matinada un d'aquests trens carregats d'estretor i de xivarri, baixar a Orvieto, pujar amb un petit funicular a la ciutat i perdre's pels seus carrers obscurs, plens de palaus imponents i morts, empedrats d'amples lloses, caminar a la ventura sota l'ull opac del gran rellotge de la torra de la ciutat deserta i muda, irreal, és com abandonar aquest món. Aquesta sensació dura amb l'entrada del dia. El trànsit de la nit al matí, perceptible en el més reculats poblet rural, és imperceptible a Orvieto. El silenci és igualment profund, igualment dens, igualment desesperant. Els carrers són deserts, les cases mig tancades, les finestres hermèticament closes. Els falziots rondant els palaus, entrant i sortint pels finestrals de les esglésies, passant arran de les lloses de la plaça, acaben de fer creure que la vida ha desertat d'Orvieto. Fins a darrera hora de la tarda no fineix aquesta sensació. Llavors surten unes senyores ensombreades, una dotzena de joves ben pentinats es passegen pels porxos, passa un cotxe amb dos cavalls portant un senyor de jaqué i de monocle. S'obren les botigues, juguen les criatures pels carrers cèntrics i llavors sembla que s'eixampla el pit de la Ciutat."

Més endavant l'autor ja no actua amb la vista solament, sinó amb tots els sentits, com passa en els articles del *Viatge sense objecte* (de *Llanterna màgica*). Posem per cas aquesta vista de Munic:

"Les cerveseries són una cosa única al món. S'han de veure a les sis del vespre a l'hora de l'animació. L'obrir i el tancar de les portes deixa sortir un bufarut que s'infla i es desinfla. Hi entreu i els ulls us couen. Un aire espès amb nebuloses de fum blanc omple la sala. Primer no veieu res. Sentiu només les ràfegues de l'establiment adés altes, adés baixes, adés accelerades, adés caigudes sobre una somnolència mòrbida. Sembla que entreu a dins d'un bany de vapor. L'olor una mica agra de la cervesa empasesga a la vostra boca de l'estómac. De mica en mica surten de la vaguetat les formes i els volums que conté l'establiment. Apareixen una sèrie de columnes grasses sobre una perspectiva de sostre baix. Veieu sobre l'esquena d'un senyor que llegeix el diari el cap d'un altre senyor adormit amb la boca badada i el nas tirat enlaire, vermell i ros com la bandera espanyola. El que dorm té la cara plena de talls cosits i de cicatrius horribles. És un home de carrera i un bon alemany."

(Ratlles més lluny d'aquest mateix article diu Josep Pla parlant de la cervesa :

“Aquesta sensació espessa i una mica fada de la cervesa us la podeu treure l'endemà a la Pinacoteca. El pintor Lluc Cranach us pot ajudar molt. El seu literaturisme, el seu simbolisme són deliciosos. Com a pintor és molt realista; això és molt bo; com a moralista sembla d'avui: és simple i sumari, amarg i malencònic. No hi ha pas hagut cap altre artista que hagi sabut com Cranach expressar la tristesa que la carn té per natural i en els moments de més frescor i puixança. Les seves Venus estilitzades, amb el cap una mica aixafat com les serpens, fan olor de consumit. Sota de la figura jove i de la carn daurada es veu un esquelet que fa posar pell de gallina. El pobre Baudelaire, amb la seva criolla guenya d'anques fortes, vestida d'home, sembla, al costat de Cranach, tan normal, tan modest i tan nuament intencionat, un fill de família que fa de les seves a contracor. Terrible Lluc Cranach! Deixa un mal gust de boca intolerable i us asseca la llengua com si us l'empastés de cendra. Us passeu dos dies veient monstres, tot es despulla davant vostre, i veieu calaveres vestides de senyor.”

Aquí hom pot veure — com en tants d'altres punts de la seva extensa producció! — si En Josep Pla té o no té ànima.)

Més envigorida encara, la penetració de la realitat pels sentits segueix fent obra selecta a les visions de la *Suite Nòrdica*; a la *Grandesa d'Anvers*, quan conta :

“Però hi ha una altra cosa a Anvers digna de veure's, i és el barri del port, que està situat paral·lelament als magatzems i docs de l'Escalda, entre el riu i la Casa de la Ciutat. No coneixia pas aquest torbador i infernal aiguabarreig d'Anvers, que depassa, em sembla, els reconcs més esqueixats del Sud, siguin de Nàpols, siguin de Marsella. Imagineu-vos mig quilòmetre quadrat de carrers estrets, poblat de tavernes enlluernadores, de bars, de “brasseries” i de bordells. Piqueu aquest quadro de restaurants populars, de fregiduries oloroses, de botigues mal il·luminades, de portes infectes i d'aparadors miserables. Poseu un piano elèctric, un orgue de trompetes, un gramofon o un banjo desguittarrat a cada porta. Feu anar les fregiduries i restaurants a tot gas, i la música a marxos forçades i continuades. No hi planyeu les dones de totes les edats i de tots els colors, ni les rialles ni els sanglots ni els plors ni les cançons. Pobleu el lloc tèrbol d'ombres mortes i d'ombres furioses, d'ulls cansats i d'ulls excitats, de boques fresques i de boques caigudes, de criatures envellides i de velles harpies. No us descuideu un raig de cervesa tova i bovina, fumejant, que illumina les cares. Poseu-hi ara mariners exòtics, negres o anamites, badoocs, xinesos distrets, turcs i egipcis esgroguèits, suecs i danesos morats de ginebra i de cops de puny, italians ballant el tango amb els cabells a la Mascagni i el cor a la Puccini. Empleneu les tavernes de cançons que s'arrosseguen, de gestos de lassitud, de jocs de mans matusers i trèmuls sobre les anques de Rubens, de mil llenguatges i parlars barrejats, i dels reflexos dels líquids diversos. Tindreu un barri imponent que d'entrada us farà venir la pell de gallina, i de sortida us bolcarà el cor. Això, si és que teniu força per travessar la cortina de música infernal i l'oli fumós de les fregiduries. I com que és un barri situat fora del temps, amb la mateixa força bufen els pianos i sangloten els banjos a les deu del matí com a les tres de la tarda, com a la nit incerta.

Val la pena, però, de fer un esforç i arribar al moll per a veure la grandesa comercial d'Anvers i l'abundància fluvial de l'Escalda fangós. Podreu fer, si no us

cansa, un passeig pels docs a perdre's de vista, segurs de trobar-hi totes les banderes i tots els gallarets. Veureu la riba dreta de l'Escalda baixa i gerda, i a l'horitzó albirareu la primera nuvolada d'Holanda, blanca i blava.

Inoblidable Anvers!"

o al final de *Croquis danesos*:

"Tot aquest paratge de les vores del Sund té l'aspecte típic de les terres de pas. Terra molt poblada, presenta, davant l'estret, arrencades, tota aquella pacotilla del món que enlluerna un instant la gent que va de camí. Aquesta presentació és feta amb aquella innocència modesta i confortable del Nord: les cases, agudes, de color de xocolata ribetejades d'una cinta blanca semblen puerils col·legiales d'uniforme. Hi ha els hostals i tavernes corresponents, la musiqueta que agrada, les sirenes d'ulls blaus i de galtes rosades, abundants, sota la roba florejada, els aparells automàtics, les barberies complicades que treuen l'engrut aspre de la mar, la coloraina mirobolant i les joies de llautó, el vici que enerva una estona i emplena la vida d'ombres amables. El Sund és l'escalda de les dones rosses i de les campanes. Les boies de l'estret posen una nota greu sobre la joia efímera i el foc d'encenalls de la terra hospitalària. Ara en aquest temps es veuen gronxar les seves anques negres i pesades sobre l'esquena tot just perceptible del banc de sorra groc que assenyalen. A l'hivern, el soroll de les campanes submergides en la boira espessa deu tenir ressonàncies estranyes. Aquest soroll espars us penetra fins a les entranyes, us desfà els sentits en una dolça vaguetat, s'acosta i s'allunya, torna i se'n va, com si la bolva de fang del vostre cos flotés sobre una onada de la mar de la infinita dispersió i del no-res etern sense claror."

En aquesta *Suite Nòrdica*, l'escriptor Josep Pla s'embriaga de la Pura Realitat. Ja no són els sentits els que prenen part únicament en la visió del món: és tot el cos. La visió fora dels ulls, sobre la qual Jules Romains diu que ha fet experiències, diríem que pot comptar amb una experiència més. La sensació del món torna a Josep Pla poeta. Neix, a la *Suite Nòrdica*, un ritme trepidant, intens, una angoixa d'expressió que no encerta el lligament sintàctic. La vida del que veu venç a l'estil. Tal passa en aquest final de l'article *Jutlàndia*:

"Mentrestant el crepuscle avançava i el cel anava prenent aquell punt de condensació fina, aquella clarícia blava que té en aquest temps la nit en aquests països. Es pot dir que no hi ha nit, i si n'hi ha dura una hora o dues. El cel es torna de seda, té una vaga lluminositat interior i reculada, esdevé d'un blau incert barrejat amb grisos i perles. Les coses es desdibuixen, es tornen pàl·lides i exsangües com si es desmaïessin, i conserven a primer terme una duresa de ratlles obsessionant. Tot, mig esvaït, sembla que sua un greix groc i pàl·lid. Nits nòrdiques, insomnis, dones rosses, de mantega fresca, camises blanques, boca seca, cor agre, campanes tristes, converses vagues, fiscorns de la Salvation Army, bergantins i roses en els tatuatges! Nits nòrdiques, campanes tristes, converses vagues, vaixells fantasmes, sirenes fosques i trèmules, peix cru i cocaïna rosada; cartes de poker, ginebra tèrbola, una Bíblia negra i sango-lenta, com un bistec frigorificat entre les copes d'una taverna! Nits nòrdiques, insomnis, amb una sola estrella, vent que frisa, cordes que grinyolen, embriacs dolços, cops de cap per les parets, fustes que es trenquen, una dona, cara de cavall entre una llum de taronja, boca seca, cor agre, riells vermells, sirenes fosques, converses va-

PL. N.º XVI. — DOS LEKITOS ÀTICS

gues, pluja menuda, greix pàl·lid, campanes tristes, cors i noms oblidats en els tatuatges, peix cru i cocaïna rosada! Nits nòrdiques, insomnis, i la terra que volta incansable entre una cinta incerta, condensació fina, clarícia blava, grisos i perles.”

Si ningú com nosaltres sentirà mal gust al cor davant molts estirabots de Josep Pla, tampoc ningú com nosaltres amarà la prodigiosa evocació del gran escriptor de viatges que ha voltat tota Europa de bracet amb el Dolor, portant al seu darrera l'interès i l'amistat artística de tota la gent sensible que hi pugui haver a Catalunya.

JOSEP-F. RÀFOLS

J. COLOM

DUES LLEGENDES VALENCIANES DE BLASCO IBÁÑEZ

LA figura d'aquell home que constantment prengué el pseudònim de Constantí (o Constantino, quan escrivia en castellà) Llombart, no és massa coneguda com a promotor de la renaixença valenciana. I caldria que ho fos; caldria, així mateix, estudiar la seva personalitat en un llibre que, ensems, reflectiria necessàriament un tros interessantíssim del segle dinovè. Ara com ara, serà bo de recordar algunes dates. Llombart va viure de 1849 a 1889. A les Escoles Pies demostrà poca afició a l'estudi, raó que induí els seus pares a ficar-lo d'aprenent en casa d'un relligador, on els lleures de la tasca li feren nàixer el gust de la lectura. Aleshores volgué seguir una carrera, però hagué de renunciar-hi per dissorts familiars i d'altra mena. Figurà molt activament en la política, escrivint, entre altres coses, uns *Cantos republicanos* per a l'orfeó del Centro Popular Instructivo, que li valgueren el títol de soci de mèrit. Després anà separant-se d'aquesta política per consagrar-se a la literatura, de la qual fou un veritable professional. L'any 1872 publicà, amb la col·laboració de poetes catalans, mallorquins i valencians, un aplec d'epigrames retolat *Niu d'abelles*. Malgrat que, potser pel professionalisme suara alludit, hagué d'esciure, ultra articles periodístics, peces teatrals, composicions poètiques i altres treballs en llengua castellana, pot ben dir-se que d'ençà de l'any esmentat, el voluntariós home de lletres pensà constantment en el problema lingüístic de València. En aquest sentit publicà noves edicions d'obres antigues (com les festives del Pare Mulet, l'*Alabanza de las lenguas*, de Viciana); obres populars, com la susdita col·lecció epigramàtica i altres d'un caient purament local; obres històriques com *Valencia antigua y moderna*, que és una guia urbana, i *Los fills de la Morta-Viva*, que és un recull d'articles bio-bibliogràfics referents a literats valencians dels segles XVIII i XIX. I el 28 de juny de 1878 exposà, per primera vegada, en una reunió feta a l'Ateneo Casino Obrero, el pensament de fundar una societat d'amadors de les coses de la terra, que fou Lo Rat Penat.

L'objecte d'aquest article demana, però, un paràgraf a banda per tractar de certa publicació de Llombart titulada també *Lo Rat Penat* i subtitulada *Calendari llemosí*. Josep Maria Puig i Torralva, distingit escriptor que ajudà a Llombart en la direcció del dit calendari, escriví: "En Constantí Llom-

bart, com tots los poetes valencians, apellida llemosina á sa llengua nativa. Nosaltres, sobre este punt, som de molt distinta opinió, puix creem fermement, y d'aixó nos ocuparem ab lo degut deteniment en altra part, que la llengua del Túria, com la del Llobregat, es catalana." Cal dir que Llobart, malgrat aquesta inexactitud, no mancà gaire a l'ortodòxia catalana. Per convèncer-se'n és suficient fullejar el calendari, on conviuen els noms més il·lustres de Catalunya, de Mallorca i de València amb completa llibertat d'expressió. Al primer número, que no és, precisament, el més significatiu, trobem un estudi d'Aulèstia i Pijoan sobre la decadència de la marina catalana; un treball de Botet i Sisó sobre la tendència i caràcter de la llavors moderna literatura catalana; unes apuntacions de Lluís Tramozeres referents al quiròpter que dona nom al periòdic; versos de Llorente, Víctor Balaguer, Ubach i Vinyeta, Francesc Matheu, Pella i Forgas, Riera i Bertran, Guimerà, Josep Boddria, Careta i Vidal, Iranzo i Simon, el mateix Llobart, etc. La majoria dels altres números del calendari constaten a la coberta abundosa col·laboració femenina, la qual, en 1882, és integrada per Na Maria de Bell-lloch, Na Lluïsa Duran de Leon, Na Magdalena García Bravo, Na Dolors Moncerdà de Macià, Na Manuela Agnès Raurell i N'Agna de Valldaura.

Ara bé: el calendari, tan interessant per totes aquestes raons, ho és també per haver publicat dos escrits de l'avui famosíssim novel·lista Vicents Blasco Ibáñez, nat al 29 de gener de 1867, data que cal tenir en compte per deduir l'edat que tenia en escriure aquelles dues narracions que, seguint la correntia del temps, eren dues llegendes.

* * *

La primera de les llegendes duu per títol *La torre de la Boatella*, va ésser publicada a les pàgines 81-88 del calendari corresponent a l'anyada 1883 i és datada del mes de novembre anterior.

Comença per una descripció que copiarem al peu de la lletra per tal de donar una mostra d'estil, de lèxic i d'ortografia:

"Era una nit del mes de Setembre, fresca y serena, d'eixes que tant abunden en la nostra patria, y en que un cel blau y poblat d'estreles cubria á la ciutat de Valencia, que encara que sitiada per lo ejércit de En Jaume I, Rey de Aragó, se encontrava en poder dels alarbs, los quals desconfiaven no pèdre-la.

"La nit fea ja una bona estona que habia tancat, y no se escoltava altra cosa en la ciutat que lo crit de atenció dels centineles sarrahins que es pasejaven per les enmarietades muralles, y les veus del atalaya que vigilava lo camp cristiá; tot aso junt ab los mil roidos que la nit murmulla, que lo Guadalaviar fea al correr per lo seu llit de pedres y lo aire al pasar per entre les rames dels arbres, duent en ses ales los perfums del taronjer.

"Los carrers de la ciutat estaven deserts, y en les poques finestres que les cases tenien, no se vea ni una llum; res absolutament: lo silenci morava en la ciutat.

"Prop de la porta de Boatella habia un tortuós carrer, en lo qual se alcava un magnífic palau construït ab tota la voluptuosa arquitectura árabe"

I en aquell palau viva Alí-Jusef, un conspicu musulmà ja prou vell, però que encara servava vigoria als braços per lluitar contra els enemics.

Poc a poc lliscaren pel carreró set ombres blanques, que anaven picant a la porta del palau, la qual era oberta per un esclau negre portador d'una llàntia d'argent.

I els nou homes s'endinsaren fins arribar a una cambra fastuosa, on Alí-Jusef, que era llur pare, reposava entre coixins i alcatifes.

—Fills meus! — els va dir. — Els infidels cristians ens van llevant el que teníem. Avui tot just podem comptar amb la volguda ciutat de València. I si hom no posa aviat remei amb mà potent, també ella serà presa.

I els fills, agafant les dagues, li feren avinent que eren disposats a tot.

Aleshores, el vell de barba blanca els va comunicar que a l'endemà, quan els cristians redoblessin l'atac per la repetida porta, hi haurien d'anar ells deu per defendre-la tots sols. Per què? Perquè els nou germans tenien una germana formosa que passava la vida entre les flors del jardí i a la qual ningú no havia vist el rostre; perquè aquella donzella va ésser deshonorada per un ambaixador del rei aragonès; perquè el mal cavaller anava al costat del monarca i s'oferiria, sense saber-ho, al desig de la venjança...

Blasco Ibáñez comença el segon capítol amb una descripció de l'albada que comportava el moviment d'estols per envestir la urbs.

Damunt una de les torres que defensaven la porta de la Boatella eren ja Alí-Jusef i la seva fillada.

La gent cristiana avençava, avençava... Però sobtadament caigué en un parany que la va dividir. I les forces que anaven al davant varen ésser escomeses per gran nombre de mahometans. El rei Jaume, en adonar-se'n, corregué vers el lloc de perill.

No tardà a rebre un cop de sageta disparada pel fill major d'Alí-Jusef, la qual va treure's amb pròpia mà i va fer estelles. Després tornà a la contesa amb tanta de renovellada coratgia, que els musulmans varen haver d'aixoplugar-se dins les muralles.

Ja era atacada la torre, ja eren atansades les escales, ja formiguejaven els cristians! El pare i els fills feren caure una pluja de pedres i, en acabat, voleiaren mortíferament les destrals.

Però també d'ells en morien. I Alí-Jusef, amb mirades com a llampecs, va veure morir cinc dels fills, sense que — ai las! — veiés el lladre del seu honor.

De sobte va remarcar que tenia els peus calents. Els peus? No: era tot el sostre de la torre, abrandada de foc interior.

I pocs moments després s'enderrocava amb gran terrabastall, cruixits de bigues, flames com a llençols vermells i grans núvols de fumaguera.

Era consumat el sacrifici, inútil per una banda, car els cristians s'apoderaren de la ciutat al cap de poques jornades i fructífer per altra banda, car en la mateixa ciutat fou batejada una galant musulmana que, tot seguit, es va maridar amb el cavaller del rei.

* * *

Emili Gascó Contell, al segon capítol del seu llibre *Blasco Ibáñez*, parla d' "una llegenda que Blasco va escriure en dialecte valencià als quinze anys, *Fátima*, i que constitueix, per la forma d'evocar les llegendàries baralles cristiano-moresques i pel colorit dels seus trets, una dada irrefutable per demostrar com eren ja arrelades en el seu temperament les fortes facultats literàries que havia de palesar en l'esdevenidor". I després, incidentalment, afegeix que fou "publicada Dios sabe en qué remota revistilla de provincia".

Fatimah — així ho escriu l'autor — fou publicada a les pàgines 106-125 del calendari de l'any 1884, datada en octubre de l'any anterior, dedicada al distingit escriptor i popular poeta En Constantí Llombart, i signada així: V. Blasco Ibáñez.

L'anterior llegenda anava signada per: Vicent Blasco. Com es verificà el canvi?

Ho explica Camille Pitollé al capítol segon de *V. Blasco Ibáñez, ses romans et le roman de sa vie*: "Els primers assaigs literaris del mestre — diu Pitollé — duïen la signatura V. Blasco. Però com que en aquella època hi havia a Espanya un bon dramaturg i bon periodista anomenat Eusebi Blasco — — el nostre principiant no va tardar a afegir a la seva signatura avesada el cognom de sa mare perquè hom no caigués en la temptació d'atribuir a altres les produccions de la seva ploma." Cal afegir, com veurem més endavant, que a la mateixa publicació col·laborà un Rafael Blasco.

I cal remarcar, així mateix, la gosada catalanització del segon cognom.

Argument de la llegenda?

Sidi Aben-Faraje, home borni i amb un costuró que li creua el rostre, càstig dels rumins i walí de Yahia, rei de València, es bellugava una nit en son llit de pells de tigre sense que la fada de la son li tanqués els ulls. I volia adormir-se, car totes les nits somiava que li apareixia una bellíssima ombra femenina, una donzella de negres cabells i coll com l'escuma de la mar. Però no podent atrapar la son, s'aixecà del llit, passejà per la cambra de la fortalesa fronterera i tregué el cap a una finestra.

"Lo walí — diu literalment l'autor — mirà a lo lluny y vá vorer allá en les montanyes alguns punts lluminosos que s'apagaben y encenien rápidamente, los quals no eren altra cosa que les senyals, fetes per les torres atalayas pera indicar que los cristians habien fet alguna algarada per aquells contorns."

I Aben-Faraje, que tenia una ànima molt bel·licosa, féu preparar tot seguit una cavalcada de beduïns que, amb ell al davant, corregueren que corregueren fins a veure un poblet coronat de flames.

Les flames d'aquell poblet musulmà les havien produït els cristians aragonesos, molt inferiors en nombre i ja lassos que, per ambdues raons, es veieren obligats a la retirada.

Un d'ells es disposava a muntar en un poltre duent una dona embolcallada en un barnús; però, aleshores, Aben-Faraje, abans insensible a l'amor, es va sentir atret per aquella dona. I com que el cavaller cristià ja corria entre les cases flamejants, hagué d'esperonar la seva bèstia. L'acaçat, endut per la fúria, topà amb un arbre i rodolà per terra. I poc després, mitjançant un singular combat, moria a mans d'Aben-Faraje.

Aquest va dir a la dona que, plena d'indiferència, havia presenciada la lluita:

—Estrella del matí! Llum del cel! Rosa del paradís! Qui ets?

Asseguts damunt la molsa d'una fonteta, la dona va descobrir la faç. I el walí veié que aquella dona era la que apareixia en els seus somnis.

—També tu — confessà ella — apareixies en els meus. I per això he vingut a cercar-te des de l'Àfrica...

I a continuació recontà falsament la seva història que finí amb aquests mots:

—T'estimo com el cec la llum, com la flor el sol i l'aigua, com el guerrer la lluita.

Inclou després Blasco Ibáñez una altra descripció de la València matinal. "Les portes de la ciutat — diu literalment — acababan d'obrir-se, mes no pera donar pas com altres dies als llauradors que, carregats de comestibles, venien a vendre al mercat, sino pera qu'estos entraren vestits ab ses millors robes montats en sos ases y portant á la grupa envoltas en son haïke á les selmes dones.

"Aspecte de festa tenien los alarbs de l'horta qu'entraben en la ciutat; los carrers d'esta no ho demostraben manco, puix per ells veense grans bandades de músichs que tocant atambors, anyafils y donsaynes despertaben als dormits habitants indicantlos qu'anaba á verificarse una festa, mentre qu'en la plaça major los alarifs dirigien á tota presa la construcció d'un entens palench pera correr anells y canyes."

Fatimah—l'aimada d'Aben-Faraje—anava a casar-se amb el rei Yahia. Per què?

Pocs dies després del tràgic encontre, va manar el rei de València que els seus walís acudissin a la capital. I Aben-Faraje hi acudí amb Fatimah que, malgrat haver-li fet aquelles declaracions amoroses, li demostrava més esquerperia cada jorn.

Yahia, que era en la plenitud de la seva vida i que no s'associava amb les manyagueries concubinares, volia una nova amor. I la trobà, no sense

entrebancs, en veure Fatimah, la qual li hagué d'ésser cedida per Aben-Faraje.

Una vegada acomplides les cerimònies de ritual, restaren a la cambra d'honor els tres personatges de la llegenda. I llavors la dona va demanar, com a present d'esposalles, el cap d'Aben-Faraje. El rei — que prèviament havia accedit a la petició — féu un posat de tanta estranyesa que la peticionària hagué de fonamentar el que demanava.

Tenia antany una germana pura i bella, el cor de la qual mai no havia bategat per cap home. Però el rei de Tolèdol, pare de Yahia, trameté com ambaixador al Marroc un cavaller anomenat Ali-Gazul, del qual restà enamorada la donzella. És varen casar. I anant per la mar, camí de València, foren presos per la tempesta que esfonsà la nau. Miraculosament arribaren a la platja Ali-Gazul i la seva esposa. Vora la mar era un castell. Però el governador, Aben-Faraje, en lloc d'ésser hospitalari, matà a Gazul, abusà de la dona d'aquest i la va vendre a uns pirates de Berberia que, havent mort aquella, la tiraren a la mar.

I Fatimah s'havia dedicat a recórrer el món per trobar l'assassí. Ara, insistia a demanar el seu cap.

Poc després, efectivament, s'aixecava ple de braçalets, un braç amb una arma blanca i tallava el coll de l'home odiat.

Tot seguit anà als braços de Yahia, amb el qual visqué molt de temps, absorbint-li de tal faisó les activitats i energies que se'n derivaren greus alteracions polítiques, a conseqüència de les quals hagué de sortir del palau i anar a una alqueria de l'horta on ja vivia l'amada.

Com que els enemics el varen seguir i assetjaren la casa, el rei, per no morir a les mans dels traïdors, no tenia més remei que ésser mort per Fatimah. I Fatimah li clavà al pit el coltell amb mànec de pedreria. Després, se'l clavà ella.

Així morí — diu Blasco Ibáñez — l'heroïna d'aquesta llegenda, la qual, segons opinió d'un poeta alarb d'aquells temps, era un dimoni que per causar la mort del walí i de Yahia, havia tancat Alah en el cos d'una hurí.

* * *

Quin record ha servat Blasco Ibáñez d'aquells anys juvenívols?

Un record, val a dir-ho, que no sembla gaire respectuós, sobretot si hom el considera transparentat en dos personatges de *Mare Nostrum*, la novel·la, editada probablement en 1917, que conté — passeu el mot — major quantitat de Blasco Ibáñez, car a les evocacions valencianes, fetes amb gran finor i sentiment, s'uneixen les tendències cosmopolites, no sempre tan reeixides, donant per resultat un antecedent del cicle novel·lístic — ara en ple desenrotllament — on ajunta una acció hodierna i una acció pretèrita.

Un dels personatges alludits és Esteve Ferragut, tercera quota del Col-

legi Notarial de València i que abans havia estat Notari a Catalunya. Per formar part d'unes quantes societats regionals es creia obligat a ésser antiquari. I quan els llauradors el cridaven a llurs barraques i alqueries, furonejava per elles i treia objectes de l'avior amb els quals omplia el seu domicili: taules admirablement treballades; llibres amb relligadura pergamena; espasins amb mànec de nacre; faldes de brocatell amb roses plenes de bledania.

L'altre personatge és Carmel Ferragut, el primer civilista de l'època, però home més decantat als versos que als plets. Tenia un despatx amb nombroses cabotes de guix que representaven els caps dels majors poetes des d'Homer a Víctor Hugo. També hi havia carones de fulles daurades, copes argentines, nus marmoris, plaques de diversos metalls en els quals esclatava el nom del poeta Labarta.

En anunciar-se uns Jocs Florals, tremolaven els competidors per si li abellia algun dels premis. Molt planerament obtenia — diu Blasco Ibáñez — la flor natural destinada a l'oda heroica, la copa d'or del romanç amorós, el parell d'estàtues dedicades al més complet estudi històric, el bust de marbre per la millor llegenda en prosa i fins el bronze d'art que recompensa l'estudi filològic. Els altres solament podien aspirar a les romanalles.

Sortosament — continua escrivint Blasco Ibáñez — s'havia confinat dins la literatura regional i la seva inspiració no admetia més abillament que el vers valencià. Llevat de València i les passades glòries d'aquesta, tan sols la Grècia mereixia la seva admiració. Una vegada a l'any el veia Ulisses — el seu fillol — posat de frac, amb el pit constellat de condecoracions i amb una cigala d'or a la solapa, distintiu dels felibres de Provença. Era que hom anava a celebrar la festa de la literatura llemosina.

I el famós novel·lista, després d'alludir amb to displicent als Jocs Florals, diu: "Labarta, després de transcorreguts dos cents anys, no havia arribat a perdonar a Felip, dèspota francès que va substituir als dèspotas austríacs. Ell havia suprimit els furs de València. *Maleït sies, Borbó!*.... Però li ho deia en vers i en llemosí, circumstàncies atenuants que li permetien ésser partidari dels successors de Felip el Maleït i haver figurat uns mesos com a diputat mut del govern".

* * *

En 10 de febrer d'enguany va publicar-se, potser no per primera vegada, a *El Día* — periòdic d'Alacant — un article amb la signatura de Claudi Miralles d'Imperial i Barrie, i amb el títol d'*Un valencianista oriolano*. El treball, efectivament, estudiava, poant en el llibre *Escritores de Alicante y su provincia*, de Manuel Rico i Adalmir Montero, la figura d'un valencianista d'Oriola, la ciutat que més va patir arran de la pugna amb Felip V, puix va perdre el verb ancestral, no solament en les esferes de la llei i en les esferes protocol·làries, sinó en els llavis del poble. Li deien Rafael Blasco i Moreno. Hi va nàixer el 3 d'agost de 1836. I foren els seus pares el metge Jeroni Blasco i Monpeau i Maria

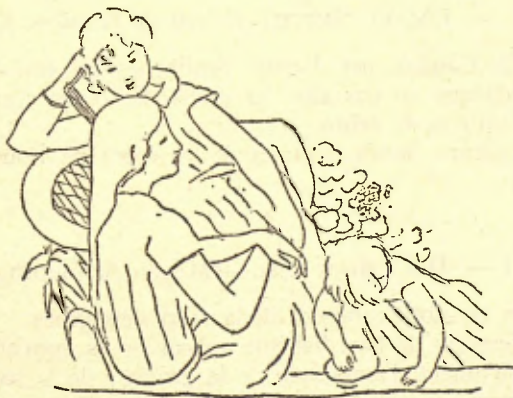
Moreno i Salas. En tenint vint anys anà a València, on posteriorment fou director del *Diario Mercantil*; vice-president de l'Acadèmia de Legislació i Jurisprudència; colleccionador de ceràmica saguntina que, en morir ell, passà a l'arqueòleg Francesc Caballero Infante; membre de la junta directiva de l'Orfeó valencià; soci corresponent de la Diputació Arqueològica de Sevilla i de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona; secretari de l'Ajuntament. Després fou jutge de Xelva, Mahó, Guadix i La Unión. Essent magistrat a Castelló de la Plana, morí el 22 de juny de 1884. Aquest senyor va col·laborar al moviment literari valencià, conreant particularment la poesia, de la qual duu mostres el llibre esmentat i el mateix calendari de *Lo Rat Penat*.

Ara bé: creu el senyor Miralles d'Imperial i Barrie que els referits personatges de *Mare Nostrum* són inspirats per Rafael Blasco i Moreno, amb una filla de la qual, bondadosa senyora, es va mullerar, en 1892, Vicents Blasco Ibáñez.

* * *

No creiem, però, en aquest abast purament personal dels dos personatges. Potser fóra més adequat veure en ells un simple reflex dels temps juvenils de l'autor. I en aquest cas la caricatura recauria d'una manera indirecta damunt de qui l'ha feta.

FRANCESC ALMELA I VIVES

M. A. ESPINAL

ELS NOSTRES GRAVATS

PL. N.º XIII. — MARIAN A. ESPINAL: *Interior*.

Les dues figures d'aquesta composició són d'una gràcia — tota en línies corbes — extraordinària.

Hi ha una clara atmosfera lletosa.

I la catifa multicolor d'esmirna que atorga com una mena d'intimitat doble i de doble flongesa a les dues figures femenines — (complementàries? suplementàries?) — de l'habitació.

PL. N.º XIV. — JOAN COLOM: *Dia de mercat a La Bisbal*.

La forta i harmònica coordinació de la matèria i de la llum en les millors pintures d'En Colom és una cosa resolta.

El modelat — sense cap subratllat de volums bàrbar — és un modelat comú.

La fusió es fa amb una normalitat visual perfecta.

La matèria i la llum en els seus quadros formen, com si diguéssim — (característica dels mestres) — una mateixa pasta.

PL. N.º XV. — ISMAEL SMITH: *Retrat de Francesc Cambó*.

El retrat d'En Cambó, per Ismael Smith, és un cap — diríem — fet més aviat amb els nervis que no pas amb les mans. És d'una tècnica excitada. Cada cop de dit sembla un cop de febre.

Recorda, per alguna banda, algunes de les coses de Bourdelle, més turmentades i vehements.

PL. N.º XVI — *Dos Lekitos àtics*.—(Museu Arqueològic de Berlín).

Els lekitos són la subtil ceràmica de la mort dels grecs.

En cap manifestació de l'art hellènic aplicat no és marcada potser, tan purament i tan exquisidament, l'empremta de la gràcia i de la serenitat àtiques, com en aquests blancs gerricons aladament decorats.

La mort no és, a través d'ells, cap esquelet. És una tèbia encaixada de mà sincera. És un bes pàl·lid — dolç encara — de violeta...

VÀRIA

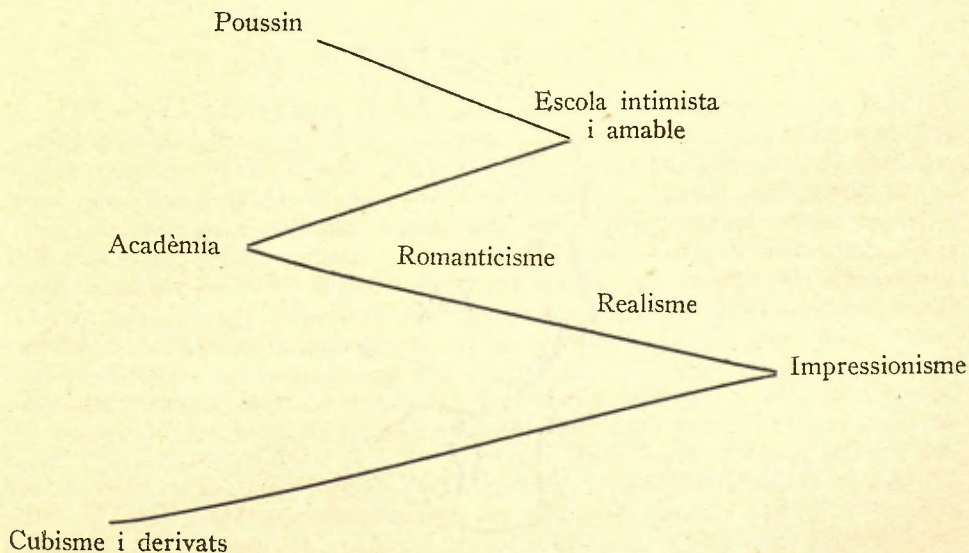
UNA SÍNTESI EN ZIGA-ZAGA DE LA PINTURA FRANCESA

Sr. Josep M. Junoy.

Distingit amic: Tornant a allò de què parlàvem l'altre dia, aquí trobareu el que desitjàveu.

No és cap hipòtesi, són fets que trobareu a la història de la pintura francesa.

[És, com si diguéssim, una síntesi en ziga-zaga de la pintura francesa.]

Les accions o reaccions que han distingit a la pintura francesa i han fet que anés, aquests darrers temps, al davant les altres, és efecte del gust per la plàstica o per la pictòrica; plegat, demés, per la lògica i el racionalisme portats a les últimes conseqüències, han donat un Poussin o un Seurat.

Les reaccions pictòriques són lentes. Les reaccions plàstiques són ràpides.
A Poussin, segueix la reacció pictòrica. Cal 50 anys.

Cal Mignard, Latour, Chardin, Watteau, Boucher, etc.; per fer el ple amb Fragonard.

A Fragonard, segueix ràpida la reacció plàstica de David, que fa el ple amb David mateix.

Segueix a David, la reacció pictòrica del romanticisme. Cal 50 anys. Cal Gros, Delacroix, Courbet, Corot, etc., per fer el ple amb l'impressionisme.

A l'impressionisme segueix ràpida la reacció plàstica del cubisme.

Són, cada època, els mateixos papers.

Les reaccions es repeteixen, cada vegada més sistemàtiques.

David més sistemàtic que el mateix Poussin.

L'impressionisme passa de la mida pictòrica de Fragonard.

El cubisme, encara més sistemàtic, porta la plàstica on l'ha portada.

El gust per les reaccions, cada vegada més agafat pels cabells, substitueix la tradició i el curs de la perfecció i n'és la víctima la pintura del nostre temps.

On anirà a parar la propra reacció?... Equilibri?...

Vostre afectíssim amic,

SISQUELLA

Sant Pere de Ribas, 15-2-1927.

J.-F. RAFOLS

NOTES

FRANCESCO PETRARCA

Amb motiu del sisè centenari del Petrarca, LA NOVA REVISTA, com a homenatge a l'altíssim poeta, s'honora publicant unes traduccions de Maria Antònia Salvà, ben dignes d'ell.

No és pas el Petrarca un nom que esmentin molt sovint les noves generacions literàries, i fins no mancarà qui el trobi un valor gastat i un poc démodé. No obstant, entre els que creuen que la gràcia i l'elegància són alguna cosa en poesia, servarà un nom sempre reverenciat i una estimació especialíssima.

La poesia del Petrarca s'engendrà en el connubi de la poesia clàssica llatina amb la provençal. És la pompa llatina alleugerida per la gràcia provençal; sovint hi veiem els tòpics virgilians dits amb la cortesia de Provença, aquella gentilesa que fa que en la poesia d'aquells temps ens sembla com si, a l'acabament de cada estrofa, ens fessin una reverència i ens somriguessin. Les al·lusions a la cortesia són habituals en els poetes d'aleshores. El Petrarca clou una de les seves cançons dient:

Canzone, io t'ammonisco
Que tua ragion corteselemente dica...

La cortesia, que és com dir gentilesa, gràcia, leggiadria per dir-ho amb una paraula ben del Petrarca, és el nou matís, la novetat més essencial, amb què aquest poeta enriqueix la vella retòrica romana, que brostava de bell nou. Les formes clàssiques queden de tal faísó renovades i rejuvenides que gairebé no les reconeixerieu; vénen amb una passa tan alada i voleiadissa que no en sentiu el trepig, són cra esveltes i àgils com unes adolescents, i les circumda una claror rosada com de punta de dia. El Renaixement albejava només, i l'Humanisme del Petrarca és un Humanisme de començament, té una càndida, fresca claror matinal. Com avenint-se amb aquest fet, la poesia del Petrarca ens evoca sovint visions matinals; les imatges que ens suggereix se'ns presenten a la imaginació entre llum de matí, entre les clarors rosades i fredes amb què el dia comença, potser perquè intuïm una afinitat entre el rubor amb què l'albada colora totes les coses, i la delicada pudícia tan característica d'aquell poeta, o potser perquè trobem una semblança entre aquella fina claror intel·lectual que illumina el món del Petrarca, aquella llum que illumina però que no escalfa, amb la resplendor de punta de dia que aclareix ja, però que és encara gèlida. Quan, per exemple, ens parla de la Primavera en aquella estrofa meravellosa:

Zefiro torna, e'l bel tempo rimena,
E i fiori e l'erbe, sua dolce famiglia,
E garrir Progne e pianger Filomena,
E primavera candida e vermiglia...

és ben bé un matí que veiem: el darrer vers ens omple els ulls de llum d'aurora.

La poesia del Petrarca neix de l'encontre de dos mons ben diferents. És un punt saborosíssim d'equilibri entre dues forces contradictòries: entre la poesia clàssica, objectiva, projectada cap al món exterior, i la provençal que guaita ja cap a l'interior, i amb la qual s'inicia el subjectivisme. Lentament elaborades en el món interior, les formes poètiques de Petrarca són totes trèmules de tendresa intel·lectualitzada, se'ns apareixen amb la tímidesa i l'encongiment d'unes sensacions que han viscut llargament en els replecs més profunds, específics i sensibles de l'esperit, i que de sobte ixen a l'exterior.—JAUME BOFILL I FERRO.

■■■■■ ALBERT PESTOUR, POETA LLEMOSI

Temps era temps, hom havia designat la parla vernacular amb el nom de *llengua llemosina*.

En llemosí sonà lo meu primer vagit proclamava — amb aquella ampullosa vehemència que tant ens commou — l'Aribau, en la seva *Oda* memorable. I repetia, en aquesta peça inicial del nostre Renaixement, tres o quatre vegades més, aquella denominació. Certament que, ben tost, una elemental seriositat científica, una mica de documentació històrica, esvairen l'equívoc, que rastrejà quelcom encara en alguns poetes posteriors.

Avui l'equívoc ja s'és esvaït del tot. Esvaït i àdhuc superat. Car avui ja són els mateixos llemosins els qui lloen i vindiquen la veritable llengua llemosina; ja hi ha fins i tot poetes assenyalats que amb el simple ressò de llur cant palesen d'una manera viva i bella la diferenciació familiar, l'existència distinta, però lligada, de totes dues llengües, la nostra i la llur, que una nomenclatura arcaica havia confoses.

Albert Pestour, en son quart llibre de versos, suara aparegut, *Lous Rebats sus l'Autura*, ens dona un aplec de "vers limousins", on el sentit idíl·lic del paisatge i l'espontaneïtat dels motius decorativament bucòlics troben una escaient expressió de reflexiva ingenuïtat artística. La natura hi és experimentada i viscuda com un festeig joliu, i tots els moments naturals hi cobren una harmonia ponderativa selvàticament aromosa, on la senzilla observació descriptiva obté una força de comprensió eloqüent.

Pestour, doncs, amb més estricta propietat que no el nostre Aribau, al final del seu interessant llibre — que Charles Maurras, donant fe del seu provençalisme, encapçala amb un "poème liminaire", d'un sintetisme epigramàtic, escrit en la seva llengua — pot dir:

*Lemouzi, dins ta lengua a goust d'aulana,
a l'odour de pa, de rosa e de miiau,
ai tournat troubar ma doussa ama anciana
e sous raibes essigats pauc per pauc.*

I pot coronar aquest volum — espill de fidelitat terral — dient, en el seu sonet *A ma maire*, advocació feliç:

*...e sei segur que, aus ciaus, res ne pot mais te plaire
que de m'auvir prejar per tu en lemouzi...*

■■■■■ UNA ASSOCIACIÓ D'ESCULTORS

Es parla, poc, relativament, de la nostra escultura contemporània.

És una gran injustícia.

El nostre clima, la nostra geografia, la nostra tradició reclamen, exigeixen, tant o més que uns bons pintors, uns bons escultors.

De bons escultors — i entre aquests bons escultors, n'hi ha alguns de primera categoria —, no ens en falten. Els noms dels que integren la flamant Associació que assenyalem avui, en són bé prou una garantia i una prova. Els Casanovas, els Dunyac, els Rebull, els Borrell i Nicolau, els Viladomat, els Martorell i els Jou, socis fundadors, i els invitats Gargallo, Claret, Manolo, Pujol, Biosca, Vives i Fenosa, formen, dit sigui sense hipèrbole, un conjunt magnífic.

L'objecte de l'Associació és de fer una exposició anual d'escultures, dibuixos i projectes d'escultures als Establiments Maragall.

S'ha fixat la data del 30 d'abril per a la primera d'aquestes exposicions. — J.-M. J.

■■■■■ A PROPÒSIT DE GERTRUDIS, DE J. V. FOIX

Somni + lirisme + subconscient + intuïció + relativitat + retòrica + introspecció + lògica subjectiva + influències i/o coincidències: Reverdy-Einstein, Max-Jacob-Freud = Avantguardisme? Romanticisme? Classicisme? = Un avantguardista neo-romàntic classicitzant = J. V. FOIX.

En Foix és un cas únic en les lletres catalanes. Un cas únic de sensibilitat i d'anticipació. Un superrealista "avant-la-lettre". Quan els "nouveaux rapports" entre les coses materials i les coses abstractes, entre els sentiments humans i el món inanimat, esparso ja en l'ambient, eren solament percebuts per algunes rares intelligències isolades, J. V. Foix, català, vigia intelligent i alerta, n'era ja un devot fervent i apassionat.

Cal precisar bé, abans que tota altra cosa, que En Foix, molt a l'inrevés d'alguns arribistes de l'avantguardisme, encara que enamorat de les més novíssimes tendències, en el fons, resta sempre clàssic i modèlic, però, en la forma. És un dels rars escriptors que han pres cura de ben aprendre el català abans de començar a escriure. Les seves proses perfectes — models de prosa catalana, depurada, enriquida i ennoblida — el situen, amb Josep Carner i Carles Riba, entre els màxims estilistes i redreçadors del nostre idioma.

Gertrudis, que acaba d'aparèixer, pulcrament editat per *L'Amic de les Arts*, a casa l'Altés, és una selecció dels seus poemes en prosa. Aventures purament cerebrals, de generació espontània, sense acció real aparent; somnis d'un recòndit i refinat sadisme; seductores visions apocalíptiques. J. V. Foix és destre a donar forma literària a estats anímics inconscients, a descriure escenes que transcorren "en les avingudes subterrànies del pre-somni", més enllà — o més ençà — de la intelligència, en l'encavallament dels instints i dels més secrets sentiments del seu ésser, transfigurades i transposades amb ajuda de la seva exaltada i sensible imaginació. Somnis que, com a tals, poden ésser objecte d'un examen psicoanalític i revelar-nos, una vegada més, el "refoulement", el domini dels complexos freudians evidents. (N'hi ha prou amb remarcar la innombrable pullulació de símbols onírics.) I, al fons del fons, inconfessada una recerca adalorada de la Veritat.

Si el superrealisme consisteix a deixar la imaginació en llibertat, a fomentar la seva fermentació morbosa, a respectar el desordre de la raó, a cultivar la imat-

ge per ella mateixa, l'obra d'En Foix entra de ple dintre les seves doctrines. En les seves proses les imatges es succeeixen, agudes, vibrants, juxtaposades, d'un colpidor poder suggeridor. A vegades, brusques sincopacions escamotegen, de cop, la frase imatjada, per no deixar en contacte més que el mot concret i el mot abstracte dels extrems, obtenint així un sorprenent efecte electritzant.

És perillós, però, imitar el seu estil; l'embraguessa produïda per l'exaltació verbal podria menar fàcilment a un abús de retòrica, que J. V. Foix ha sabut, fins ara, evitar.

Quan el món exterior esdevé hostil a nosaltres, quan l'enorme desproporció entre el desig inexhaurible i la seva mesquina realització se'ns fa més palesa, quan la realitat ens colpeix més despietada i cruel, sentim — fortament i confusa — la fretura d'una vida imaginària, d'un fantàstic paradís ideal, d'un país aeri i blau on refugiar-nos. Amb el filtre de la imaginació, el mateix dolor pot esdevenir una joia. J. V. Foix ha reeixit plenament en aquesta evasió. Si poesia — com digué Goethe — és deslliurança, *Gertrudis* és poesia, vertadera i colpidora poesia; la seva forma lírica hi ajuda; que no endebades és En Foix — polígraf — un poeta excel·lent i delicat.

Pensem ocupar-nos aviat, extensament, de l'obra d'aquest remarcable escriptor. El breu espai destinat a aquestes notes — l'objecte de les quals és donar un àgil panorama mensual de les nostres novetats artístiques i literàries — no dóna lloc a una major amplitud.

Massa exigent amb ell mateix i avar amb els seus lectors, J. V. Foix ha eliminat de *Gertrudis* fragments interessantíssims. Trobem la seva lectura excessivament breu i esperem amb daler el seu *Diari 1918*, anunciat per a pròxima publicació. Per nosaltres, tan distanciat de les doctrines superrealistes, sigui aquesta recança nostre major elogi. — LLUÍS MONTANYA.

LECTURA DE POESIES, PER ROSSEND LLATES (Ateneu Barcelonès).

Rossend Llates féu, a l'Ateneu Barcelonès, l'anunciada lectura de les seves poesies.

La major part extretes del seu llibre *Poemes lírics*, i conegudes per tant, en ésser llegides per l'autor, prenen una personal emoció, una suggestió directa insospitada. En Llates llegeix amb una volguda sequedat, sense cap concessió sentimental retòrica. Així i tot, en alguns moments decisius del poema *A Estrella*, per exemple, la veu — i el cor — tremolaven tendrament i s'obrien — gosaria a dir — a flor de veu:

...—*Escolta, Estrella: quan em deies "vida"*
a ilavis plens: sabies "què és la vida"?
 —*Aleshores, la vida t'era jo?*
i et semblava una vida de debò?
Era dolç d'"anar fent" a la perduda?
T'omplia el cor aquella hora espremuda
com una fruita que robem a l'hort?
i el rostre encès, de llanguiment colltort,
i el bes, com una gran flonjor vermella,
i els mots que t'amagava a cau d'orella,
quan et tenia el cos molt abraçat,—

aquell parlar tendrívul i insensat?
 —És aleshores que tu em deies "vida"
 ...massa de gust, per dir-ho de mentida...

Algú ha definit la poesia dient que era *una metafísica del cor*. Aquesta definició, però, no pot aplicar-se sinó a l'alta poesia. A la poesia — com als planetes i als estels — de primera magnitud.

La poesia d'En Llates és d'aquesta categoria o llinda ja, molt de prop, amb aquesta categoria.

La seva obra — en els seus instants més reeixits de "Solitud", "Hora foscant", "L'infinít" i "L'escarabat" — és d'una ressonància poètica extraordinària, ànima endins — lírica — i ànima enfora — plàstica.

És potser, si voleu — dins la seva forma, — un poc trencada d'anglès, un poc encarcerada de corbes.

Però això, vençut i superat — com esdevé amb alguns dels defectes i vicis dels homes — serà la força definitiva i la gràcia del seu estil. La marca característica de la seva obra. El gloriós senyal — J.-M. J.

■■■■■ A LA MEMÒRIA DE NARCISA FREIXAS

L'entitat "Acció Femenina" ha patrocinat i organitzat, últimament, un projecte d'homenatge pòstum a la memòria de Narcisa Freixas, la plorada compositora i pedagoga catalana.

El projecte consisteix, en principi, a erigir un bust d'aquesta dama bondadosa i intel·ligent en un dels jardins per a infants de la nostra ciutat.

És una idea molt justa i molt delicada.

L'autora de tantes *Cançons per a infants* es mereix més que ningú d'ésser voltada després de morta, dels colors clars i de les rialles clares de la infància, que ella, en vida, tan bé va saber servir i tan bé va saber estimar. — J.-M. J.

■■■■■ VARIÉTÉS, FILM PER E. DUPONT. (Ufa, Berlín).

La cinematografia alemanya aconseguí, no fa gaires anys, de cridar fortament l'atenció dels *connaisseurs* amb una sèrie de films d'avantguarda que el *Calligari* inicià. Aquests films, fets de cara a l'*élite*, conegueren un gros èxit dins un sector reduït d'iniciats, però foren un fracàs econòmic per a les firmes comercials que curaren d'editar-los.

Els *cinéastes* alemanys, allionats pels americans, s'adonaren aviat que el cinema — de totes les arts la més universal, i indústria, a la fi — ha de plaure al major nombre possible d'espectadors, i es disposaren a *standartitzar* llur producció: és a dir, com deïem en un article recent, a fer-la intel·ligible per a tots els espectadors de l'Univers. Fou el pacte amb el públic i el triomf del lloc comú, sense menysprear mai, però, les troballes decisives d'una audaciosa etapa d'aventura. D'aquesta conciliació han nascut diversos films. *Variétés*, que s'acaba de projectar a Barcelona, és un dels més importants.

En aquesta pel·lícula, que ha realitzat E. Dupont pel compte de la poderosa Ufa de Berlín, el seu autor, damunt un pedestal fet d'un argument-pretexat baixament melodramàtic, ha bastit un edifici de gran intensitat artística.

Aquest film té totes les característiques de les millors pel·lícules germàniques,

que tenen l'expressionisme a ultrança com a comú denominador. Aquest expressionisme es troba als antípodes del plasticisme absolut de les pel·lícules franceses d'avantguarda.

En efecte: els realitzadors francesos, precedits de Louis Delluc, el precursor, aspiren a la confecció de films *fets per ésser vistos i no per ésser contats*, com ha dit Charensol, l'ardit *pionnier* de la *imatge fi en si*, i només es preocupen de la fotogènia de llurs produccions: rendiment fotogràfic dels elements que empren, condicions plàstiques dels decorats, efectes de llum, ritme d'imatges, etc. Cinema pur contra cinema d'expressió. Cicle que va des de *L'inhumaine* de Marcel L'Herbier fins als films absoluts: els films abstractes d'Henri Chomette i de Man Ray, passant per *La roue* d'Abel Gance, *Entr'acte* de René Clair, *Le ballet mécanique* de Fernand Léger, etc.

Els alemanys, per contra, com en llur pintura, tendeixen exclusivament a la realització de l'expressionisme cinematogràfic: expressió anímica, exaltació del drama i de la tragèdia, patètic ultrancer, sentiment tràgic exacerbats...

Varietés és una de tantes il·lustracions de llurs teories.

Els exteriors, els interiors, les llums, diversos trucs (per exemple, els ulls considerablement agrandits dels espectadors del *Wintergarten* que contempen les evolucions de Boss en el trapezi), en fi, tot, absolutament tot, concorre decidivament a establir una intensitat d'expressió quintaessenciada. Cap detall no ha estat negligit. Fins i tot els comparses, els *extras*, semblen haver estat curiosament seleccionats. Totes aquelles heterogènies multituds, tots aquells compactes aglomerats d'homes de port, d'espectadors de barraca de fira, d'artistes de circ, estan integrats per individus amb, cada u, particularitats fisionòmiques expressives ben definides.

Jannings i Lya de Putti, els dos principals intèrprets, presideixen el conjunt i ho dominen tot amb llur joc meravellosament sobri, que aconsegueix moments de gran profunditat per mitjans excessivament simplificats. És una expressió, la llur, que podríem anomenar interior, en oposició a una altra mena d'expressió que podríem classificar com exterior.

Ens explicarem.

Els films còmics ens forniran exemples que il·lustraran la nostra tesi. Hi ha una expressió tota exterior. L'art d'Harold Lloyd, de Georges Biscot, etc., pertany a aquesta classificació: gran terrabastall de nas, orelles i boca, epilèpsia facial, expressió tota en superfície. Hi ha, per contra, una expressió tota interior. L'art de Charlot, el més gran, de Buster Keaton (el d'abans), d'Harry Langdon, un nou vingut, pertany a aquesta segona classificació: passió continguda, immobilitat facial, *nuance*, expressió tota en profunditat. Naturalment que preferim la inexpressió terriblement expressiva d'una Santa Verge de Van Eyck, a l'expressió terriblement inexpressiva d'un qualsevol pintor d'història, per exemple: grandiloqüència declamàtòria, gènere *chanteur d'opéra*. Naturalment que preferim Chaplin a Lloyd!

L'expressió d'Emil Jannings i de Lya de Putti és absolutament l'expressió que hem anomenat interior. Aquests dos personatges, amb una immobilitat de faccions gairebé absoluta, amb una impassibilitat facial gairebé total, arriben a moments expressius obsessionants. La cara contractada de Jannings, els trets *figés* de Lya de Putti, projectats sovint llargues estones en *gros plan*, produeixen una sensació terriblement torbadora...

No podem allargar-nos més en una nota breu. Resumim: Un bon film! Un bon film que cal oposar a la degeneració creixent d'allò que fou gloriós cinema americà. Un bon film que cal oposar als acrobatismes amanerats d'aquest Douglas

que no és ni ombra d'aquell Douglas de l'optimisme patètic de *S. M. l'Amèrica* i *El senyal del Zorro*; que cal oposar als infantilismes desplaçats i *bébêtes* de la Sra. Mary Pickford; que cal oposar a les insuportables estilitzacions de la Mae Murray, aquella flor d'estufa irascible; que cal oposar, en fi, a tots els llocs comuns tronats i rebregats en curs dins els *studios* transatlàntics, inaptes a superar les conquestes admirables d'un passat gloriós. — SEBASTIÀ GASCH.

■■■■■ CARLES RAHOLA: *GIRONA*. Fullet amb diversos gravats. — Tallers Gràfics d'*El Autonomista*. Girona.

L'escriure sobre punts d'història, o el fer la descripció d'unes ruïnes, d'un monument o d'una ciutat, pot fer-se segons dues normes diferents: o bé per mitjà d'una descripció — que podríem dir-ne anatòmica — dels elements històrics o monumentals, o bé fent reviure, en la descripció, la història, el monument o el paisatge.

En el primer cas, la descripció restarà bon xic impersonal; serà més o menys verídica, més o menys acurada; però l'empremta de l'autor serà en ella com l'aigua que s'escorre per entre els dits i que no pot retenir la mà. En el segon cas, l'autor, en fer reviure el monument o el paisatge, en donarà la *seva impressió*: i aquesta sorgirà personal i vivent.

Aquesta segona norma és la que empra Carles Rahola en aquest fullet sobre Girona: la seva paraula, suau i precisa, fa sorgir, de les ruïnes i dels monuments que descriu, la vida que havien assolit: per aquesta raó, la descripció de Girona pren en ell tanta fermesa d'imatgeria, tant dinamisme i un interès tan viu.

Les gestes passades reviuem al conjur de l'evocació que en fa, i els monuments, que són joia de la ciutat, ressegueixen amb tota la seva puixança i així també les millors gestes de glòria o de turment.

En cada llibre d'En Rahola veiem afermar-se més aquesta matisació que assenyallem. I aquest fullet, àdhuc reduït com és, té tot l'encís de un delicat breviari, i és com un perfum d'encens cremat a la major glòria de la ciutat gloriosa i estimada com una mare. — JOAQUIM PLA.

■■■■■ EXPOSICIÓ MARIAN A. ESPINAL (1919-1926).

Una exposició que comprèn obres realitzades de 1919 a 1926, és l'exteriorització d'un examen de consciència: una confessió pública. És natural, doncs, que hi trobem, sobretot tractant-se d'un jove, obres de diferents tendències. M. A. Espinal, pintor d'un finíssim sentit crític, ha vist massa bona pintura pels museus d'Europa per no recollir-ne ensenyances. Aquest set anys, i uns quants més d'anteriors, han estat de provatures, de suggestions; feina a despendre's del primer mestratge rebut, temporada de París, exemple dels holandesos, com a més importants. Ara, fixat a Catalunya, Martí i Alsina l'ha influït. Tot això, però, no vol dir pas imitacions capricioses, sinó tasca de recerca d'ell mateix. Reeixirà el nostre pintor en aquesta fusió de l'imponderable amb la solidesa del millor Martí i Alsina? El seu paisatge de Tossa es ressent d'aquesta lluita. En dos paisatges d'igual empena, que no ha exposat per no considerar-los prou acabats, el pintor treballa en el mateix sentit. Nosaltres no sabríem demanar-li que es decantés, resoltament, del cantó que nosaltres preferim, perquè no tenim cap autoritat per fer-ho. Però, posats a emetre una opinió personal, ja que Espinal,

són paraules seves, "pinta en català", l'empenyeriem pel camí darrerament triat.
— JUST CABOT.

■■■■■ *PLA I MUNTANYA*. EL NÚMERO CINQUANTA (Balaguer, 14 de març de 1927).

A Balaguer hi ha un dels nuclis forans, sota tots conceptes, més escollits del nostre periodisme i de la nostra voluntat pairals.

Hem rebut, últimament, el número extraordinari del periòdic *Pla i Muntanya*, que és el portaveu principal de l'esmentat nucli balaguerí.

Aquest número és el número 50.

"El fet que un periòdic forà arribi a publicar el número cinquanta no representa, si voleu, una cosa gens transcendental per a la vida d'un país. Per a la vida d'una població ja té, però, una importància més notòria, puix que representa un esforç de continuïtat per part dels editors i del públic per una obra absolutament i eminentment cultural."

En aquest número simpàtic i encoratjador de *Pla i Muntanya* són presents, d'una manera molt pulcra i al mateix temps amb molt d'*esprit*, els principals redactors i col·laboradors: En Domènec Carrobé, N'Armenter, En Sauret, N'Epifani de Fortuny, En Bosch i Blanch, N'Antoni Ayguadé, En Ramon Sala, En Joan Pinós, N'Antoni Ollé Pinell i el dibuixant caricaturista — molt remarkable — En Pere Vidal i Mas.

El periòdic *Pla i Muntanya* és, sens dubte, una de les publicacions foranes més ben fetes i més ben orientades.

Es mou — amb una dignitat i una independència perfectes — dins el seu cercle just.

Sense timiditat — com reclamava en una de les nostres notes anteriors el senyor Soler i Forment — i sense exhibicionisme. — J.-M. J.

■■■■■ R. NEGRE I BALET: *CHESTERTON I LES DOCTRINES SOCIALS MODERNES*. (Conferència donada al Centre Moral del Poble Nou.)

Al Centre Moral del Poble Nou, R. Negre i Balet va parlar de "G. K. Chesterton i les doctrines socials modernes". Va contar algunes anècdotes de quan l'estada de Chesterton a Barcelona, l'any passat. Va fer remarcar la gran varietat dels gèneres literaris per ell conreats i les seves notes peculiars, així com les dues característiques, que podríem dir-ne universals, de l'obra chestertoniana: la humilitat i el seny. Gràcies a la humilitat, Chesterton pot ésser no solament un humorista sinó un excellent humorista. Gràcies al seny, Chesterton — sense minva de la seva flaca per la imaginació i del seu fort per la paradoxa — és un home profund.

Després va parlar de la posició de Chesterton davant el democratisme i mostrava com és essencialment democràtic sense que, per aquesta mateixa raó, doni més importància al vot que a la voluntat popular de la qual solament és — quan arriba a ésser-ho — una mera manifestació. Naturalment que un esperit essencialment demòcrata com Chesterton ha d'ésser i és essencialment contrari a la fantasma del negoci i a la grolleria del capitalisme, del sistema mercantil modern.

És interessant també la rèplica de Chesterton contra els demòcrates que combaten l'alta cultura. Que un multimilionari protesti perquè hom ensenyi el grec a les escoles, diu Chesterton, és ben natural; car el multimilionari sap prou

bé que en qualsevol ciutat lliure de l'antiga Grècia hauria estat executat. Però el que és absurd és que hi hagi demòcrates que en nom de la democràcia vulguin bandejar l'ensenyament del grec en les escoles, car la democràcia ve d'Atenes i ni el demòcrata podria anomenar-se demòcrata si no hagués existit el grec, puix que la paraula democràcia del grec ve.

I finalment va fer remarcar el ben peculiar motiu pel qual Chesterton escomet alhora el capitalisme i el socialisme. Chesterton no combat pas el socialisme per trobar-lo massa revolucionari, sinó per trobar-lo massa poc revolucionari. El socialisme — diu Chesterton — es proposa arribar a un estat social massa enutjadorament semblant al del capitalisme, al del *trust*. Car el socialisme, en la realització del seu ideal, vol convertir tot el món en una immensa botiga.

El que és estrany i m'ha sobtat com una revelació — diu Chesterton — és que el capitalisme i el socialisme, conscientment o inconscientment es fan el joc. El capitalisme vol el treball de la dona, perquè es paga menys; i el socialisme li proporciona quan predica que la dona ha d'alliberar-se de la llar i tenir els mateixos drets que l'home per anar a treballar a la fàbrica. Al capitalisme li convenen esclaus; el socialisme, d'ençà de Tolstoi, diu que els obrers han d'ésser disciplinats com soldats i que no poden vessar la sang d'un altre home. Al capitalisme li és una nosa el sentiment familiar perquè distreu les energies i minva les hores de treball de l'obrer; el socialisme predica que cal abolir la família i establir l'amor lliure. I el cas és que entre l'espasa i la paret del capitalisme i del socialisme, el pobre obrer no té un clau, el somni de la llar se li fa cada cop més irrealitzable i si no fem una revolució aviat no podrà anar ni a la taverna. — X.

■■■■■ EXPOSICIÓ DEL PINTOR JOAN SERRA

En Serra està cada dia més convençut que la pintura és, sobretot, un ofici. Aquests darrers anys ho ha dit tantes vegades com el tema ha sortit en la conversació. Fonamentalment pintor, que riu per sota el nas davant el verbalisme teoritzador desencadenat d'un quant temps ençà, cap opinió que no sigui estrictament pictòrica no influirà en ell ni en la seva obra.

A penes traslladat de Lleida, on va néixer, a Barcelona, ja es destacà en el Saló dels Evolucionistes com a pintor d'un temperament que ha surat i segueix surant a despit dels anys. Qui conegui les seves primeres obres i l'important conjunt aplegat aquest mes als Establiments Maragall, hi veurà el Serra de sempre, però cada vegada més pintor.

La seva obra sembla feta amb una facilitat que molts li assenyalen com un perill. Però és una facilitat més aparent que real, puix que amaga tots els esforços i el dolor de pintar en una època desorientada i que ha perdut l'ofici, aquest ofici que Joan Serra vol retrobar i, efectivament, cada dia posseeix més.

Les profecies són arriscades i inútils; les comparacions, entre vivents, fora de lloc sempre. Així i tot, ens atrevim a obrir a Joan Serra un crèdit, amplíssim com no l'obriríem a gaires pintors de la seva edat. — J. C.

■■■■■ VÍCTOR CATALÀ: *UN FILM* (3.000 metres). Editorial Catalana, S. A.

És una joia de l'esperit, ara que hom constata en la crítica actual una inqualificable marca de cordialitat envers els escriptors del vuitcents, poder parlar d'un alt valor consagrat de faisó definitiva en la literatura vuitcentista i en la dels

nostres dies. Negligit o admirat per bona part dels crítics de la darrera fornada, hom pot dir ben alt i clar que Víctor Català no ha pas estat superat. Amb Raimon Casellas, Joaquim Ruyra, Bertrana, Pous i Pagès i ben pocs més, marca tot un cicle literari no avantatjat ni sobrepujat pel cicle literari d'última hora.

Aprofitem, doncs, l'ocasió que ens ofereix *Un film* per a oferir al seu autor illustre no una vinyicació, que no necessita, ans encara una reparació cordial i afectuosa com ell es mereix.

Algú ha escrit — en un notabilíssim assaig, per cert —, les següents paraules: “A despit de la seva assenyalable producció literària, Víctor Català no ha conseguit un estil personal.” En l'esmentat assaig es llegeix, però: “Si s'emprenqués una antologia personal de novel·les, *Solitud*, aquesta obra cabdal nostra, tindria dret a figurar-hi: és perfecta”. Aquests dos paràgrafs es contradueixen. Qui arriba a la “perfecció”, hem d'admetre que posseeix un estil pròcer, personal i inconfusible. En cas contrari la perfecció alludida esdevindria acadèmica, ço és, impersonal, modèlica, com diuen ara. Havíem quedat — sempre segons nostre notable assagista —, que *Solitud* conté albirables impureses gramaticals; anti-acadèmica, per tant, i obra d'un segell personalíssim. L'assagista podia haver dit més exactament que Víctor Català té tal o tal altre lèxic, tal o tal altra negligència gramatical, i hauria estat en el cert. La seva no acceptació de l'actual ortografia —qüestió transitòria i fàcilment esmenable—, té escassíssim relleu. La compensa amb escriu el cabal filològic aportat per ell a la nostra llengua literària.

No és únicament per “la seva gran valor intrínseca” que ha triomfat *Solitud*. Ha triomfat, com totes les obres del seu autor, principalment pel seu estil “personalíssim”. Poseu la matèria prima de les novel·les de Víctor Català en mans de un perfecte acadèmic, i el més corrent serà que resultin obres fredes i anodines, per bé que d'una correcció gramatical impecable.

Altra remarca encara. Agafeu al vol qualsevulla obra de l'egregi autor de *Drames rurals*. Doneu-la, sense esmentar el títol ni la procedència, a un mitjà lector, i no passaran gaires moments sense que us digui: — Això, és Víctor Català.

Deixant a part totes aquestes digressions, fer les quals creiem que venia a tomb, anem a parlar, sintetitzant molt, d'*Un film*, darrera obra publicada del gran escriptor escalenc.

Un film, ans que argument de cinema, és un fulletí. Fulletí, en l'alt sentit de la paraula; pare dels arguments de cinema. Quan hom adapta una novel·la a la pantalla, per excel·lidora que ella sia, passa perill de sortir-ne malparada si el *metteur en scène* no encerta a plasmar ço que és la medulla de la novel·la.

Fulletí, novel·la a grans trets, sense retorçaments ni recerques psicològics — car ja suren per ells sols a flor d'aigua, com els *borms* en la mar —, és gènere que s'adapta a la plasmació, ajudant-li en molt les seves línies rectes, precises, fermes i concretes. Els personatges i l'acció mateixa es mouen i desenvolupen desembarassadament: apareixen a escena, alternen i desapareixen amb una exactitud, més que matemàtica, geomètrica. Un fulletí, per nosaltres — i perdoneu l'aparent petulància de l'expressió —, és una figura polièdrica. La novel·la és gairebé sempre un paral·lelogram. Quan és perfecta, esdevé un cercle: circumferència, el·lipse, hipèrbole, paràbola, tant se val...

Espanya té un gran fulletinista, únic, al qual molts confonen amb el seu antípoda: Parlem de Pius Baroja. Ha estat un pler per a nosaltres constatar que nostre admirat gran novellista de *Solitud* sigui alhora el gran fulletinista d'*Un film*. Baroja és fulletinista i prou; nostre dilecte Víctor Català posseeix, ben afermades, les dues excel·lidores qualitats, tan oposades com diferents.

En *Un film*, quan hom menys l'espera, ens colpeix fortament l'instint que, com un llamp, fulmina i ens ensenya al descobert qui és el Senyoret per dintre. Tres d'aquests moments — el de la corbateria, el del bastó descuidat, l'escena amb l'amo del taller —, ens han impressionat vivament. El Sastre i la Janeta, si bé en altre pla, per la seva fina observació, ens han fet recordar *Fromont i Risler* d'Alphonse Daudet. I el fracàs amorós de Carlota? Senzillament, una troballa. Manuel de Montoliu potser no abundaria en la mateixa opinió.

L'acomiadament de l'amo gironí i el futur Senyoret, és d'una emoció cor-prenedora. L'eixutesa agressiva i malfiada de Carmeta Rovira — la dona orfe de tot amor —, deixa també marcat relleig. Els mercers de Gràcia i la Pepita — genèrics personatges que en la vida real abunden massa —, estan ben ensopegats. Seria prolix d'enumerar les belleses d'observació i estil d'aquest interessantíssim fulletó.

Victor Català — diu López-Picó —, intenta avui les màximes possibilitats d'una expressió cinematogràfica literària a l'abast de la nova menestralia. Per bé que la classe mitjana actual no és, precisament, aquella que mig segle enrera s'abeurava espiritualment (!) en *Las Escuadras de Cataluña* (cosa que honora molt la mesocràcia i Victor Català, si és que es dirigeix principalment a ella amb propòsits enaltidors), creiem que aquesta expressió cinematogràfica literària poden gustar-la, sense desdir, tots els estaments i jerarquies intellectuals.

Dels tres volums d'*Un film*, no ens plau tant el darrer. El fulletí va esdevenint accentuadament i guinyolescament dramàtic. Té belleses innegables, remarcables encerts psicològics — el Nas Ratat, p. e. —, però no és tan interessant, tan colpidor, tan ple d'emoció abassegadora com un hom l'esperava. Més que un retret, aquestes paraules són un reflex fidel de la nostra sinceritat.

El que sí fa mal efecte, són els disbarats de lèxic, la dolenta correcció de proves que hom troba massa sovint en el llibre del qual ens ocupem. Paga la pena que els llibres que avui s'ofereixen al públic tinguin com a garantia mínima una correcció ben acurada. — ENRIC BOSCH I VIOLA.

■■■■■ L'ART NEGRE, EN DECADÈNCIA?

Del vastíssim Continent Negre, l'Àfrica Occidental i l'Equatorial són les úniques regions que produeixen fetitxos. La resta, no compta per res en l'art negre. I encara, els mateixos motius són repetits rutinàriament: Ibn Batuta (segle XIV) ja parla (de segur, tardívolament) del *vec-xac* esculpsit, i avui el mateix ocell és figurat encara, sense que es notin diferències entre les seves figuracions actuals i les antigues. Sembla que de pares a fills, en la casta d'artesans escultors, ensems que l'ofici sigui transmesa la interpretació.

Europa només fa un quart de segle que s'interessa per l'art negre. Les col·leccions existents a Londres, París, Brusselles i Berlín han estat formades, més que per estudiar l'art negre, per servir als estudis etnològics. Després vingué la voga de l'art negre en el món artístic, en un cert món artístic. Picasso, Matisse, Derain, Haviland, Braque i d'altres s'hi engrescaren. Paul Guillaume, col·leccionista d'avantguarda, inclogué l'art negre en la seva col·lecció, al costat de la *Dona en groc* de Picasso — potser l'obra més representativa de l'època negra del desimbolt pintor malagueny-català-parisenc. Llançada la moda, els fetitxos han estat recercats, els fetitxos i els objectes més o menys treballats, car l'escultor negre igual fa culleres, que pirogues, taüts o màscares per a les cerimònies rituals. Karl Einstein omplia les revistes d'avançada amb teoritzacions que de tan voler ésser profundides queien en el verbalisme més gratuït.

Clouzot i Level, amb l'avinentesa de la "Croisière Noire", han cregut obligat de preguntar-se: "Es pot, però, afirmar que els negres han volgut i cercat, han sentit i senten el que ens suggereix la vista de llurs obres?", per respondre: "és permès de dubtar-ne. Aquestes expressions que atribuïm a llurs obres sortirien, doncs, del nostre propi fons".

Si aquest art, com tots els arts ètnics, té en el seu origen un suport màgic i religiós, si atany en alguna cosa a la vida humana i el seu més enllà i llurs interessos profunds i futurs, ¿caldrà acceptar la conclusió pessimista de Christian Merlo? Aquest colleccionista ha acabat una enquesta sobre el terreny amb les següents paraules:

"Aquesta escultura, és escultura religiosa? On és la seva ànima? Qui en tindria cura en l'empenta monstruosa d'una colonització moderna? Qui no sentiria, però, en la fabricació en sèrie d'objectes d'art, en el somris impiu dels indígenes, en la venalitat, la tristesa profunda d'una decadència? Els historiadors l'esmentaven al segle dissetè ja; i l'evolució espiritual és talment lenta al Continent Tancat que el començament de la davallada deu ésser cinc o sis vegades centenària.

"L'animisme, allà baix, mor: ho indica aquest fet fonamental de l'estat artístic actual africà... Oh! ja sé ben bé que els nostres mestres colonials m'asseguren que llurs alumnes són d'una fidelitat admirable en la còpia de la motllura grega i la fulla d'acant. ¿No és una mort, aquest deure de dibuix que succeeix a la creença de la Forma, de la forma per la seva virtut i no per la seva còpia buida?"

"Sota les corbes ascensionals de les produccions comercials, de les expansions urbanes, dels tants per cent de població, sota el confort dels colonitzadors alguna cosa és malalta, alguna cosa va a morir... L'Animisme i l'Art negres van a morir. Quin és el nostre deure humà?" — J. C.

■■■■■ CARLES SOLDEVILA: *ELS MILIONS DE L'ONCLE*, comèdia en tres actes.

Són tres actes, tècnicament, clars i nets. Les escenes, les frases, les paraules són posades i resoltes amb una economia perfecta. En caure el teló del darrer acte, hom experimenta la sensació d'un punt i a part final definitiu.

L'obra, per ella mateixa—vull dir independentment de l'argument—com una pintura, tema a part, per ella mateixa, té una qualitat de ben resolta, de ben planejada i de ben deixada.

El diàleg, sobretot, és d'una agilitat molt viva, d'un relleu molt incisiu, d'una gràcia molt a punt de sal.

I el bon gust del conjunt.

Un bon gust, però — (que se'm permeti aquesta lleu objecció, que en realitat, no hauria d'ésser cap objecció), — un bon gust un xic massa didàctic, potser; que es fa sentir, potser, per finament polèmic que ell sigui, una mica massa; que exterioritza, potser, una mica massa ostensiblement la seva elegant limitació. — J-M. J.

■■■■■ ELS XII

En sortir un altre llibre la gent, en quantitats gairebé sempre ridícules, entra en possessió d'un dels més complexos i heterogenis productes de la intel·ligència i el treball humà sense fer-ne com qui diu esment, sense que li passi pel cap de

meditar, abans d'obrir les pàgines, ço que suposa la realització espiritual i material de l'obra que té a les mans. El llibre comença a llegir-se, s'acaba o no i l'oblit novament l'arrecona en algun polsós préstatge de biblioteca particular, sense cap altre mèrit que el purament fisiològic hereditari, o en la indiferència absoluta d'una amplíssima biblioteca pública plena de bustos de "senyors donants" que gairebé sempre varen fer la donació per tenir dret al bust, o en veïnatge repulsiu entre pamflets i publicacions pornogràfiques es perd en les barraques de Santa Mònica.

Del cultiu gairebé espontani dels fustatges canadencs a les complicadíssimes destil·lacions de les anilines; de la gestació espiritual, a voltes també dolorosa, de l'autor, al treball fastigosament mecànic de doblegar les planes; de l'adaptació acurada de l'illustrador en emmotllament i compenetració intensa amb la literatura, al guillotinat i escantellat dels fulls; del relligador al repartidor, si n'hi ha de distàncies i de diferències! Totes aquestes activitats, tots aquests treballs, totes aquestes intel·ligències i especialitzacions han d'ésser posades en joc, s'han de combinar i ajudar per crear al llibre més insignificant, aquestes i moltes d'altres: essent impossible la perfecció summa, és perfectament comprensible que quan la plasmació arriba a un grau màxim d'interès i es crea un bell llibre, neixi la passió amb tots els seus defectes i qualitats, amb tots els vicis i totes les virtuts, i amb la passió al bell llibre neix el bibliòfil.

Sembla que la paraula bibliòfil suggereixi a l'esperit atrafegat de l'home del segle xx, acostumat al màxim de moviment i de guany, el mínim de pèrdua de temps i de recerques o activitats que no condueixin a una immediata utilitat o que siguin convertibles en pròxims resultats pràctics; la paraula bibliòfil, si és que la coneix, li suggereix de sobte la imatge repulsiu d'un vell egoïsta i malhumorat, brut, inútil a la societat, que serà qualificat benèvolament com a maniàtic, pensant interiorment en la bogeria.

De bibliòfils n'hi ha de moltes menes: els que es pensen que ho són, els que ho són, els que per ser-ne massa deixen d'ésser-ho; diferents graus de passió, de febre, des de la benignitat inofensiva a l'ofuscament criminal; no cal dir que al bell mig hi ha la perfecció. De bibliòfil no se'n pot ésser per vanitat, i més val no ésser-ho si s'ha d'arribar a la bibliomania engendradora de monstrositats gairebé inconcebibles.

De temps compta Catalunya amb bibliòfils eminents, amb llibreters intel·ligents, amb relligadors i dauradors discrets, amb biblioterapeutes acurats; és a dir amb tot el que cal perquè l'escalf de la bibliofília es mantingui i no mori. Malgrat això, si alguna entitat existia, duia una vida esllanguida, i si alguna manifestació n'ha traslluït al públic, ha estat excessivament exclusivista i isolada; les figures dels homes veritablement amants del bell llibre es difuminaven ràpidament tancant-se en els gairebé impenetrables castells de llurs biblioteques, isolant-se en greu perill de caure en l'egoïsm, desconeixent-se mútuament, impossibilitant qualsevol labor col·lectiva.

Als començos d'aques any ha nascut, al mateix temps que LA NOVA REVISTA, un agrupament d'amics, tots ells especialitzats en alguna branca de l'art d'imprimir, lliure de tota preocupació societària: "Els XII", heus aquí el seu nom: vells de cor molt jove, joves que es troben bé al costat dels vells, de naixença aristocràtica, d'origen humil, de viure encalmat, d'intensa vida de treball; tots íntimaments compenetrats pel mateix objecte, ens proposem esvair la llegenda boirosa, confusa, migrada, del bibliòfil de comèdia o de novella carrinclona i demostrar que en ple segle xx es poden trobar en una ciutat com Barcelona, dotze ciutadans disposats a redimir-la de les iredes de Déu envers les tones de paper i de lletres inútils i estú-

pides que es malversen estèrilment, quan com a do preadíssim ens ha donat els materials per fer una de les més belles obres que poden sortir de mà d'home.

L'articulat a complir és breu:

Un cop l'any rebre els companys a casa i mostrar-los en el seu propi ambient i emplaçament les riqueses bibliofíliques que cadascú posseeixi, entenent per riquesa tot el que sigui un bell llibre.

Assistir un cop al mes a les reunions que es van donant a casa els companys amb l'objecte anteriorment exposat.

Per sorteig anual publicar el catàleg de les colleccions privades, amb el màxim de detalls, a despesa del seu propietari.

Acollir en les reunions mensuals a tots els bibliòfils forans que no tinguin residència a ciutat i a qui naturalment interessaran aquestes visites.

Res de quotes, ni domicili social, ni conserge, ni papers timbrats, ni aprova-cions; és a dir, el màxim de comoditats.

En "els XII" s'hi troba la gamma més variada de les aficions: des de la cartolina de visita (Manuel Rocamora) per alguns insignificant, fins el llibre d'hores (Josep Escobet) riquíssim de miniatures, obsequi de prínceps i reis; des dels exquisits figurins (Comtessa de Vilardaga) demostració de la velleïtat femenina, als goigs (Dr. Roca i Ballber) exemple abundant de la devoció popular catalana, de la imatgeria i de la impremta; des de l'austeritat de les Imitacions de Jesucrist (Epifani de Fortuny), a la sumptuositat de les enquadernacions i edicions modernes (Gustau Gili). Quina bella diversitat la de totes aquestes colleccions; tant com les especialitzacions de Ramon Miquel i Planas amb el seu arsenal completíssim de materials per a la història del llibre, de Domènec Carles-Tolrà en la història de Catalunya, de Josep M. Carles-Tolrà en ciències exactes i rellotgeria, i les monografies d'Eduard Zaragoza i els interessantíssims aplecs d'Oriol Martorell i Mossèn Jaume Barrera. Treballs de molts anys, de molta constància, de moltíssim interès, desconeguts per la majoria i que honorant altament la nostra ciutat, la posen al nivell cultural de les millors capitals del món.

Les visites mensuals han començat, ens plau des de les planes de LA NOVA REVISTA fer-ne sabedors als amants de la bibliofília, i des d'elles també, sabreu la marxa progressiva, els projectes realitzables, les manifestacions intel·lectuals que "els XII" es proposen d'acomplir. — EPIFANI DE FORTUNY.

■■■■■ EL CENTENARI DEL ROMANTICISME

Una mica arbitràriament triada la data, potser, el mes passat es commemorà, a França, el centenari del Romanticisme, sense haver arribat ben bé a un acord sobre com calgui definir-lo. ("Quant a mi, tinc una dotzena de definicions del Romanticisme, sempre a punt segons la necessitat, i les renovo algunes vegades", ha dit Paul Valéry, en el *Discours de la diction des vers.*)

Del número de la *Revue de littérature comparée* consagrat especialment al Romanticisme, extraiem una contribució a la definició i el que podríem dir-ne balanç de la situació actual del Romanticisme.

Si hem de creure, i no ens costa gaire, l'anònim cronista de l'esmentada revista, en el Romanticisme pròpiament dit es trobaven disposicions que no manquen en altres moments de la literatura i de la civilització, però en ell eren més abundants i més netes. Hi ha un classicisme i un romanticisme de tots els temps i de tots els llocs: ja se sap que *el classicisme és en l'obra mentre que el romanticisme és en l'ànima*. Ja Emili Deschamps i Ximenès Doudan, testimonis

del gran moviment literari i artístic que vivificà el segle XIX, han sostingut, amb arguments diferents, la mateixa tesi: el Romanticisme, un cop despullat dels seus elements caducs, apareix fidel a totes les tradicions de l'art veritable: un Hugo, un Delacroix, un Carpeaux, un Berlioz han obeït, com un Sòfocles, un Praxíteles o un Fídias, a les regles eternals. Aquest valor d'eternitat prova més, a favor de la vitalitat del Romanticisme, que les curiositats de bibliòfil, subjectes a la moda, i les manies d'originals que s'especialitzen en tal o tal altre fragment de la història literària.

A França, Balzac, Stendhal, Baudelaire assoleixen tiratges copiosos, però res no hi ha que ens digui que els lectors actuals es senten interessats pels elements romàntics d'aquests autors. Més aviat les joves generacions s'interessen pels antecessors de la fantasia i el "discontinu" — els excèntrics com Gérard de Nerval i Aloysius Bertrand —, que pels representants més autèntics de la "grande doléance".

A Anglaterra i els Estats Units, si és cert que el gust dels "amateurs" s'orienta actualment vers el segle divuitè, i un desig de lucidesa i de crítica predomina davant del gust per les emocions sentimentals, caldria tota una evolució per tal que Byron i Shelley, particularment, trobessin una adhesió generalitzada.

A Itàlia, el Romanticisme ha estat l'expressió de la força dinàmica que ha conduït la nació a reesdevenir una, lliure i respectada. Aquesta força, l'origen de la qual remunta a l'imperi romà, desvetllada, després d'eclipsis, a darreries del segle XVIII, ha continuat manifestant-se i arriba a hores d'ara al seu paroxisme. Cal no confondre, però, una escola que té els seus límits cronològics i els seus autors determinats, que ja ocupa el seu lloc en el passat, amb les dades permanents d'un caràcter nacional: fóra jugar amb els mots. El Romanticisme no sobreviu a Itàlia, si no se'ns demostra que els escriptors del dia són manzonians o mazzinians.

Potser és a Alemanya on s'ha trobat la identitat més completa entre l'afirmació romàntica del jo vehement o sensible i alguns trets de les generacions actuals. A més a més de Novalis, Kleist, Hölderlin i àdhuc Hoffmann han estat acostats al temps present per raons més o menys actuals. Teoritzadors com J. Petersen i G. Stefansky tendeixen a establir una mena d'equació entre la vida espiritual dels alemanys i el Romanticisme, comprès d'una certa manera i com l'"efusió expressiva" d'una raça.

No gens menys, es conclou a la *Revue*, ens manca la perspectiva suficient per apreciar tendències que són en plena gènesi, mes aquestes tendències són prou manifestes per indicar moviments divergents de l'esperit i de l'art: la identitat intel·lectual del món occidental no és pas pròxima.

I gairebé gosàriem afegir nosaltres, que no copsem les raons per què s'hagi de desitjar la tal identitat. — J. C.

■■■■■ ELS PICHOT, SELECCIÓ EMPORDANESA

D'aquella Cadaquès, bella i blanca redossada a l'imponent Cap de Creus, gràcia per excel·lència de l'Empordà, n'és una gràcia més aquella *Conca*, que uns esperits selectes saberen destriar d'entre aquell seguit de cales i penya-segats, que com a farbalà de mirífiques randes nascudes en dits de fada, guarneix la nostra costa brava.

Per a arrabassar a l'esterilitat aquella punta de Sortell relligant per la mà

amorosa de la pedra seca l'illa propera, calia tenir una ànima depurada, calia la sensibilitat de l'agulla magnètica per a pressentir damunt la pedra corcada per les salabrors i llevantades l'excelsa eclosió dels Jardins del Sortell... Per això, avui, els cadequesencs, obeint a un íntim i potser inconscient sentiment de justícia, més que de la Conca i el Sortell, parlen de *Sos Pichot*, perquè ells foren els recreadors d'aquella punta dreta de Cadaquès camí del far de Calanans, reveladora de mans d'artista, d'homes de cor que guiats pel bon gust més depurat saberen ordenar la mateixa Natura, la inapellable ordenadora, acusant les seves veritables valors pel contrast meravellós d'uns pins esmaltats de baladres, fill tot de l'esforç heroic d'aquell poeta de cor que fou En Josep Pichot.

Qui hagi sentit la nostàlgia d'un cap al tard passat al redós de *Sa popa* o hagi contemplat la nascuda del capvespre a la vila de Cadaquès des de la terrassa de *Sos Pichot*, no podrà mai més oblidar aquell xiprer que és centre i eix de tota aquella formosor, seny ordenador i protector de totes aquelles vides excelses que es desclogueren al seu redós, emparadora de les presents, remembrança de les ja esvaïdes, fermaça de les que vindran.

Sota el xiprer que ha fet cantar al poeta Marquina:

*Depuración de una vida
que es toda ansiedad y anhelo,
sed de crecer, convertida
en sed de espacio y de cielo,
se obstina, insiste y triunfal
recorta en el aire, pura
su férvida arquitectura
de aguja de catedral,*

passaren tota aquella selecció empordanesa dels Ramon Pichot el malaurat i sincer pintor, En Gay l'amorós conreador dels nostres cants populars, Na Maria Gay la forta interpretadora de *Carmen*, Eduardo Marquina tan arrelat a *Sos Pichot* que en sembla ver fill de la soca mare, En Lluís Pichot el genial violinista, En Ricart Pichot l'august cello del gloriós i triomfant trio Pichot-Bonaterra...

L'esterilitat vençuda del rocam batut per la salabor i les llevantades sembla pagar amb glòria i renom per a tots el gest amorós d'esmaltar amb la verdor d'una pineda, la punta ara mirífica del Sortell, que serva avara en el fons del seu rocam un pregon agraïment envers l'agricultor-poeta que sabé presentar la bellesa que no havia de gaudir personalment...

Sa'ndem en els Pichot l'esperit selecte de la terra empordanesa, d'aquella plana fina i suau que porta en la seva ànima la serenor dels cims canigonencs ensems que la inquietud de la mar, que allà a Cap de Creus lluita indomtable amb ànsies inassolibles de quietud. — J. PUIG PUJADES.

■■■■■ CONTES DE LES MIL I UNA NITS: LA LLÀNTIA MERAVALLOSA D'ALADÍ, traducció de MARÇAL TRILLA, ilustracions de LOLA ANGLADA. (Obradors gràfics H. Abadal, Mataró, 1926.)

Dels obradors gràfics d'un mestre impressor mataroní n'ha sortit, per la Lola Anglada expressament abillat i traduït, bellament, per En Marçal Trilla, el conte famós que és, amb la història d'Alí Babà, el conte que potser ha fet passar unes hores més delicioses als infants d'arreu del món.

La infància aquestes coses les llegeix amb el mateix interès que un adult llegeix els telegrams del seu diari. Vull dir que s'ho creu. Tot allò ha passat, més encara, tot allò està passant.

D'aquí ve el plaer enorme que experimenten els infants en llegir o escoltar el conte i les llegendes. Ho creuen de cap a cap. S'hi troben, absolutament.

Però la lectura de fantasia, si es perllonga massa, si no es controla amb els fets, si no s'encaixa amb la realitat, pot esdevenir perillosa. Pot aviciar l'infant de meravella. Pot fer-li oblidar imprudentment el seu destí.

Així i tot, aquestes hores de contes d'infància són un reialme preciós a través del record.

Una calcomania inefable que no se'ns esborra mai més del cor. — J.-M. J.

■■■■■ EL BALLET CATALÀ

S'ha discutit més d'una vegada la possibilitat de crear el ballet català. Ens referim a la classe de ballet dels temps de Molière, posat a to amb l'art d'última hora pels ballarins i els músics russos. Un ballet fou en altre temps un pretext per divertir el rei. Avui, sembla que és un pretext per demostrar l'estètica d'uns ballarins i la intelligençia d'un músic. I si abans la lletra d'un ballet mantia vegada havia d'emmotllar-se a les exigències d'un rei o d'una cort, ara, sense voler tenir cap pretensió ni cap transcendència, ha d'emmotllar-se a les exigències del moviment i el ritme. O sigui que la lletra del ballet ha fet un notable guany.

És possible fer un ballet a casa nostra? Creiem que sí; ho creiem sincerament i amb ple convenciment. Si fins ara no s'ha fet, potser és perquè hem pensat massa amb el nostre folk-lore, que certament és una meravella, però no hem d'esperar que tot surti d'ell.

Tot això ho hem dit com a pròleg a l'agradable nova que Eduard Toldrà, el músic dels ritmes meravellosos, dintre de poc escriurà les primeres notes d'un ballet.

Dintre un ambient simple sense complicacions ni coses transcendents, Eduard Toldrà amb la seva música farà dansar uns quants personatges. Una veu humana cantarà els recitals que donaran l'explicació de cada escena, així com algunes àries que seran breus comentaris en torn dels fets que es desenrotllaran en el ballet.

Argument simple, llenguatge senzill, música plena d'ironia i de ritme dansador, orquestra de poc soroll a base de quartet de corda, fusta, dues trompes i tímpan.

I per part nostra l'esperança que Eduard Toldrà no farà solament una pro-vatura, sinó que començarà a obrir un camí que ningú no havia seguit entre nos-altres. — JERONI MORAGAS.

■■■■■ DEFENSA DEL PAISATGE DE CIUTAT DE MALLORCA

La "Lliga d'Amics de l'Art", de Palma de Mallorca, acaba de publicar un ben pulcre fascicle donant compte de l'afer de l'escalinata del portal del Mirador. Per a emplaçar un bon ascens davant l'entrada d'aquest nom, de la Seu mallorquina, dos arquitectes estudiaren una solució normal i artística d'escalinata. Aquests dos arquitectes foren els senyors Rafael Masó i Guillem Forteza. En

llur projecte es posaven en valor la Catedral, el Palau de l'Almudaina i el Palau Episcopal. Quan els preparatius permetien suposar que l'escalinata anava a construir-se, fou elevada per la "Lliga d'Amics de l'Art" una instància al senyor Alcalde de Palma de Mallorca demanant-li l'acceptació de l'alludit projecte. La resposta fou la redacció d'un nou projecte, obra de l'arquitecte municipal senyor Benàssar, d'una manifesta inferioritat artística i utilitària sobre el primer. Si tot hagués restat en l'estat de projecte no hi hauria res a dir, però el greu del cas és que la creació de l'arquitecte senyor Benàssar està en gran part realitzada contra el gust de tota la gent sensible de l'illa i àdhuc de nombrosos mallorquins residents a Madrid, i de gran representació en el món de la noblesa i de la cultura, que quan han sabut que amb una tossuderia que no ha escoltat per a res l'opinió, l'Ajuntament de Palma de Mallorca ha fet aquesta obra d'enlletgiment, s'han determinat a protestar. Res no ens estranya: estem en el temps en què s'ha deixat la porta oberta als arquitectes inexperts, irrespectuosos per la glòria del Passat i orfes de sentit per a tota bella ordenació urbanista. Com tothom que ama la Barcelona de la nostra més amada tradició ha alçat el crit davant una imminent obra destructiva, hom comprèn que aquells que tenen el cor posat en l'illa de Mallorca hagin sentit una expansiva indignació en veure construïda parcialment l'horrible escalinata. — J.-F. RÀFOLS.

■■■■■ DR. LUCIEN GRAUX: *LE DOCTEUR ILLUMINÉ*. (A. Fayard, editor. — París).

Si al món hi ha un argument grandios i sublim, digne d'un poema, per a una novella, és la vida del nostre Ramon Llull, fundador de la ciència universal o ciència catalana, la qual nosaltres hem demostrat fa temps que conté els fonaments i les bases de la tradició científica de Catalunya continuada fins als nostres dies d'una manera sistemàtica i espontània alhora, com ho prova *El Criteri* de Balmes.

El Dr. Lucien Graux, tan conegut i tan celebrat en el món francès de l'espiritualisme, es va enamorar bojament de la nostra figura cabdal, en un viatge que va fer a Mallorca, ço és en la terra catalana que naixent al bell mig del mar, va fer nèixer a Ramon Llull, quan els seus pares, que eren fills de Barcelona, hi van anar a residir després de la conquesta de Mallorca, feta pel gran Rei En Jaume.

L'enamorament del doctor francès enlluernant-se i deixant-se seduir pel doctor català, ha produït un llibre embriagant que no sols pot plaure als catalans, sinó a tots els homes de la terra que llegiran i veuran fins on arriba la potència genial del creador i fundador de la nostra ciència, admirant-lo no sols des del punt d'albir d'aquesta ciència que un dia o altre té de tenir ressonància universal, sinó des del punt d'albir d'home i des del punt d'albir particular que demostra en quina tija o en quina soca va florir el pensament de la ciència que té d'illuminar els homes, després de tants segles d'haver estat concebuda en el cervell gloriós del Doctor Il·luminat.

L'estil calent, inflammat i entrenador de l'escriptor francès combinat amb els episodis i les aventures morals i materials del nostre cavaller de l'ideal més ple de realitat que hom ha somiat mai en la terra, fa llegir com una novella capítols i capítols amb la mateixa febre amb què va ser escrita pel francès i viscuda pel català.

Tenim d'agrair profundament que els homes que avui van al davant de la

civilització actual es recordin del que havent anat al davant de la civilització del segle XIII, que es quan l'actual començava, un dia té de presidir la civilització futura i sobretot, en obres tan ben escrites, tan ben pensades i tan ben sentides com les del Dr. Lucien Graux, que s'ha sabut enamorar del nostre amb més furor i més passió de la que molts catalans són capaços de sentir per les nostres coses.

Senescal del rei de Mallorca, trobador, casat i pare de família, deixant dona i fills per tal de seguir les aventures amoroses, desenganyat del món i de l'amor davant del càncer del pit de la dama perseguida a cavall fins dintre l'església, solitari, pelegrí, concebidor de la ciència universal que té de convertir la humanitat sencera, ambicions de glòria, d'humilitat i misticisme, i finalment màrtir de la seva obra, després d'haver passat pel món vell, pobre i menyspreat, sense ser conegut ni amat ni tenir ajuda d'home nat, com diu ell mateix, perquè confessa haver emprat un fet massa gran, el nostre Ramon Llull surt triomfal de les mans del Dr. Lucien Graux, que a cada ratlla i a cada paraula es mostren dignes de l'assumpte que toquen.

La novella cantant en prosa les idees i les imatges com si fos vers i escorrent-se com un poema per damunt de les planes del llibre, fa sentir i bullir els detalls més íntims de la vida del nostre heroi científic, que encara que moltes vegades hagin de ser detalls inventats per l'autor de l'obra, segueixen amb tota precisió les dates i les fetes reals de la vida de l'heroi, unint així en una sola peça indissoluble l'anàlisi psicològic, la història i la llegenda, passant els detalls amb el conjunt en el forn de la fantasia escalfat per la realitat o en el forn de la realitat encès per la fantasia. — FRANCESC PUJOLS.

■■■■■ LA HUMANITAT EN LES NOSTRES LLETRES

La lectura de tres obres catalanes aparegudes recentment — *Una mica d'amor*, de Joan Puig i Ferrer, *La caravana*, de Millàs Raurell i *Samuel*, de J. Navarro i Costabella — han dut al nostre esperit aquell plaent benestar que acorda l'amic que troba el camí dreturer. Tres obres ben distintes, tant com ho pugui ésser l'una color de l'altra, — diverses també de valor — que tenen totes tres un riquíssim fons comú: humanitat. (No pretenc pas, ara, descobrir la vàlua d'aquestes obres; intentar-ho, sobretot intentar presentar la gran valor de l'obra de Puig i Ferrer, fóra ridícula pedanteria. Només vull constatar de nou la humana sensibilitat d'aquests llibres.)

La literatura catalana té tota la gama que cal a una excellent literatura. Però, tanmateix, l'absència d'humanitat és, amb rares excepcions, una nota característica de les nostres lletres. Catalunya posseeix — alt patrimoni de reeixida maduresa, tresor cobejable per la terra més artista — escriptors que construeixen amb la seguretat tècnica de l'arquitecte, profunds pensadors, artífexs del vers i de la paraula, novellistes apassionats, poetes i prosadors que han assolit la perfecció del bell dir, alats humoristes, narradors que saben tenir per companya inseparable la suggestió, satírics aguts com la mirada del poderós, estilistes immillorables, assagistes altament europeus, domenyadors del llenguatge al qual cerquen una major flexibilitat...

Cap falla no tindrien les lletres del nostre poble si, al costat d'aquests artistes que ells sols basten per a afermar al món l'esplendorosa vida catalana, florís un bell esclat d'escriptors humans. Uns quants noms només saben animar llurs obres amb el sòlid alè de la humanitat; de la nostra renaixença ençà, no altre que

Jacint Verdaguer, d'un misticisme arborat i sincer com el dels primers cristians, el massa oblidat Anicet de Pagès i de Puig, que aprengué la dolor a través de la disbauxa, Àngel Guimerà, que banyà els seus drames amb la passió de la pròpia innocència, el mestre Joan Maragall, Ignasi Iglésias, el príncep de la cordialitat, Joan Puig i Ferrer, el dramaturg que ha abocat tot el cor en les seves peces, la més ferma valor universal de la nostra novella, l'enyorat J. Salvat-Papasseit, tan home del poble que es constituí el seu verbal enemic, i Cristòfor de Domènec, literat de la filosofia, són els que han donat les obres catalanes amarades d'inquietuds humanes, tenyides de les seves dolors, roents del seu baf, compassives de les seves amargueses i dels seus desenganys. Bella cosa és, doncs, veure com dos nous prosistes, Millàs-Raurell i Navarro i Costabella, es sumen decididament a aquests escassos noms; bella cosa és veure com dos joves escriptors desatenen la rialla irònica dels que pretenen que la humanitat en la literatura és ja passada de moda. Si Catalunya té prou de bons artistes per a dur triomfalment arreu la nostra literatura, cal que l'esperit d'humanitat ocupi un lloc preeminent dintre les lletres perquè no puguin dir-nos que som un poble d'orfebres de la paraula massa freds o massa cerebrals o de descriptors de passions poc generoses. Cal sobretot que hom compregui que tal vegada és la literatura plena d'humanitat la que ha conegut més la glòria enllà de les fronteres de les llengües. Sembla, però, que a mesura que ens anem deseixint de les estridències de les escoles anomenades noucentista i modernista i compremem la veritable modernitat anem veient millor totes les valors immutables de l'art (de l'art, en totes les seves manifestacions). — J. ROURE I TORENT.

ERRADES. — El títol del primer assaig de Chesterton que publiquem en aquest número, ha d'ésser *Els dotze homes* i no *Els dotze hohes*, com haurà comprès el lector. — Els lekitos de la planxa n.º xvi pertanyen al Museu de Barcelona. Cal afegir que llurs fotografies les devem al nostre dilecte amic Joan Vidal i Ventosa.